

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vojenské trestní právo v Rakousku a
Československé republice**

Plzeň 2012

Jan Kolařík

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: **2011/2012**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan Kolařík**
Osobní číslo: **R07146**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Výslech z pohledu trestního práva**
Zadávací katedra: **Katedra trestního práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Vojenské trestní právo jako samostatné odvětví práva
3. Historie rakouského vojenského práva
4. Rakouský vojenský trestní zákoník a řád
5. Specifika vojenských trestných činů
6. Transformace rak. trestního práva do právního řádu samostatné ČSR
7. Jednotlivé příklady aplikace
8. Závěr
9. Prameny a použitá literatura

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval zcela samostatně, a že veškerou použitou literaturu a další prameny, které jsem použil, uvádím v seznamu literatury, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat svému vedoucímu diplomové práce panu doc. JUDr. Ladislavu Soukupovi, CSc., za odborné vedení, cenné rady a připomínky. Dále bych rád poděkoval Četnické pátrací stanici Pardubice, jmenovitě zejména panu Janu Čermákovi za spolupráci při shánění studijních materiálů.

Obsah:

Úvod	6
Díl I: Vojenské trestní právo a jeho prameny	8
Díl II: Vojenský trestní zákon z roku 1855 – obecná část	14
Působnost	14
Zločiny a přečiny	17
Pachatel, spolupachatelství, účastenství	18
Vývojová stádia trestné činnosti	20
Souběh	22
Okolnosti vylučující trestnost činu	23
Polehčující okolnosti	24
Přitěžující okolnosti	26
Zánik trestnosti zločinů a přečinů	28
Druhy trestů	30
Díl III: Přehled zvláštní části	43
Provinění, která trestal pouze velitel sám	43
Provinění, která patří výlučně vojenským soudům	45
Trestné činy obecné	46
Vojenské zločiny	49
Díl IV: Vojenská justice v letech 1918 - 1938	84
Díl V: Závěr a cizojazyčné resumé	88
Díl V: Přílohy a seznam použité literatury	92

Úvod

V diplomové práci jsem se zaměřil na oblast vojenského trestního práva hmotného, zejména pak na recepci rakouského práva do právního systému nově vzniklé Československé republiky. Zpracoval jsem v podstatě jen nejzákladnější prameny, které se touto tematikou zabývají, zejména Vojenský trestní zákon z roku 1855. Bylo by bezesporu velmi zajímavé popsat a vysvětlit i další předpisy nebo i procesní právo, ale to mi bohužel rozsah mé diplomové práce neumožnil.

Při zpracování jsem se nechal volně inspirovat členěním již zmíněného Vojenského trestního zákona, podobně jako jej použili podplukovníci justiční služby JUDr. Josef Lepšík a JUDr. Josef Beneš ve své knize Vojenské trestní zákony Československé republiky. Tedy vše jsem rozdělil na jednotlivé díly, které se dále člení na subkapitoly.

V prvním kapitole jsem se věnoval vývoji samostatného právního oboru, jak se vlastně historicky vojenské trestní právo vyčlenilo a proč vůbec byla potřeba mít takto specializovaný obor. Mimo to jsem zde rozvedl prameny práva platné zejména v době tzv. první republiky, tedy v letech 1918 – 1938, které původní rakouský zákoník pozměňovaly pro potřeby armády ČSR.

V dalším díle jsem se už věnoval samotnému vojenskému trestnímu zákonu, konkrétně jsem se zde zaměřil na obecnou část. Zde jsem využil rady pana doc. JUDr. Ladislava Soukupa, CSc., abych se snažil vše koncipovat jako dobovou učebnici. Proto zde popisuji všeobecnou část, která platila jako *lex generalis* i pro jiné vojenské předpisy a zákony. Pokusil jsem se zde čtenáře seznámit se základními pojmy a odlišnostmi od dnešní právní úpravy, abych mohl navázat zvláštní částí vojenského trestního zákona v následující kapitole.

V třetím díle popisuji, jak jsem již zmínil, zvláštní část vojenského trestního zákoníku. Mimo to jsem si zde dovolil včlenit část věnovanou kázeňským přestupkům a jejich trestání, protože pro pochopení celé právní úpravy jsou podle mne velmi důležité. Poté následují už jednotlivé kapitoly věnované trestným činům, tedy zločinům nebo přečinům.

Čtvrtý díl jsem věnoval vojenské justici. Na jednu stranu se tato část týká spíše procesního práva, respektive organizaci soudů a justice, ale ve svém práci se věnuji druhům trestů a jednotlivým přestoupením zákona, a proto jsem považoval za nutné alespoň lehce nastínit chod tehdejších vojenských soudů a soudních

úřadů. Jsou zde vysvětleny jen základní pojmy a snažil jsem se nezabíhat příliš do hloubky, abych se neodchýlil od původního tématu.

V předposledním díle jsem vše shrnul ve svém závěru a připojil cizojazyčné resumé. Zvolil jsem německý jazyk, protože mi to vzhledem k tomu, že píše i o rakouském právu, přišlo vhodné. Následuje poslední šestá část mé práce, kde jsem si pro zajímavost dovolil uvést mapu rozdělení Předlitavska a Zalitavska, o kterém v díle mluvím, a další dokumenty pro doplnění celého mého výkladu.

Smyslem této práce bylo seznámit čtenáře se zákonem, který na našem území, tedy na území historických zemí českých, Čech, Moravy a Slezska, platil skoro 100 let. Snažil jsem se používat názorných příkladů, abych práci oživil a byla srozumitelnější i pro případnou laickou veřejnost, která by toto dílo chtěla použít pro své studijní účely.

Díl I: Vojenské trestní právo a jeho prameny

Vývoj vojenského práva

S rozvojem moderních a stálých armád zejména po Třicetileté válce vzrůstala potřeba vytvořit pevný řád a stanovit práva a povinnosti pro příslušníky ozbrojených sil a tím docílit kázně a profesionality vojska. V rakouském mocnářství bylo vojenské právo a tedy i to trestní právo upravováno tzv. válečnými články, zprvu označovanými jako artikuly. Pro zajímavost zmíním například Artikuly Maxmiliána I., Karla V. a Ferdinanda I. a Maxmiliána II., které byly pouze výčtem povinností a jejich potrestání bylo ponecháno na soudcovském uvážení, respektive o potrestání často rozhodoval majitel pluku a až posléze byly dány přesné sazby pro delikty. V roce 1642 vydal Ferdinand III. artikuly pro císařskou milici a v roce 1699 byly vydány Válečné artikuly Leopoldem II. Subsidiárně se použil Hrdelní soudní řád císaře Karla V. (tzv. Karolina) z roku 1532, který také upravoval procesní právo. U těžkých zločinů bylo procesní právo upraveno římsko-kanonickým právem.

Jedním z nejvýznamnějších pramenů válečného práva byl Předpis (Řád) pro pěchotu a jízdu, který byl vydán v roce 1768 Marií Terezií. Tento předpis byl mnohokrát aktualizován (1798, 1808) a v roce 1803 byla jeho působnost rozšířena i na námořnictvo (novelizován v roce 1815). Zmíněná norma byla všeobecně srozumitelná, jasně vykládala povinnosti vojska a sankce za jejich porušení, což do té doby nebylo nijak hlouběji a jednotně rozvedeno. Vojáci na jeho obsah skládali přísahu a tím se zavazovali k jeho plnění a případným sankcím za porušení svých povinností. Tato přísaha byla klíčová, protože tento Řád se vztahoval pouze na přísahající, pro ostatní tu byly „civilní“ předpisy.

Procesní právo bylo upraveno v již zmíněné Karolíně, a od roku 1768 v Terezianě (*Constitutio criminalis Teresiana*). Posléze hlavním pramenem procesního práva se stal v roce 1790 Soudní řád, avšak Teresiana se používala subsidiárně. Mimo tyto zmíněné právní předpisy zde existovaly normy a nařízení nejvyššího vojenského soudu a centrálních úřadů. Bohužel tyto byly velmi chaotické a bylo jich nepřehledně mnoho (až 600).

Od roku 1830 započaly práce na novém vojenském trestním zákoníku, který byl inspirován Trestním zákoníkem z roku 1803. V roce 1837 Ferdinand I. Dobrotivý nařídil přezkoumání vojenských předpisů a jejich zpracování do nově připraveného vojenského kodexu, avšak práce byly několikrát přerušeny a znovu se na nich začalo pracovat až po nástupu nového panovníka Františka Josefa I.¹ v roce 1850. Hlavní snahou tvůrců byla idea všeobecného zákoníku, který bude jasně a jednotně stanovovat delikty a sankce za jejich porušení. Do této doby vše záviselo na soudním rozhodnutí anebo na válečné potřebě.

27. května 1852 byl formou patentu doplněn trestní zákoník z roku 1803 a jeho působnost byla rozšířena na celé císařství vyjma vojenských osob a Vojenské hranice². Tímto aktem bylo jasně dáno, že pro vojsko musí vzniknout nový předpis. 15. ledna 1855 se tak stalo a císař svým patentem uvedl v platnost Vojenský trestní zákon č. 19 říšského zákoníku (dále jen ř. z.). V poslední části tohoto patentu byla také obsažena blanketní norma odkazující na předpis upravující procesní právo a postup orgánů činných v trestním řízení, zejména pak vojenských soudů. Článek I rušil veškeré předchozí právní úpravy vyjma zbrojního patentu z roku 1852. Z tohoto důvodu bylo také nutné uvést, že až do zavedení nových procesních předpisů zůstávají v platnosti zavedené postupy při soudním řízení. Tato část patentu byla nahrazena až 5. července 1912, kdy vešel v platnost Vojenský trestní řád z roku 1912³.

V další části této práce, se však chci konkrétněji zaměřit pouze na hmotné právo a jednotlivá ustanovení Vojenského trestního zákona z roku 1855, který se stal jediným pramenem vojenského trestního práva až do roku 1950.

Prameny vojenského trestního práva od roku 1855

Základním pramenem hmotného vojenského trestního práva se stal, jak již bylo výše zmíněno, Vojenský trestní zákon č. 19 říšského zákoníku (dále jen v. tr. z.). Tento předpis byl uveden v platnost tzv. císařským patentem ze dne 15. ledna 1855. V článku I. tohoto uvozovacího patentu byla upravena i jeho účinnost a to od 1. července 1855, čímž byla vymezena potřebná legisvakanční doba.

¹ Pozn. autora: Císař František Josef I. vládl v letech 1848 - 1916

² Vojenská hranice byla zvláštní správní rakouské území na jihu a na východě země. Byla vytvořena v 16. století na ochranu proti Turkům a vojensky organizována. Proto vojenské soudní pravomoci podléhali všichni obyvatelé. (LEPŠÍK,J.,BENEŠ,J. Vojenské trestní zákony Československé republiky. Praha: MNO, 1931.čj. 28.588 pres./odděl.3)

³ Zákon o vojenském trestním řádu z dne 5. července 1912 č. 131/1912 ř. z. a zákonný článek XXXIII/1912

Členění v. tr. z. bylo pro dnešního studenta práv poněkud nepochopitelné, avšak pro tehdejší potřeby asi nutné. Celé uváděl již zmíněný uvozovací patent, který se skládal z dvanácti článků upravujících nejjobecnější záležitosti. V článku II. nalezneme, že v. tr. z. členil na:

1. vojenské zločiny a vojenské přečiny, páchané proti povinnostem vojenského stavu nebo vojenské služby (§142 - 303),
2. zločiny proti válečné moci státu (§304 – 331),
3. jiné (obecné) zločiny a přečiny (§332 – 799)⁴.

Materie byla rozdělena do pěti oddílů předpisu, ty se pak dále členily na jednotlivé hlavy a paragrafy (celkem zákon měl 799 paragrafů). První oddíl se věnoval obecným ustanovením, budu-li citovat pak „všeobecná ustanovení o zločinech, přečinech a o tom, jak se trestají“⁵. Měl šest hlav a 141 paragrafů. Oddíl druhý se věnoval vojenským zločinům a přečinům a jejich trestání. Obsahoval jedenáct hlav, kdy mohu říci, že každá hlava odpovídala jednotlivým trestným činům. Ve třetím oddíle zákon upravoval zločiny proti válečné moci státu a trestání za ně. Rozdělen byl do 4 hlav o 28 paragrafech. Čtvrtý a pátý oddíl upravoval to, co je dnes pro nás poněkud nepochopitelné, a to jiné zločiny a obecné přečiny, podobně jako civilní zákoník.

Vojenský trestní zákon se tak stal jediným předpisem pro potrestání činů v něm označených a rušil platnost všech předchozích předpisů, které se týkaly činů v tomto uvedených, vyjma zbrojního patentu z roku 1852⁶. Šlo tedy o komplexní zákon se systematickým uspořádáním, což znamená, že materie nebyla roztroušená v dalších předpisech a jedná se tedy o lex generalis. Vyplývá to jasně z článku V. uvozovacího patentu, který říkal, že za zločin nebo přečin se mohlo pokládat jenom jednání nebo opomenutí, která v. tr. z. výslovně prohlásil za zločin nebo přečin⁷. Stejně tak trestání bylo vymezeno v. tr. z. a jiný trest nebylo možné uložit. Toto byl poměrně moderní pohled na lidská práva, tzv. zásada zákonnosti, a dnes je obsažena v naší Listině základních práv (také v §12 Trestního zákoníku) a tvoří základ moderního platného trestního práva.

Šestý článek rozvíjel pátý v poměru speciality. Uváděl, že trestní zákon platil i pro trestné činy, které byly v něm prohlášeny za zločiny nebo přečiny, i

⁴ LEPŠÍK,J.,BENEŠ,J. Vojenské trestní zákony Československé republiky. Praha: MNO, 1931.čj. 28.588 pres./odděl.3

⁵ Zákon č. 19/1855 ř. z. vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech

⁶ LEPŠÍK,J.,BENEŠ,J. Vojenské trestní zákony Československé republiky. Praha: MNO, 1931.čj. 28.588 pres./odděl.3

⁷ Zákon č. 19/1855 ř. z. vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech

tehdy pokud byly spáchány „tiskopisy“. Kromě toho měli vojenské soudy při posuzování těchto trestných činů, které byly spáchány tiskopisy, brát v potaz ustanovení tiskového řádu vydaného pro vojsko a pro Vojenskou hranici. V samostatné republice tento tiskový řád nahradili zákony o tisku platné i pro ostatní obyvatelstvo⁸. Termín „tiskopisy“ nebo „tisková díla“ znamenal nejen tištěné věci, ale i různá literární a umělecká díla, která byla rozmnožena jakýmkoliv mechanickými nebo chemickými prostředky⁹.

Zvláštností rakouského práva ale byla existence i civilní úpravy trestního práva. V. tr. z. si upravoval zvláště trestné činy (např. vraždu, krádež, žhářství), které také znal „civilní“ trestní zákoník z roku 1852¹⁰, ale adresátem v. tr. z. byly pouze osoby v tomto zákoně výslovně řečené (viz níže). Dnes tomuto institutu říkáme speciální pachatel. Dlužno dodat, že těmito osobami nebyly pouze vojenské osoby, které přísahaly, ale i jejich rodinní příslušníci. Výlučně vojenských (četnických) osob se týkal pouze II. díl.

Jiné významné prameny hmotného práva zmíním jen okrajově a dále v práci, zejména pak ve zvláštní části na ně budu jednotlivě odkazovat. V důsledku již zmíněného Předlitavska a Zalitavska, bychom v této kapitole našli i některé předpisy platné pro celé mocnářství, ale také jen pro země Koruny české, tedy Čechy, Moravu a Slezsko, a některé platné jen pro bývalé Uhry, tedy Slovensko a Podkarpatskou Rus. Toto jsem zde zmínil jen pro úplnost a zde přináším nejvýznamnější předpisy platné pro vojenské právo, kterými bezesporu byly:

- Branný zákon č. 151/1868 Ř. z. platný pro Předlitavsko, který přinesl velkou změnu a zásah do původních ustanovení v. tr. z. Článek VI. uvozovacího patentu toho zákona zakazoval tělesné pokárání, které do té doby v. tr. z. připouštěl v §20. Stejně ustanovení pro někdejší Zalitavsko bylo obsaženo v §54 uherského Branného zákona zák. čl. XL/1868. Nicméně v práci jsem zmínil i určité tělesné tresty (viz. kapitola o druzích trestů), které přetrvaly v kázeňském trestání a které byly zrušeny až za první světové války. §20 v. tr. z. se týkal pouze soudního trestání. Později tento branný zákon byl nahrazen dalšími, např. zákonem č. 193 Sb. z 19. března 1920.

⁸ Zákon č. 6/1863 Ř. z. a zákonný článek XIV/1914

⁹ LEPŠÍK, J., BENEŠ, J. Vojenské trestní zákony Československé republiky. Praha: MNO, 1931.čj. 28.588 pres./odděl.3

¹⁰ Zákon č. 117/1952 Ř. z., Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích

- Již v článku VII uvozovacího patentu v. tr. z. nalezneme ustanovení, které ponechává v platnosti zákony proti lichvě. Ta se brala za přečin. Následovaly nové právní úpravy pro lichvu úvěrovou v zákoně č. 6 Ř. z. ze 17. prosince 1863 a po první světové válce byla upravena také válečná lichva v zákoně č. 568/1919 Sb.
- Zákon č. 1 Ř. z. z 25. prosince 1894 o vzniku četnictva¹¹, který zavedl novou složku vojenského typu, jejímž posláním bylo udržování vnitřního veřejného pořádku a bezpečnosti, kdežto armáda měla zem chránit navenek. Tento zákon byl nahrazen zákonem ze dne 14. dubna 1920 Sb.
- Zákon č. 11 Sb. z 28. října 1918 O zřízení samostatného československého státu. Tento předpis je pro vojenské trestní právo významný tím, že v. tr. z. recipoval do právního řádu samostatné Československé republiky.
- Zákon č. 9 Sb. z 2. listopadu 1918, který odňal význam vojenské přísaze na válečné články a nadále byli II. dílu v. tr. z. podřízeni všichni, kdo byli součástí branné moci (viz níže).
- Zákon č. 556 Sb. z 14. října 1919, jímž byla změněna některá ustanovení prvního dílu, čtvrtého, a pátého v. tr. z.. Dále rušil zvláštní obranu důstojnické cti a zvyšoval cenovou hranici u trestných činů proti majetku. Podle původního znění patentu z roku 1855 byly platidlem „míněny konvenční mince rázu dvacetizlatového“. Již v roce 1892 provedl císař František Josef I. měnovou reformu¹² a platidlem pro celé mocnářství se stala Koruna. Recepí v. tr. z. po vzniku samostatné republiky¹³ byl převzat i tento článek s jednou malou změnou. Od této doby byly všechny platby uváděné v Korunách československých a jednotlivé peněžní tresty byly zvýšeny v důsledku přirozené inflace.
- Zákon č. 50 Sb. z 19. března 1923 Na obranu republiky, jenž nově upravoval skutkové podstaty trestných činů proti státu a veřejnému pořádku a zrušil některá ustanovení v. tr. z. (skoro celý třetí díl). Ze zrušených ustanovení v. tr. z. byly však pro dobu mobilizace a války

¹¹ Pozn. autora: podle zákona č. 19 z 18. ledna 1850 bylo četnictvo součástí armády. Až následně se vyčlenilo jako samostatná složka.

¹² <http://p-numismatika.cz>

¹³ Zákon č. 11 Sb. z 28. října 1918

zachovány v platnosti vyšší trestní sazby, pokud by byl čin trestný jak podle ustanovení zrušených, tak i podle nových.

- zákon č. 48/1931 Sb. z 11. března 1931, který nově upravoval trestní odpovědnost mladistvých. Rozšířil trestní právo o tzv. provinění. Toto označení se začalo nově používat pro zločin, přečin nebo přestupek spáchaný pachatelem ve věku mladistvého (do 18 let). Pro vojenské trestní právo platila tato změna klasifikace, jen když byly vojenskými soudy souzeny občanské osoby, podléhající vojenské soudní pravomoci podle §14 v. tr. ř.¹⁴ (později §128 zákona č. 131/1936 Sb.).

Mimo zákonné normy můžeme jako pramen vojenského hmotného práva zmínit i podzákonné normy. Nesla různá označení, podle orgánu, který je vydal, obsahu, kterého se týkaly, anebo prostě podle doby, ve které byly vydány. Proto můžeme hovořit např. o nařízeních, vyhláškách a předpisech nejvyšších orgánů - ministerstva války (národní obrany), vnitra, císaře (presidenta) nebo vrchní velitelství (sbor náčelníků, generální štáb atp.). Z nichž asi nejvýznamnější jsou:

- Císařské nařízení z 25. července 1914, č. 157 Ř. z., které podřídilo II. dílu v. tr. z. i osoby, které na válečné články nepřisahaly a které čin spáchaly v době, kdy náležely k mobilizující nebo k mobilizované části branné moci.
- Rozkaz prezidenta republiky z 18. dubna 1924, podle něhož byly všechny osoby zařazené do branné moci povinny plnit zvláštní povinnosti vojenské služby a vojenského stavu

Při výčtu pramenů vojenského trestního práva nesmím opomenout judikaturu. Na jednu stranu soudní rozhodnutí nebylo pramenem práva v pravém slova smyslu, nicméně byla velmi významná pro právní praxi a výklad práva, zejména pak to byly nálezy Nejvyššího vojenského soudu, který vyjadřoval svá stanoviska ke klíčovým problémům.

¹⁴ §69 zákona č. 48/1931 Sb.

Díl II: Vojenský trestní zákon z roku 1855 – obecná část

I. Působnost

Časová působnost

Článek XI. uvozovacího patentu se zaměřil na časovou působnost v. tr. z č.9 Ř. z.. Základní pravidlo v dnešní době je, že se trestnost spáchaného činu a ukládaný trest za něj posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán¹⁵. Z tohoto vyplývá tzv. zákaz retroaktivity. V. tr. z. 1855 toto řešil zcela obráceně. Stanovoval, že se ho užije i na již zahájená vyšetřování a na činy spáchané (konáním či opomenutím) před účinností nového zákona, pokud nebyl vnesen rozsudek. Výjimkou bylo, že ustanovení nového zákona nesmělo mít pro pachatele přísnější následek než podle předpisu dříve platného.

Tato působnost se netýkala jen v. tr. z., ale platila i pro vedlejší vojenské trestní zákony (viz výše), které neměly zvláštní přechodné ustanovení.

Veškeré lhůty se ve v. tr. z. počítaly podle kalendářního roku, obdobně jako dnes.

Místní působnost

Když jsem se zamýšlel, co vedlo zákonodárce k tomu, že na samém začátku předpisu zdůrazňuje platnost pro celé území tehdejšího rakouského mocnářství, tak jsem narazil na problém Předlitavska a Zalitavska. Podle mne byla potřeba mít jednotnou armádu a jednotnou právní úpravu pro všechny situace, které v ní mohly nastat. Toto bylo důležitou novinkou v pojetí rakouského práva do té doby platného. Abych toto své tvrzení vysvětlil, po rozdělení Rakouska na Rakousko-Uhersko v roce 1867 (tzv. uherské vyrovnání) zůstal společný jen panovník, armáda, finance a zahraniční politika. V. tr. z. tedy platil pro celou jednotnou armádu a mocnářství, ale v jiných právních odvětvích (i v civilním trestním právu) toto sjednocení nenastalo. Dokonce ani v předpisech, které tento zákon rozvíjely v poměru speciality¹⁶.

Tento problém se následně po 28. říjnu 1918 přenesl i do nově vzniklé Československé republiky, na jejíž úpravu jsem se v této práci zejména zaměřil. I nová republika podědila předpisy platné pro Čechy, Moravu a Slezsko, tedy

¹⁵ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha : Leges, 2010

¹⁶ MALÝ, K. a kol., Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. vyd. Praha : LINDE PRAHA, 2003, ISBN 80-7201-433-1

bývalé země Koruny české, tzv. Předlitavsko, a předpisy, které platily pro někdejší Zalitavsko, tedy pro Slovensko a Podkarpatskou Rus. Těchto předpisů, na které nalezneme odkazy ve v. tr. z. bych mohl vyjmenovat moře, ale v. tr. z. byl jednotný a platný pro celé území stejně.

Věcná působnost

Z toho, co zde bylo řečeno, je jasně patrné, jaký byl důvod zákonodárce k vydání vojenského trestního zákona. Tedy fungující armáda s fungující hierarchií a schopnost potírat specifické trestné činy, které mohly v souvislosti s výkonem vojenských povinností nastat. Jednalo se o tak specifickou složku státu, že nepostačoval, alespoň podle tehdejšího mínění, jeden jediný kodex pro civilní a vojenské právo. Dnes je toto právní odvětví včleněno do trestního zákoníku vedle civilní úpravy a jeho zvláštní postavení je vyjádřeno tím, že vojenské trestné činy může spáchat pouze speciální pachatel se zvláštními vlastnostmi. Klíčové pro dnešní právo je hlavně jednotná civilní úprava pro celé území naší republiky.

Osobní působnost

Této působnosti se věnoval článek III. uvozovacího patentu v. tr. z., který se v průběhu dějin měnil. Původní ustanovení z roku 1855 znělo „Ustanovením tohoto zákona o vojenských zločinech a o vojenských přečinech podléhají jen takové osoby, které slavně slíbily vojenskou služební přísahu, že budou zachovávat zvláštní povinnosti vojenského stavu.“¹⁷ Podle tohoto původního znění podléhaly totiž druhému dílu v. tr. z. jen ty osoby podrobené pravomoci vojenských soudů, které vykonaly vojenskou služební přísahu, tj. buď přísahu na válečné články nebo přísahu na zvláštní stanovy.

Na válečné články přísahali v době, kdy vyšel v. tr. z., příslušníci pěchoty, jezdeckva, dělostřelectva a jiných zbraní (v tehdejší době se označovali jako „kombatantstvo“). Na zvláštní stanovy přísahalo mužstvo proviantnictva a oděvnictví. Ostatní osoby, podléhající vojenské soudní pravomoci (např. vojenští úředníci, neobligátní vojenské strany – předchůdci pozdějších rotmistrů; nebo civilní průvod vojska), nepřísahaly ani na válečné články ani na zvláštní stanovy a proto nemohly být trestány pro delikty vojenské, ale jen pro obecné trestné činy ve v. tr. z. uvedené ve čtvrtém a pátém oddíle.

¹⁷ Zákon č. 19/1855 ř. z. vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech

Proto tvrdil-li obviněný, kterému se dával za vinu vojenský delikt, že předepsanou vojenskou služební přísahu nevykonal, musela se mu nejprve dokázat nepravdivost jeho tvrzení, protože jinak nemohl být odsouzen pro tento vojenský delikt. Výjimkou z tohoto pravidla bylo, že se přičítaly vojenské delikty těm, kteří přímo odepřeli vykonat přísahu¹⁸, anebo těm, kteří měli v některém odvětví zbraní hodnost důstojníka¹⁹.

Přísaha na zvláštní stanovy zanikla dnem účinnosti branných zákonů z roku 1868, ale přísaha na válečné články se udržela i se svým právním významem až do rozpadu Rakouska-Uherska.

Pro úplnost třeba dodat, že kromě přesahavších příslušníků bojovnictva (kombatantů) podléhali ustanovením o vojenských deliktech také příslušníci obdobných skupin četnictva²⁰ a váleční zajatci²¹.

Významná změna nastala při vypuknutí světové války, kdy císařské nařízení z 25. července 1914²² podřídila druhému dílu v. tr. z. také vojenské osoby, na válečné články nepřisahající, které čin spáchaly v době, kdy náležely k mobilizující nebo k mobilizované části branné moci.

Po vzniku samostatné republiky byl článek III. změněn zákonem z 2. listopadu 1918²³, kde §1 odňal vojenské služební přísaze právní relevanci nadobro a prohlásil zařazení do branné moci za skutečnost, s níž je spojeno podřízení pod druhý díl v. tr. z. Krátce poté byla přísaha na válečné články zrušena a předepsána jednotná přísaha pro celou brannou moc²⁴.

Spornou otázku, zda od té doby podléhají ustanovením o vojenských deliktech všechny osoby do branné moci zařazené či jen příslušníci skupin, pro které byla dříve předepsána přísaha na válečné články, vyřešila judikatura²⁵ ve prospěch alternativy první. Opírala se zejména o rozkaz presidenta republiky z 16. dubna 1924²⁶, podle něhož jsou všechny osoby do branné moci zařazené povinny plnit zvláštní povinnosti vojenské služby a vojenského stavu.

¹⁸ Nařízení z 10. července 1832, H 570, čís 65 Sb. zák voj.

¹⁹ Nejvyšší rozhodnutí z 16. srpna 1859, uveřejněné nařízením vrch. arm. vel. z 19. srpna 1859, odděl. 4, čís. 1817, Věstník č. 131

²⁰ §10 zákona z 25. prosince 1894, č. 1 Ř. z. z r. 1895 a §8 zák. čl. III/1881

²¹ Nařízení z 12. srpna 1915, č. 233 Ř. z. a uh. nařízení č. 4272/1915 M. E.

²² Rakouské nařízení č. 157 Ř. z., a uh. nař. Č. 5490/1914 M. E.

²³ Č. 9 Sb.

²⁴ Nařízení z 5. listopadu 1919, č. 169 Sb.

²⁵ NVS. č. 289, 19/5 1924 P93/24

²⁶ VV. 1924, čís. 29, čl. 269může již podle §16, odstavců 1 až 3

Teprve až od této doby, pokud jde i způsobilost k vojenským deliktům, se již nerozlišovalo mezi kombatanty a nekombatanty (mezi příslušníky zbraní a příslušníky služeb), ale pouze mezi osobami vojenskými (za které se brali i četníci a váleční zajatci) a ostatními osobami podřízenými pravomoci vojenských soudů. Toto rozlišení je velmi důležité a znamená, že vojenské osoby, četníci a váleční zajatci podléhají celému v. tr. z. (i jeho druhému dílu), kdežto ostatní osoby, vojenským soudům podřízené, jen prvnímu, třetímu, čtvrtému a pátému dílu v. tr. z.

Nicméně pro dnešního studenta práv by mohl nastat malý problém v pochopení osobní působnosti u IV. a V. dílu. Toto nám jasně vysvětloval článek IV uvozovacího patentu. Upravoval působnost ustanovení o jiných zločinech a přečinech. V původním znění se vztahoval na vojenské osoby, tedy ty osoby, které podléhají řádné trestní pravomoci vojenských soudů podle §2 císařského patentu z 22. prosince 1851 a podle předpisů o příslušnosti platných pro Vojenskou hranici. Dále se vztahoval na jiné osoby, které se dopustily takového jednání nebo opomenutí, kde je odůvodněna mimořádná trestní pravomoc vojenských soudů podle §5 zmíněného patentu. Toto znění čtvrtého článku bylo posléze změněno vojenským trestním řádem (§7; 386, odst. 2), zákonem č. 78/1869 ř. z. (§4 odst. 2) a zákonem č. 93/1885 ř. z. (§8 odst. 2). Nově vojenské soudy měly proti osobám podrobeným jejich soudní pravomoci, i když tyto osoby nenáležely do vojenského svazku, použít trestní právo platné pro vojsko. Příslušnost občanských trestních soudů nastávala až v případě, že se navrhovala obnova v neprospěch žalovaného v době, kdy stíhání pachatele pro trestný čin, nemůže již být zahájeno u vojenských soudů. V takovémto případě civilní soudy použily občanské trestní právo, vojenské trestní právo se využilo, pouze pokud byly jeho sankce mírnější. Tímto nebyla dotčena ztráta vojenských hodností, kterou vyslovil soud v původním řízení.

II. Zločiny a přečiny

V uvozovacím patentu jsem již zmínil základní dělení trestných činů, které znal vojenský trestní zákon z roku 1855, tedy tak zvanou kategorizaci trestných činů. Ještě jednou tedy připomínám, že na rozdíl od civilního trestního zákoníku v. tr. z. obsahoval tzv. bipartici, tedy rozdělení za zločiny a přečiny. Pojdme si tedy blíže vysvětlit hlavní rozdíly mezi přečinem a zločinem.

Hlavním hlediskem toho rozdělení je míra škodlivosti spáchaných trestných činů. Zločin je společensky škodlivější než přečin. Toto je patrné i z toho, že zatímco vojenské přečiny se mohly vyřídit buď soudně anebo i kázeňsky, pokud byl kázeňský trest dostačující²⁷, tak zločiny se musely řešit soudně vždy. Odráží se to i ve výši trestů, které je možné za spáchaný trestný čin uložit. Z tohoto lze snadno dovodit, že nejtěžší tresty, trest na životě a těžký žalář (podrobněji níže), mohly být uloženy pouze za zločin. Míra závažnosti spáchaného trestného činu mělo význam i pro některé trestněprávní (např. trestnost pokusu nebo účastenství) a procesní otázky (příslušnost soudů).

První paragraf první hlavy upravuje definici zločinu. Zákon říkal, že ke spáchání zločinu je třeba „zlého úmyslu“ a lze jej spáchat jak konáním, tak i opomenutím. Přičemž zlým úmyslem je zde míněno každé úmyslné jednání, které je zlomyslné, svévolné nebo lehkomyšlné. Výjimkou z §1 byl následující paragraf, kde zákon říká, že porušení služebních a stavovských povinností je vždy zločinem, pokud ho zákon jako zločin označí, tedy i pro případ nedbalosti, kde chybí úmysl. Z tohoto vyplývá první podmínka trestní odpovědnosti pro zločin a tou byl úmysl. Druhou podmínkou společnou pro přečiny i zločiny bylo naplnění skutkové podstaty některého z trestných činů v zákoně vyjmenovaných.

III. Pachatel, spolupachatelství, účastenství

Pachatel

Pojem pachatele ve vojenském trestním právu jsme si již vysvětlili v části věnované pramenům vojenského práva. Tedy bylo řečeno, že pachatelem trestného činu podle vojenského trestního zákoníku mohla být jen fyzická osoba, které byly dány zvláštní povinnosti z vojenských předpisů vyplývající. Mimo této obecné definice, druhý díl byl závazný pouze pro speciálního pachatele, kterým mohla být vojenská osoba (zařazená do branné moci, viz výše), příslušník četnictva (popřípadě jiný člen ozbrojených sborů²⁸) a válečný zajatec.

Spolupachatelství a účastenství

Stejně jako je tomu dnes v moderním trestním právu, i v. tr. z. upravoval trestné činy, které mohl spáchat nejen přímý pachatel, ale také každý, „kdo

²⁷ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

²⁸ Například příslušník Stráže obrany státu, která byla zřízena vládním nařízením ze dne 23. října 1938, č. 270 Sb., O stráži obrany státu

rozkazem, radou, poučováním, schvalováním zlý skutek nastolil, úmyslně způsobil, k jeho spáchání úmyslným opatřením prostředků, odstraněním překážek nebo jakýmkoliv způsobem nadržoval, pomáhal, k jeho bezpečnému vykonání přispěl. Též kdo se jen napřed dohodl s pachatelem o pomoci a o přispění, jež se mu má poskytnout po vykonání činu nebo o podílu na zisku nebo prospěchu.²⁹

Podmínkou spolupachatelství bylo naplnění stejné skutkové podstaty trestného činu. Spolupachatelství se tedy rozumělo vyhledávání vědomé spolučinnosti, tedy aby jedna osoba věděla o spolupůsobení druhé. Nebylo však třeba ani předchozího ani výslovného souhlasu, každý spolupachatel byl odpovědný za celý výsledek. V případě pochybností, zda se jednalo o spoluvinu nebo spolupachatelství, byl rozhodující úmysl. Kdo chtěl provést trestný čin jako svůj vlastní, stal se pachatelem (*animo auctoris*). Kdo jen podporoval činnost pachatelovu, byl pomocníkem (*animo socii*). Tomuto se říká subjektivní teorie a byla jí podřízena praxe.

Podle §11 v. tr. z. u pomoci nebylo třeba předchozí úmluvy s přímým pachatelem. Stačilo, že pomocník napomáhal úmyslně trestnému jednání jiné osoby, i když se k tomu rozhodl i bez předchozí domluvy s pachatelem. Pomocník byl vinný v případě, že si byl vědom, že může nastat protiprávní následek, a byl k němu svolný v případě, že nastal (*dolus eventualis*). Pro případ, že se pachatel dopustil jiného trestného činu, než jaký pomocník měl na mysli, byl pomocník odpovědný jen za to trestné jednání pachatele, ke kterému úmyslně napomáhal.³⁰

Důvody beztrestnosti zločinu nebo přečinu pro pachatele, spoluviníka nebo účastníka pro jejich osobní poměry neplatilo pro ostatní spoluviníky a účastníky.

Mimo účastenství při páčání trestního činu zákon také upravoval pomoc až po jeho spáchání. Toto bylo upraveno v dvaadvacáté hlavě čtvrtého dílu a zákon znal 3 způsoby pomoci:

- a) **Zlomyslné nepřekážení**, tedy úmyslné nepřekážení zločinu nebo nezabránění jeho páčání. V tomto případě mohl být pomocník odsouzen k trestu žalářem od šesti měsíců do jednoho roku. V případě, že za zločin, jemuž nebylo překáženo, šlo uložit trest smrti nebo trest doživotního těžkého žaláře, byl trest v rozmezí jednoho až pěti let těžkého žaláře.

²⁹ §11 Zákona č. 19/1855 ř. z.

³⁰ LEPŠÍK,J.,BENEŠ,J. Vojenské trestní zákony Československé republiky. Praha: MNO, 1931.čj. 28.588 pres./odděl.3

- b) **Ukrývání**, čímž se rozumí ztěžování vypátrání pachatele nebo jeho ukrývání popřípadě trpění schůzek pachatelů. Trest byl stejný jako v předchozím případě. Toto ustanovené §520 nešlo uplatnit na pokrevní příbuzné a sešvagřené v linii vzestupné i sestupné.
- c) **Pomáhání k útěku zatčené osobě** lstí, násilím anebo překážením orgánům k znovudopadení pachatele. Trestem pro osobu bez zvláštní povinnosti byl žalář v rozmezí šesti měsíců až jednoho roku. Pro případ, že svou povinnost zanedbal velitel, stráž nebo jiný povinný, byl trest v sazbě od jednoho roku do deseti let těžkého žaláře v závislosti na trestnosti původního trestného činu.

Příklad:

Poručík K. je velen denním rozkazem pluku do služby dozorčího důstojníka pluku. Službu má nastoupit v neděli. Chce ale jet domů, a proto požádá kamaráda poručíka B. od téhož pluku, aby službu vzal za něj, že on mu to oplatí, až přijde služba na něj. Poručík K. dopustil se zločinu porušení subordínace, protože úmyslně neuposlechl služební rozkaz. Poručík B se dopustí také zločinu, a to spoluviny na zločinu porušení subordínace spáchané por. K.³¹

IV. Vývojová stádia trestné činnosti

Dokonaný trestný čin

Nejzávažnějším přestoupením práva byl, podobně stejně jako dnes, dokonaný trestný čin. Šlo o jednání (opomenutí), které naplňovalo všechny zákonné znaky trestného činu³². Tomuto tématu se blížeji budu věnovat v další části této práce, kde u jednotlivých vojenských trestných činů uvedu i konkrétní příklady trestné činnosti a její řešení.

Pokus

Nižším stádiem trestné činnosti byl pokus. Šlo o obecnou formu trestné činnosti, která se nejbliže přiblížila dokonání trestného činu³³. Je nutné si uvědomit, že pachatel měl v úmyslu spáchat trestný čin a k tomu nedošlo jen pro nějakou překážku, kterou se pachateli nepodařilo překonat nebo pro nějakou jinou

³¹ Nohava, K., Havelka, J. Rukověť pro poddůstojníky. Díl 1. Pro všechny zbraně. Olomouc : [Nákladem vlastním], 1932

³² Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha : Leges, 2010

³³ Lepšík, J., Beneš, J. Vojenské trestní zákony Československé republiky. Praha: MNO, 1931.čj. 28.588 pres./odděl.3

okolnost, náhodu, která zabránila v trestné činnosti pokračovat. Tedy nastal zde jen nedostatek dokonání.

Podle v. tr. z. byl trestný pokus jak o zločin tak i o přečin, při čemž jeho trestnost byla stejná jako za dokonáný trestný čin původně zamýšlený. Pouze při výměře trestu se na něj hledělo jako na polehčující okolnost. Obsahoval-li pokus o určitý trestný čin veškeré skutkové znaky jiného trestného činu, mohlo se jednat o souběh onoho dokonáného zločinu nebo přečinu a pokusu.

Podle §17 byl trestně odpovědný za pokus také ten, kdo jiného nabádal a sváděl ke spáchání zločinu, ačkoliv tak onen naváděný neučinil. Trestně odpovědný byl za zločin nebo přečin, ke kterému naváděl, bez ohledu na intenzitu svého jednání³⁴.

Při zločinech a přečinech, kterých se někdo dopustí tiskopisy, byl trestně odpovědný i spisovatel, překladatel, vydavatel, redaktor i nakladatel, a to od doby odevzdání díla do tisku. Ostatní spolupachatelé až počátkem jejich spoluúčasti.³⁵

Stejně jako v současné právní úpravě znal rakouský zákon také institut účinné lítosti. Postačilo, že pachatel dobrovolně upustil od dokonání a zabránil škodlivým následkům svého jednání, a tedy nebylo třeba, na rozdíl od dnešní úpravy, informovat o tom příslušné orgány.

O pokus se nejednalo, pokud nedošlo k vnějšímu projevu nebo pokud subjekt neopomenul činit něco, co mu zákon ukládal (v případě omisivních deliktů). Tedy jasně řečeno myšlenka nebo pouhý úmysl spáchat trestný čin nebyl trestný.

Příprava

Byla a i dnes je, prvním stádiem páchání trestné činnosti, tedy předchází jí už jen myšlenka nebo úmysl. U některých trestných činů byla trestná. Tedy nemuselo ani dojít ke snaze docílit svého původního úmyslu, stačilo jen opatřování prostředků k tomu činu, nebo scházení se a návrhy ke spáchání protizákonného aktu. Trestnost přípravy však musela být jasně řečena v zákoně, pokud však nepřesáhla tenkou hranici mezi přípravou a pokusem, který byl trestán jako dokonáný zločin nebo přečin vždy. Tak například v zákoně na ochranu republiky nalezneme v §2 přímo definovanou přípravu, tedy stačilo už jen to, že se někdo „spolčil k úkladům o republiku“. Tento případ byl i důvod odsouzení

³⁴ §17 zákona č. 19/1855 ř. z.

³⁵ §18 zákona č. 19/1855 ř. z.

známého legionářského generála Radoly Gajdy. V roce 1933 byl za velmi nejasných okolností odsouzen na půl roku těžkého žaláře (který si však stihl odsedět již ve vyšetřovací vazbě) za údajný podíl na neúspěšném Židenickém puči (21. - 22. 1. 1933), při kterém chtěli čeští fašisté obsadit kasárny v Brně - Židenicích. Dodnes není jasné, zda o tomto činu vůbec věděl, natož zda byl přímo jedním z organizátorů³⁶.

V. Souběh

Podobně jako v dnešním trestním právu i v dobách Rakouska, posléze Československé republiky, často vyvstávala otázka, zda pachatel naplnil skutkovou podstatu několika trestných činů anebo zda se jedná jen o jeden trestný čin. Tedy o souběh se jednalo, pokud pachatel spáchal dva nebo více trestných činů, pro které ještě nebyl odsouzen. Nicméně určité odlišnosti v úpravě v. tr. z. od současného trestního práva nalezneme. Vyměřování trestu při souběhu se tedy dělo u:

1. Několika zločinů³⁷

Spáchal-li zločinec několik zločinů, které byly předmětem jednoho vyšetřování a soudního řízení, byl potrestán podle toho zločinu, za který se ukládal přísnější trest. Na ostatní zločiny se hledělo jako na přitěžující okolnosti a trest se vyměřil v horní hranici sazby.

Pokud byl žalovaný, proti němuž již byl vydán trestní rozsudek, uznán vinným pro jiný čin, kterého se dopustil před vynesením prvního trestního rozsudku, měl se brát při vyměřování nového trestu zřetel na trest uložený dřívějším nálezem. Oba tresty dohromady nikdy nesměly nepřekročit nejvyšší trest stanovený na trestný čin se zvýšenou horní hranicí. Tedy tresty se sčítaly. Toto ustanovení neplatilo, pokud pro nový trestný čin bylo možné uložit trest smrti nebo doživotní trest na svobodě³⁸.

2. Zločinů s přečiny nebo kázeňskými přestupky

„Tohoto předpisu musí býti šetřeno, i když se zločiny sbíhají s přečiny nebo s kázeňskými přestupky.“³⁹ Z tohoto autentického ustanovení vyplývá, že

³⁶ Radola Gajda: životopis. [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: <http://m.osobnosti.cz/zivotopis/radola-gajda>

³⁷ §96 zákona č. 19/1855 ř. z.

³⁸ §311 zákona č. 131/1912 ř. z. a zákl. čl. XXXIII/1912 o vojenském trestním řádu

³⁹ §97 zákona č. 19/1855 ř. z.

přednostně se řešil zločin, tedy společensky škodlivější jednání. Přečin nebo kázeňský přestupek stejného druhu pak tento zločin pohlcoval, to znamená, že se nejednalo o přitěžující okolnost podle §112 písm. a) v. tr. z (viz níže).

3. Přečinů nebo kázeňských přestupků navzájem⁴⁰

Spáchal-li obviněný několik přečinů, které byly předmětem jednoho vyšetřování a řízení nebo pokud se sbíhaly přečiny a kázeňské přestupky, užilo se v. tr. z., který mezi těmito trestnými činy stanovil nejvyšší trest se zřetelem na ostatní.

Zvláštní ustanovení o zosřtení trestů se užilo vždy, pokud tak bylo stanoveno alespoň u jednoho z přečinů.

4. Zločinu nebo přečinu s jiným přestoupením zákona⁴¹

Dopustil-li se někdo kromě spáchaných zločinů nebo přečinů přestupku, který byl v působnosti jiného úřadu, např. důchodového přestupku, byl pro zločin anebo přečin potrestán a příslušnému správnímu úřadu bylo učiněno oznámení.

Pokud spáchal někdo několik trestných činů, které podléhaly tak vojenské trestní soudní pravomoci, tak civilní trestní soudní pravomoci, jednalo se u příslušných soudů samostatně. Soud, který vydal rozsudek později, musel při vyměřování trestu přiměřeně brát zřetel na dříve uložený trest. V případě, že za jeden z trestných činů hrozil trest na životě nebo doživotní trest odnětí svobody, pak se řízení o tomto muselo provést dříve než to pro trestný čin s mírnější sazbou, protože se zpravidla prvně vykonal prvně uložený trest.

VI. Okolnosti vylučující trestnost činu

V určitých případech nebylo možné jednání nebo opomenutí, které jinak bylo trestným činem, stíhat jako trestný čin. Jak jsme si již řekli, tak pro spáchání trestného činu zde musí být úmysl (nebo vědomá nedbalost v některých případech zákonem stanovených). Trestní zákon tento problém řešil v §3, kde taxativně vymezil případy, kdy nelze pachatele stíhat za zločin, a v §5 pro případ činů jinak definovaných jako přečin. Tento institut se dnes označuje jako okolnosti

⁴⁰ §98 zákona č. 19/1855 ř. z.

⁴¹ §99 zákona č. 19/1855 ř. z.

vylučujících protiprávnost trestného činu. Důvodem pro „nepřičitatelnost“ zločinu a přečinu bylo:

- a) **úplná nepřičetnost** pachatele,
- b) spáchání skutku v době, kdy pachatelovy rozpoznávací a **ovládací schopnosti byly zcela nebo částečně omezeny**,
- c) spáchání **zločinu v úplné opilosti**, do které se pachatel uvedl sám bez úmyslu spáchat trestný čin,
- d) pachatel nedosáhl **věku 14 let**⁴²
- e) jednání v **omylu**
- f) jednání **náhodou, z nedbalosti či neznalosti** následků jednání (nedbalost a neznalost ne vždy znamenala nepřičitatelnost),
- g) jednání v **neodolatelném donucení**⁴³ nebo ve spravedlivé **nutné obraně**.

Podle zákona o ochraně cti⁴⁴ byla urážka, pomluva a výčitka trestního stíhání nebo trestu důvodem vylučujícím trestnost, byla-li činem plněna právní povinnost nebo vykonáváno právo a meze tohoto oprávnění nebyly překročeny. Při urážce a pomluvě byl důvodem vylučujícím trestnost také důkaz pravdy nebo důkaz omluvitelného omylu.

Pokud zde nastala situace v odstavci c) zmíněná, kdy pachatel spáchal čin jinak trestný v úplné opilosti, mohl být potrestán za přečin opilství podle §7. Pokud však nebylo opilství ve službě přímo označeno jako přečin nebo zločin ve speciální části druhého dílu v. tr. z.

Přičitatelnosti zločinu nebo přečinu se nemohl pachatel zprostit odkazem na rozkaz představeného, nestanovil-li zákon jinak. Leda by mu nebyla zřejmá trestnost nařízení nebo v případě, kdy se podřízený účastnil rozhodování, byl jiného mínění než představený a učinil námitku do spisu. Stejně tak nebylo možné nikoho omluvit z důvodu neznalosti v. tr.z, nebo pro vlastnosti a povahu poškozeného (neozbrojený, dítě apod.).

VII. Polehčující okolnosti⁴⁵

Pod tímto pojmem rozumíme spáchání trestného činu se zvláštním zřetelem na události, které byly v dané situaci méně škodlivé. Tedy na tyto polehčující okolnosti vzal soud ohled při vyměřování výše trestu. V. tr. z. je

⁴² Toto ustanovení bylo zrušeno §71 zákona č. 48/1931 Sb.

⁴³ Dnes by se toto dalo moderní terminologií nazvat krajní nouzí

⁴⁴ §6 zákona č. 108/1933 Sb.

⁴⁵ §114 zákona č. 19/1855 ř. z.

rozděloval na dvě kategorie, podle toho, zda se jednalo o vlastnosti pachatele, nebo o vlastnosti spáchaného trestného činu.

1. Podle pachatelových vlastností

Polehčující okolnosti, které se vztahují na pachatelovu osobu, byly:

a) Věk a rozumová vyspělost

Dnes tento institut nazýváme „věkem blízkým k věku mladistvého“. To znamená, že polehčující pro pachatele bylo, pokud v době spáchání zločinu nepřesáhl 20 let svého věku, nebo pokud v době spáchání přečinu neuběhl delší čas od dovršení dospělosti (18 let). Dále se tato polehčující okolnost vztahovala na pachatele slabého rozumu nebo s velmi zanedbaným vychováním.

b) Bezúhonnost

Pokud pachatel před spácháním trestného činu vedl ukázněný a řádný život, přihlédl k tomuto soud při svém posuzování. Dalo by se říci, že soud tento jeho skutek považoval za určitý exces v jeho dosavadním životě, a proto se zde ukládala mírnější sankce.

c) Jednání ve strachu nebo na rozkaz

Tímto se mínilo jednání z podnětu třetí osoby, která na pachatele působila. Ve své podstatě ho použila jako prostředníka ke spáchání trestného činu. Zákon zde hovořil o dvou důvodech. Spáchání ze strachu, tedy mohlo jít i o překročení nutné obrany (použitím nepřiměřených prostředků) nebo z poslušnosti, například jednání na rozkaz představené (jak jsme si již řekli, toto nebylo okolností vylučující protiprávnost).

d) Částečná nepřičetnost (afekt)

Pokud spáchal svůj čin v pomatení smyslů nevylučujících úplné vědomí. Nesměl si však tento stav způsobit sám v úmyslu porušit zákon (tedy umělé vyvolání, vyburcování k dokonání trestného činu). Pod toto je možné zařadit i tzv. afekt. Jedná se o prudké pohnutí mysli vzniklé z obyčejného lidského citu⁴⁶.

e) Náhodná příležitost ke spáchání činu

Byl-li pachatel přilákán k zlému skutku spíše příležitostí, která se mu nahodila z cizí nedbalosti, a aniž by jí sám plánoval, nebo vyvolal.

f) Tísňivá nouze

⁴⁶ KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 2. upr. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 816 s.

Pokud se pachatel dostal do takového stavu, kdy neváhal překročit zákon a vymoci si tak prospěch pro sebe nebo pro druhého. Například voják pod hrozbou zastřelení přinutí lékaře (důstojníka) k přednostnímu ošetření jeho zraněného kamaráda.

g) Účinná lítost

Pokud se pachatel snažil s účinnou horlivostí nahradit způsobenou škodu nebo zabránit dalším zlým následkům;

h) Dobrovolné přiznání se k trestnému činu

Udal-li se pachatel sám, i když snadno mohl utéct nebo hrozilo, že nebude nikdy zjištěn jakožto viník trestného činu.

i) Spolupracující obviněný

Při spolupráci s vyšetřujícími orgány sdělil soudu další provinilce, nebo poskytl-li další informace k dopadení nebo usvědčení jiných narušitelů zákona, nebo oznámil-li sám z vlastního podnětu okolnosti umožňující úřadům odvrátit nebo zmírnit hrozící škodu

j) Nováček u vojska (četnictva)

Nebyl-li ten, kdo se provinil nějakým vojenským zločinem anebo vojenským přečinem, ještě dostatečně obeznámen s překročenými povinnostmi svého stavu nebo služby.

2. Podle povahy skutku

Polehčující okolnosti hledící na povahu skutku byly:

- a) **Čin ve stádiu pokusu** (viz výše)
- b) Dobrovolné **upuštění od způsobení větší škody**, i když k tomu byla příležitost
- c) Byla-li vzniklá **škoda nepatrná** nebo dostal-li poškozený úplnou náhradu nebo zadostiučinění.

VIII. Přítěžující okolnosti⁴⁷

Všeobecně se dá říci, že zločin nebo přečin byl tím větší, čím důkladnější a úmyslnější byla příprava před spácháním samotného činu, nebo čím větší byla způsobená škoda nebo nebezpečí s tím spojené. A v neposlední řadě také míra a druh porušených povinností z vojenských předpisů vyplývajících, tedy míra škodlivosti pro chod vojenského tělesa.

⁴⁷ §111 zákona č. 19/1855 ř. z.

Příklad:

1. Zběh si při útěku zfalšoval cizí průkaz, aby se tak snadněji vyhnul svému zatčení. Po zadržení je tento fakt zjištěn, ale nelze ho soudit pro padělání dokladů, ale jedná se „pouze“ o přitěžující okolnost podle §111 v. tr. z.

2. Desátník použije služební zbraň při výtržnostech, kterých se účastní. Po zatčení se nejedná o samostatný delikt, ale o přitěžující okolnost podobně jako u prvního případu⁴⁸.

Doposud zde bylo hovořeno obecně o přitěžujících okolnostech, nicméně při vyšším stupni nebezpečnosti zákon hovořil o „zvlášť přitěžujících okolnostech“⁴⁹. Byly jimi:

a) Dlouhodobé pokračování v trestné činnosti

Pokud pachatel dlouhodoběji opakoval stejný zločin nebo přečin.

b) Recidiva

Byl-li viník již pro stejný zločin anebo přečin trestán.

c) Nepřímé pachatelství

Pokud k přestoupení tohoto zákona svedl jiné, zvláště mladé, nezkušené lidi nebo osoby dříve bezúhonné (pro ně to byla polehčující okolnost).

d) Organizátorství a vedení zločinecké skupiny

Pokud obviněný byl původcem, návodcem anebo vůdcem při zločinu nebo přečinu spáchaném nejméně 3 osobami.

e) Bylo-li při přestupcích proti mravnosti způsobeno veřejné pohoršení nebo pokud měl viník lepší vychování a větší vzdělání

Přitěžující okolností bylo i to, když se obviněný ve vyšetřování snažil lhát soudci a vymýšlel si nepravdivé okolnosti nebo když odmítal vydat neprávem nabytý majetek, i když se ke spáchání trestního činu přiznal⁵⁰. Ovšem toto platilo pouze v případě, kdy zmíněné chování obviněného značně znesnadňovalo další vyšetřování a postup orgánů činných v trestním řízení.

⁴⁸ Nohava, K., Havelka, J. Rukověť pro poddůstojníky. Díl 1. Pro všechny zbraně. Olomouc : [Nákladem vlastním], 1932.

⁴⁹ §112 zákona č. 19/1855 ř. z.

⁵⁰ §113 zákona č. 19/1855 ř. z.

IX. Zánik trestnosti zločinů a přečinů⁵¹

1. Smrtí pachatele⁵²

Toto ustanovení se v mnohém podobá současné právní úpravě. Pokud pachatel zemřel ještě před vydáním pravomocného rozsudku, pak se řízení zastavilo a dále se v něm nepokračovalo. Pokud ale rozsudek nebo nález, který byl již vyhlášen a v době jeho smrti už nabyl právní moci, mělo to určité následky:

- Pokud šlo o vydání majetku nabytého neprávem a o náhradu škody nebo o zadostiučinění.
- Pokud šlo o trest na penězích, který se měl nahradit z majetku zemřelé osoby.

V těchto dvou jmenovaných případech pak byl vyhlášený rozsudek vykonán. Tedy neprávem nabytý majetek byl vydán oprávněnému podle rozsudku, stejně tak náhrada škody nebo satisfakce. Pokud šlo o peněžní trest, tak ten se odečetl z pozůstalosti odsouzeného a připadl státu.

2. Vykonáním trestu⁵³

Vykonáním trestu uloženým za zločin nebo přečin zaniklo právo státu dále perzekuovat odsouzeného a ten se tak vracel do svého dřívějšího právního postavení. Potrestaný opět nabyl všech společenských, občanských a vojenských práv, nebyla-li jejich další omezení nebo ztráta obsažena v následcích odsouzení. Nemohl mu proto nikdo v užívání takových práv překážet ani ubližovat. Také se mu již dále nesměla připomínat jeho minulost ani ho za ní urážet po dobu, kdy vedl počestný život.

3. Prominutí trestu⁵⁴

a) U zločinů a přečinů vyšetřovaných ex officio (z úřední povinnosti)

Trest mohl být prominut k tomu povoláním veřejným činitelem, například za první republiky prezidentem ve formě milosti, anebo také při přečinech k tomu oprávněným žalobcem. Prominutí trestu mělo stejný účinek jako jeho vykonání.

⁵¹ §128 zákona č. 19/1855 ř. z.

⁵² §129 zákona č. 19/1855 ř. z.

⁵³ §130 zákona č. 19/1855 ř. z.

⁵⁴ §131 zákona č. 19/1855 ř. z.

b) U zločinů a přečinů vyšetřovaných na návrh

Ve všech případech, kde stíhání přečinu nastávalo na žádost zúčastněné osoby, musela tato osoba s prominutím trestu souhlasit. Tedy buď výslovně odpustit trestný čin, nebo jí musela propadnout lhůta šesti neděl k podání návrhu na potrestání, anebo pokud se trestný čin již promlčel. Pokud odvolal oprávněný žádost dříve, než byl rozsudek přečten obžalovanému, zastavilo se veškeré další vyšetřování i trestní řízení a ani nenastal žádný účinek z již vydaného rozsudku (který nebyl sdělen obžalovanému). Naproti tomu pokud toto odvolání nastalo až po vyhlášení nepravomocného rozsudku obžalovanému, pak se na něj pohlíželo pouze jako na důvod k zmírnění trestu u vyššího odvolacího úřadu.

4. Promlčení trestného činu⁵⁵

Promlčením zaniká vyšetřování i trest. Nastávalo splněním určitých podmínek a uplynutím lhůty ve v. tr. z. stanovené. Vykonání trestu bylo možné promlčet jen u občanských osob podřízených vojenské soudní pravomoci podle §128 zák. č. 131/1936 Sb., pokud spáchali čin ve věku mladistvého.

Doba promlčení:

a) U zločinů

- 20 let u zločinů, na něž byl uložen trest doživotního žaláře;
- 10 let u zločinů, za něž měl být uložen trest od deseti do dvaceti let;
- 5 let u všech ostatních zločinů.

b) U přečinů

Pokud nebyla v zákoně u jednotlivých případů zvláště stanovena kratší lhůta, platily tyto promlčecí doby:

- 3 měsíce, pokud bylo ustanoveno v zákoně na přečin nejvýše trest vězení prvního stupně bez ztřetí nebo trest na penězích do 500 Kč;
- 6 měsíců, tam kde bylo ukládáno ztřetí vězení prvního stupně nebo trest na penězích do 2000 Kč;
- 1 rok při všech přečinech s těžší sankcí anebo tam, kde se ukládal trest propuštění, degradace nebo ztráta práv a oprávnění.

Mimo zmíněných lhůt však musel odsouzený splnit i další zákonné znaky⁵⁶. Už nesměl mít ze svého činu žádný prospěch (majetkový ani jiný), byl povinen podle svých sil nahradit způsobenou škodu, pokud to povaha zločinu

⁵⁵ §133 zákona č. 19/1855 ř. z.

⁵⁶ §126 zákona č. 19/1855 ř. z.

nebo přečinu připouštěla, nesměl spáchat v promlčecí lhůtě žádný další zločinu nebo přečin a poslední podmínkou bylo, že po spáchání zločinu neuprchl z republiky (císařství)

Promlčecí doba začala běžet od okamžiku dokonání trestného činu nebo při pokračující trestné činnosti po dokonání posledního z dílčích útoků. Pokud byl obviněný vzat do vyšetřování pro nějaký zločin anebo přečin a pravomocným rozsudkem zproštěn potrestání, pak zákon nepřipouštěl zavést nové řízení proti němu. Ani pro nové důkazy o vině, jestliže od okamžiku nabytí právní moci rozsudku uplynula promlčecí doba.

Promlčení se přerušovalo v případě, kdy orgány činné v trestním řízení zahájily první kroky. Jimi se rozumí vydání usnesení o zahájení řízení, nařízení předběžného výslechu, zatčení, veřejné předvolání (ediktem) nebo vydání zatykačů nebo honění.

Zákon nepřipouštěl promlčení zločinů, za něž se ukládal trest smrti, a vojenského zločinu zběhnutí s jednou jedinou výjimkou. Pokud od uložení trestu smrti provazem uplynulo 20 let a od trestu zastřelením 10 let se splněním výše zmíněných podmínek, bylo možno trest zmírnit na trest žaláře.

X. Druhy trestů

Druhy trestů byly upraveny v hlavě druhé. Základní rozdělení sankcí bylo v §20 pro zločiny a v §21 pro přečiny. Hned na začátku je potřeba zmínit §88, který vytyčil možnost libovůle soudce při výměře trestů. Toto ustanovení zakazovalo soudci dát nižší nebo vyšší trest, než jaký uváděl zákon. Tedy svémoc byla vyloučena.

Druhy sankcí:

- 1. Smrt za zločin**
- 2. Trest na svobodě** – žalář pro zločin a vězení pro přečin
- 3. Tělesné pokárání**
- 4. Kasace** (u zločinů), **propuštění, degradace** (a s tím spojené přeložení do nižší třídy žoldu, např. v námořnictvu)
- 5. Peněžní**
- 6. Propadnutí zboží, prodejních věcí nebo náradí**
- 7. Ztráta práv a oprávnění**
- 8. Vyhoštění** z některého místa nebo některé země nebo ze všech zemí rakousko-uherských (posléze československých)

Tresty tělesného pokárání a trest spoutání byl zrušen článkem VI uvozovacího zákona k rakouskému brannému zákonu č. 151/1968 ř. z. a §54 uherského branného zákona zák. čl. XL/1868 (jak jsem již zmínil u pramenů).

Byl-li pachatel ve věku mladistvého, šlo vyhostit pouze cizince, při čemž bylo nutné vzít v potaz rodinné poměry odsouzeného a dbát na to, aby mladistvý nebyl vystaven nebezpečí zpustnutí (toto je podobné současné úpravě o vyhoštění mladistvých).⁵⁷

Se samotným trestem smrti, žalářem a tělesným pokáráním byly spojeny tyto **právní následky** jmenované v § 45:

- a) U důstojníků a u veřejných úředníků⁵⁸ soud spolu s trestem vyslovil trest kasace, u nepovinných vojenských stran⁵⁹ propuštění. Pro poddůstojnické hodnosti mělo být odsouzení spojené s degradací a následným propuštěním. U vojinů vojska mělo následovat rovněž propuštění. Mimo to se vyslovila ztráta všech čestných i služebních odznaků.
- b) V případě, že odsouzený měl domácí šlechtický titul, bylo v rozsudku doloženo jeho pozbytí pro jeho osobu (šlechtický titul jeho potomků, narozených před vynesením rozsudku, jakož i titul manželky zůstával zachován)⁶⁰. Cizí šlechtic v Rakousko-Uhersku (Československu) odsouzený pozbyl práva tohoto titulu ve vojsku užívat.
- c) Měl-li zločinec dvorní hodnost třeba neplacenou⁶¹ nebo civilní čestnou hodnost, veřejný titul, akademický titul nebo akademický úřad, byla v rozsudku vyslovena ztráta této hodnosti nebo titulu.
- d) S vyslovením odsuzujícího rozsudku nemohl odsouzený činit závazná právní jednání ani sepsat poslední vůli. Dřívější jednání před vynesením trestu zůstalo v platnosti⁶².

Mimo tyto následky spojoval v. tr. z. odsouzení pro zločin také s vyloučením z odpovědné redakce periodických tiskopisů a ztrátou způsobilosti

⁵⁷ §10 odst. 2 a §69 zákona č. 48/1931 Sb.

⁵⁸ Toto byla zvláštní kategorie gážistů v hodnostních třídách v Rakousko-Uhersku, v Československu již neexistující

⁵⁹ Jednalo se o gážisty mimo hodnostní třídy

⁶⁰ Šlechtictví bylo v Československu zrušeno zákonem č. 243/1920 Sb.

⁶¹ V samostatném Československu dvorní hodnost neexistovala a toto ustanovení bylo ze zákona vypuštěno

⁶² Pozn. autora: Toto omezení způsobilosti k právním úkonům se netýkalo ani rakouské ani uherské zeměbrany. Po vzniku samostatného Československa se sloučily soudy pro společné vojsko i zeměbranu (zák. č. 9/1918), které dále používaly právních předpisů obou zeměbran a ujednání §45 písm. d neplatilo vůbec.

k učitelskému nebo soudcovskému úřadu, k advokacii, k veřejnému jednatelství, notářství a ke všelikému zastupování stran před veřejnými úřady. U duchovních sesazení z obročí a nezpůsobilost jeho opět nabyt bez výslovného povolení vlády. Mimoto platila ona ustanovení občanských, správních a církevních předpisů, podle nichž jsou spojeny s odsouzením pro zločin ještě jiné škodlivé následky.

Za dob Rakouska bylo možné odsouzeného předat k disciplinární rotě, což upravovaly zvláštní předpisy o tom platné. Nicméně tyto útvary byly zrušeny a v době první republiky se toto ustanovení zrušilo.

Oproti tomu další odstavec o dávání zločinců pod policejní dozor zůstalo v platnosti i nadále a bylo upraveno nejprve zákonem č. 108/1873 ř. z. a posléze zákonem. č. 102/1929 Sb. Nebylo možné ho uložit nad mladistvými a nad oborem vojenského soudnictví.

Výrazným zásahem do práv pachatele trestné činnosti bylo ustanovení §54, respektive §70 a 71 v. tr. z., kde zákon hovořil o ztrátě živnosti, oprávnění, lodního patentu a práva mít loď k pobřežní plavbě neboli o ztrátě práv a oprávnění. Nebyl to sice následek spojený s každým zločinem, ale jeho spácháním odsouzený pozbyl bezúhonnosti, a tak musel příslušný úřad přezkoumat, zda je žádoucí další podnikání pachatele a případně toto povolení odebrat.

1. Trest na životě odsouzeného

Nejvyšším trestem, který bylo možné za spáchání trestného činu uložit, byl trest smrti. Bylo možné ho vykonat dvěma způsoby a to buď zastřelením či smrtí oběšením neboli provazem. Po vynesení odsuzujícího rozsudku nastaly zákonem dané následky, které měl soud povinnost vyslovit ve svém rozsudku a které jsem již zmínil. Trest smrti vykonaný oběšením měl za následek vše v §45 jmenované, oproti tomu v případě trestu smrti zastřelením se užilo jen ustanovení uvedené pod písmenem a) (vyjma vyloučení z vojska), c) a d).

Příklad:

Člen České družiny Antonín Grmela dostal za úkol přejít přes frontu do Čech, kde se měl spojit s představiteli domácího odboje a předat jim zprávy. Po přechodu ho dopadlo rakouské polní četnictvo. Byl eskortován k vojenskému soudu, kde byl uznán vinný z vyzvědačství a velezrady a odsouzen k trestu smrti oběšením. 11.12.1914 byl před nastoupenými dvěma setninami rakouského 19. domobraneckého praporu rozsudek vykonán. Jeho tělo viselo pro výstrahu až do setmění, a poté jej pohřbili

v rohu pro zločince a sebevrahy na místním hřbitově. Stejný osud postihl mnoho českých legionářů v době první světové války.⁶³

2. Trest na svobodě odsouzeného

a) Trest žaláře

Tento trest by dnes bylo možné volně definovat moderním termínem „trest odnětí svobody“, i když byly tu značné odlišnosti. Výkon tohoto trestu se prováděl uzavřením odsouzeného ve „vojenském trestním ústavě“ nebo v „pevnosti“. Bylo možné ho rozdělit ze dvou hledisek.

Prvním kritériem bylo dělení podle stupně omezení. Existovaly dva druhy žaláře v závislosti na stupni omezení. První stupeň byl označen „žalář“, druhý přísnější režim se skrýval pod termínem „těžký žalář“. Rozdíl spočíval u těžkého žaláře zejména v tom, že odsouzený byl dán do želez a stravování bylo podle přísnějších pravidel. Později ono „dání do želez“ bylo zrušeno⁶⁴.

Následuje rozdělení spočívající v délce trvání, a to buď na doživotí nebo na určitou dobu. Nejdelší možná doba trvání byla dvacet let, při čemž nejkratší možná výměra činila zpravidla šest měsíců.

Výměra trestu a další právní následky se začaly počítat od nabití právní moci rozsudku, proti kterému už nebylo možné podat opravné prostředky, pokud nebylo v rozsudku stanoveno jinak. Pro odsouzené, kteří vykonávali vazbu, začaly lhůty běžet od poledne toho dne, kdy soud vynesl odsuzující verdikt. U odsouzených, co si vykonávali jiný trest, ode dne, kdy jej vykonali. Pokud šlo o stíhaného na svobodě, běh trestu nastal dnem nástupu do věznice (dobrovolně nebo po dodání).

Žalářník byl při výkonu svého trestu povinen pracovat. Přiměřená práce mu byla dána velením nápravného zařízení a výjimky z této povinnosti byly vyjmenovány ve vězeňských instrukcích.

Vedle samotného odnětí svobody se uložený trest dal zosťřit, a to železy; pústy; prikázáním tvrdého lúžka; (tělesným pokáráním); púdržením v samovazbě; uzavřením o samotě v temnici; vyhoštěním z některého místa, okresu nebo země; vypověžením ze země po odbytí trestu.

⁶³ KUTHAN, Pavel Jaroslav. Česká družina (1914-1916) – IV. [online]. 2003[cit. 2012-03-27]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_1216.html

⁶⁴ čl. VI zák. č. 151/1868 ř. z. a §54 zák. čl. XL/1868

První stupeň bylo možné zostrit vložení obyčejných železných pout na ruku a nohu a druhý stupeň žaláře tím, že se trestané osobě vloží na obě nohy těžká železa⁶⁵. Toto zostrění bylo zrušeno podobně jako tělesné pokárání.

Dalším způsobem zhoršení podmínek odsouzeného byly půsty, a to tak, že odsouzený dostával pouze vodu a chléb. Mohlo to trvat maximálně tři po sobě jdoucí dny v týdnu. Stejně ustanovení platilo i pro zostrění tvrdým lůžkem a oboje šlo uložit současně ve stejný den. Tvrdým lůžkem se mělo na mysli ležení na pryčně z pouhých prken bez slamníku nebo matrace.

Jiné dva způsoby zostrění trestaly pachatele samotou, jde tedy o velmi tvrdý trest s účinkem na psychiku trestance. Prvním byla samovazba, která nesměla přesáhnout jeden měsíc, přičemž mezi jednotlivými užitími toho zostrění musela uplynout také nejméně měsíční lhůta (pokud by se toto porušilo, vedlo by to ke zmatečnosti rozsudku). Vězeň musel být dvakrát denně kontrolován a bylo mu dáno odpovídající zaměstnání. Ještě přísnější, podle mne, bylo uzavření o samotě v temnici. Spočívalo v uzavření odsouzeného v tmavé místnosti ne na dobu delší jak tři dny, přičemž opakovat tento trest bylo možné až za týden a ročně bylo možno toto uložit v maximální výši třiceti dní.

Zhoršení situace zločince vyhostěním je vcelku jasné. Vykonávání trestu bylo vykázáno z některého místa, okresu nebo země a to buď na určitou dobu, anebo navždy a to z důvodu bezpečnosti anebo mravnosti. Vypovězení ze země se týkalo pouze cizinců a platilo pro celé území mocnářství, respektive republiky.

b) Vězení

Tento trest lze členit podle dvou kritérií. Prvním bylo rozdělení podle míry přísnosti režimu a mělo dva stupně.

První se označuje slovem vězení, bez přívlastku a u důstojníků a osob postavených jim na roveň se směl vykonat, netrvalo déle než osm dní, jako domácí vězení. Všichni ostatní byli zařazeni do vězení u dozorce nebo ve vojenské věznici (viz níže), domácí vězení jim umožněno nebylo.

Omezení na stravování bylo pouze ve finančních prostředcích trestance. Na jeho vůli se také ponechal výběr zaměstnání. Vykonyvalo se způsobem přiměřeným místnosti trestního ústavu a povoloval jej správcem věznice nebo vrchním dozorcem, nesmělo však rušit klid a pořádek.

⁶⁵ Zrušeno čl. VI zákona č. 151/1868 ř. z. a §54 zák. čl. XL/1868

Vězení druhého stupně neboli „tuhé vězení“ se vykonávalo podle osobní vlastnosti trestance na místech k tomu určených (stejná jako u vězení 1. stupně). Mimo to byly odsouzené osoby omezeny, nehledě na jejich příjem, jen na vězeňskou stravu stejně jako pro nemajetné vězňe. Přijímat návštěvy a dopisovat umožňovalo svolení velitele nebo představeného trestního ústavu. Pracovat museli všichni žalávní trestanci a vězeňští trestanci ve vězení 2. stupně. Ti, kteří se nepřihlásili o takové zaměstnání, bylo nutno „důrazně vyzvatí“.

Kdykoliv při ukládání tohoto trestu muselo být řečeno v nálezu nebo v rozkaze určité vyjádření o druhu vězení a jeho stupně.

Dalším pohled na dělení vězení je podle způsobu výkonu, kdy se rozlišovalo několik podob:

- **Domácí vězení**

Domácí vězení, jak již bylo výše řečeno, šlo uložit jen „důstojníkům nebo jim na roveň postaveným štábním osobám, vojenským úředníkům, manželkám a dětem těchto osob, jakož i občanským osobám, které se stavem anebo hodností mají jim klásti na roveň“⁶⁶(dále jen důstojníci). Mělo dvě podoby, kdy odsuzující mohl postavit před dveře stráže nebo jej šlo vykonávat bez stráží. Domácí vězení ukládalo odsouzenému povinnost, že se nevzdálí z bytu pod žádnou záminkou. V případě porušení vyvstala povinnost zbývajícím čas odpykat ve vězení u dozorce spolu s trestem, který narušitele ještě postihl za toto nesplnění uložené povinnosti.

- **Vězení u dozorce**

Vězením u dozorce se trestali kromě důstojníků všechny štábní osoby (gážisté mimo služební třídy) bez důstojnické hodnosti, šikovatelé (rotní v záloze nebo rotmistři), strážmistři a šarže jim postavené na roveň, ženy a děti těchto osob, pokud se tento zákon na ně vztahuje.

Ten kdo byl k tomuto trestu odsouzen, si svůj trest odpykával v pokoji k tomu určenému v obydlí vězeňského dozorce nebo v jiné určené místnosti a museli si také jako osoby odsouzené k domácímu vězení po dobu trestu opatřovat výživu ze svého žoldu, ze své penze nebo z jiných příjmů. Neměl-li odsouzený potřebné příjmy, aby mohl platit svou stravu ve vězení, náleželo mu výživné určené zvláštními nařízeními se zřetelem na jeho osobní vlastnosti.

Vojenští a četničí důstojníci (čekatelé), jejich ženy a děti a jiné občanské osoby postavené jim na roveň hodností nebo společenským postavením, na něž byla uvalena prozatímní nebo vyšetřovací vazba nebo které si odpykávali trest

⁶⁶ §56 zákona č. 19/1855 ř. z.

vězení u dozorce, byli umístěni ve zvláštních místnostech k tomu určených. Totéž platí o vojenských a četnických gážistech mimo služební třídy, o rotných a jejich rodinách. V pochybnostech, jestli je určitá občanská osoba postavena na roveň důstojníkům (jejich ženám a dětem), příslušelo rozhodnutí ministerstvo národní obrany.

Gážisté v prozatímní a vyšetřovací vazbě, stejně tak v trestu vězení u dozorce 1. stupně, nebyli omezováni, pokud jde o jídlo a pití, s výjimkou alkoholických nápojů. Vše si však platili ze svého (ze služebního platu, z alimentace apod.). Co se týkalo alkoholu, tak nemohu nezmínit jejich omezení. Dle nařízení MNO J-III si odsouzení směl denně koupit ½ l vína nebo 1l piva popřípadě polovinu z jiných nápojů. Povolení k nákupu lihovin mohl odepřít vyšetřující lékař v případě, že šlo o pozorování duševního stavu a bylo-li to nutné.

Gážisté v trestu vězení u dozorce 2. stupně si platili stravu rovněž ze svého, ale už s patřičným omezením. Nesměli vyložit větší částky, než činila alimentace pro nemajetné vězně, stanovená zvláštním předpisem (10 Kč denně). Ti kdo se stravovali od vojenské správy za hotové, se vedli ve zvláštní rubrice „deníku živených“. Náhrada za stravu a chléb se započítala do příjmu státních peněz ve výši stanoveného stravného a chlebného, a to vždy patnáctý den a posledního v měsíci (při odchodu dnem odchodu) podle složenky, kterou stravovaný gážista vlastnoručně podepsal.

Mimo těchto nároků na stravu, kterým je v zákoníku a dalších předpisech věnován velký prostor, jsou zde uvedeny u nároky na místnost pro odpykávání trestu vězení u dozorce. Musela mít zpravidla aspoň 15 m² plošné výměry a 50 m³ vzdušného prostoru. Toto platilo pro místnost pro jednoho muže. Pro vazbu společnou připadalo na osobu nejméně 13 m² plošné výměry a 46 m³ vzdušného prostoru. Zajištění oken a dveří bylo standardní jako dnes, cílem bylo zamezit útěku a kontaktu s vnějším světem. Vnitřní vybavení předpis stanovil na: 1 úplnou důstojnickou postel, 1 noční stůl s nočníkem, 1 skříň na prádlo a oděv, 1 zrcadlo, 1 stůl a 2 židle, 1 umyvadlo s příslušenstvím, láhev na vodu a 2 sklenky, plivátko, obyčejný kovový zvonek k přivolání dozorčího orgánu, pokud nebyl k dispozici elektrický zvonek, „přenosné nebo splachovací záchodové zařízení“ s potřebným papírem. U neosvětlených místností, se do této místnosti dala 1 stolní

lampa a 1 svícen. Bylo-li v místnosti umístěno několik osob, přizpůsobí se vše tomuto počtu⁶⁷.

- **Vězení ve vojenské věznici**

Vojenská věznice byla určena pro výkon trestu mužstva od desátníka dolů a všech, kdo neměli vyšší hodnosti; osob malého štábu bez důstojnické hodnosti, jsou-li zároveň prohlášeny za zbavené svého místa; šikovatelů, strážmistrů a šarží jim postavené na roveň, jsou-li zároveň degradovány bez časového omezení; a jejich rodin.

Odsouzení k tomuto trestu byli drženi ve vojenské věznici vojenského soudu, kde byly odsouzeny, a dostávali vězeňskou stravu určenou předpisy. Desátníci a šarže jim na roveň postavené měli právo být, nebyli-li degradováni, umístěni v oddělených místnostech.

- **Obecní vězení**

Tento způsob výkonu byl možný pouze v komunitách vojenské hranice pro osoby usedlé nebo pro osoby, které tam přebývali dočasně, pokud se na ně vztahovala soudní pravomocí magistrátu. Tento druh vězení tu vypisují pouze pro úplnost, protože jak jsem již uvedl, Vojenská hranice byla zrušena.

Hovoříme-li o tomto způsobu trestání za přečiny, musíme také zmínit jeho možnou délku trvání. Zpravidla nejkratší udělovanou lhůtou bylo dvacet čtyři hodin (§94 a 126), nejdéle pak šest měsíců a tato nejdelší doba trestu se směla překročit jen v případech zvláště určených.

Nepřesáhl-li však zákonný trest jeden měsíc prostého nebo tuhého vězení, směl být uložen též disciplinárním postupem, jestliže pachatel byl přistižen při činu nebo se dobrovolně přiznal a nebylo zapotřebí dalšího soudního vyhledávání. Tento způsob zkráceného řízení zákon nepřipouštěl v případech, kdy se mělo rozhodovat o náhradách škody nebo o zadostiučinění poškozenému, kde byla potřeba stanovení její výše soudem.

Podobně jako jsem rozvedl v kapitole o žaláři, i u postihu za přečin zákon umožňoval zpřísnění trestů. Ve své podstatě zde byly obdobné možnosti, odlišnost spočívala nejčastěji v délce trvání. Vězení bylo možné spojit s jedním nebo zároveň s několika zpřísněním. Jejich taxativní výčet nalezneme v §77 a jsou jimi:

⁶⁷ MNO., J-III, Služební předpisy branné moci. MNO, Praha 1930

- A) Posty**
- B) Prikázání tvrdého lůžka**
- C) Přiložení želez**
- D) Přidržení v samovazbě**
- E) Uzavření o samotě v temnici**
- F) Tělesné pokárání**
- G) Práce v kasárnách a v táboře**
- H) Degradaci**
- I) Propuštění**

U pachatelů ve věku mladistvých, pak zákon č. 48/1931 Sb. připouštěl jediný dodatečný postih k trestu vězení, a to prosté odnětí hodnosti. Tím tento předpis stanovoval, že tato uváděná ztřzení se osob mladších 18 let netýkala.

Půst mohl soudce připojit k vězení u dozorce nebo k uvěznění ve vojenské věznici (obecním vězením) prvního stupně tak, že trestanec stravující se ze svého služebného nebo z jiných příjmů (viz výše) se omezil na stravu, která se předepisovala při vězení druhého stupně (§62). Mužstvu u prostého vězení toto ztřzení nebylo přípustné.

U tuhého vězení zpřísnění přinášelo pro odsouzené povinnost stravovat se v některé dny jen vodou a chlebem (vyjímajíc důstojníky a občanské osoby postavené jim na roveň hodností, kteří dostávají stravu mužstva u útvarů), podobně jako tomu bylo u žaláře. Odlišnost tkvěla v délce, ztřzení se nesmělo nařídít více než dvakrát za týden. Tento způsob nebyl přípustný u důstojníků a u osob hodností jim na roveň postavených.

Ustanovení o tvrdém lůžku u přečinů se nelišilo od toho pro zločiny nijak výrazně. Kvůli nižší škodlivosti se doba zkrátila jen na dva dny v týdnu ve dnech nejdoucích po sobě.

Přiložení želez a tělesné pokárání rušilo již zmíněné přijetí branných zákonů.

Samovazba nesměla trvat nepřetržitě déle než 14 dní a opětovně se směla uložit teprve za měsíc. Tuhé vězení osmi neděl se takto ztřřit nesmělo u prvních a posledních 14 dnů trestu, aby nebyl porušen zákon v ustanovení §81 v. tr. z. a rozsudek zatížen zmatkem podle č. 11 §358 v. tr. ř.

Uzavření o samotě v temnici trvalo maximálně 24 hodin, opakování zákon připouštěl až za týden a trestat se takto smělo nejvýše desetkrát.

Práce v kasárnách a táboře byla zřejmě nejvýraznější odlišností od zostřování za zločiny. Prosté nebo tuhé vězení šlo takto zostřit jen u prostého mužstva a osob postavených mu na roveň. Toto je pochopitelné z psychologického hlediska. Stejně jako se důstojník nesměl kárat svým představeným před mužstvem, tak i tento trest by mohl v očích mužstva způsobit neúctu, což je pro bojeschopnost a plynulý chod jednotky nežádoucí.

Degradace poddůstojníků a svobodníků byla přípustná pro trest vězení prvního stupně zprvu dočasnou degradací (později toto rušil služební řád), tuhé vězení však mohlo být spojeno s degradací na neomezenou dobu tedy natrvalo (§68).

Propuštění spojené s vězením jako zostření muselo být výslovně zmíněno v zákoně u jednotlivých ustanovení přečinů.

c) Zkrácení trestů na svobodě

Z důvodu, že dlouho trvající tresty odnětí svobody byly na újmu vojenské služby, nahrazovala se poměrně zákonná doba trestu tím, že se uložilo zostření podle osobní vlastnosti a tělesní povahy trestance. To se mělo přiměřeně užívat i v případě, kdy zločincově rodině hrozila v důsledku dlouhého trestu podstatná újma na výživě nebo výdělků. §92 v. tr. z. výslovně dává soudci právo, aby zkrátil trvání trestu. Svědčí to o zjevném zákonodárcově úmyslu, aby delší trvání trestu bylo nahrazeno s větší citlivostí. Plyne z toho tedy, že i nejkratší trvání šesti měsíců žaláře bylo možné takto zkrátit a jít pod zákonnou nejnižší trestní sazbu. Daleko jasněji vše vyplývalo z §94, podle něhož se soudci u přečinů dovolovalo, aby trvání trestu vězení zkrátil zostřeními i pod nejmenší sazbu. Co bylo dovoleno u přečinů, muselo se dovolit tím spíše u zločinů.

3. Tělesné pokárání jako samostatný trest

Tento trest šlo použít proti povinnému mužstvu včetně poddůstojníků, proti povinným vojenským stranám téže hodnosti, proti hraničářům ve Vojenské hranici, proti řemeslným pomocníkům, učedníkům a osobám, které žijí z denní mzdy, jakož i proti ženám a dětem těchto osob a jako samostatného trestu místo žaláře uloženého tímto zákonem, který nepřesahuje pět let. Tento trest se vykonával holí, na mladících mladších 18 let a na ženách metlou svázanou z proutí. Proti civilním osobám šlo tohoto trestu užít pouze podle občanského trestního zákona.

Trest tělesného pokárání, jak za zločin, tak i za přečin, byl zrušen brannými zákony z roku 1868⁶⁸, kdy ode dne účinnosti se nesmělo užívat tělesných trest ani spoutání u žádné vojenské složky.

4. Kasace, propuštění a degradace

Všechny tři výše zmíněné tresty bylo možno uložit buď jako samostatný trest, anebo jako následek jiného trestu, propuštění a degradace také mimoto šlo dát i jako zostření trestu, jak jsem již zmiňoval výše.

Kasaci⁶⁹ se rozumělo, že důstojníci (nebo úředníci⁷⁰) byli zbaveni svého místa, své vojenské hodnosti (nebo úřední vlastnosti) a stali se nezpůsobilými dosáhnout znova státní služby nebo vojenské hodnosti. Bylo to dosti razantní ukončení kariery profesionálního vojáka, a aby to nebylo málo, byla spojena se ztrátou všech veřejných titulů a hodností, řádových dekorací, medaile za statečnost nebo jiných čestných odznaků a příjmů z nich. Pro osoby, které berou výslužné od státu, se zastavením výslužného. Toto se týkalo i vojenských vysloužilců, invalidů, vdov a sirotek a to buď trvale anebo na dobu výkonu trestu odnětí svobody na dobu delší 6 měsíců. Pro vojenské invalidy to mělo za následek i ztrátu možnosti bydlet v invalidovně a museli si zajistit vlastní bydlení⁷¹.

Byl-li zločinec cizincem s uděleným cizím řádem nebo čestným odznakem, pak rozsudek o kasaci mu uložil zákaz nosit tyto čestné odznaky na území Rakouského císařství (Československé republiky).

Oproti kasaci bylo možné trest **propuštění**⁷² uložit nejen důstojníkům (nebo úředníkům), kteří slouží nebo jsou ve výslužbě, ale nepovinným vojenským stranám, které se nečítají ani k důstojníkům ani k poddůstojníkům ani k úředníkům. Termín „nepovinná vojenská strana“ je původním ustanovením rakouského zákona, kdy prvorepubliková novela hovoří o vojenských gážistech mimo služební třídy, tedy o rotmistrech, štábních rotmistrech a praporčících).

Odsouzený k propuštění, pozbyl svého místa, vojenské hodnosti a výslužného, ale nestal se nezpůsobilým pro dosažení opětovně státní služby nebo zaopatření ze státní pokladny (výsluha, důchody apod.). Toto mělo jedno omezení a to v případě kdy propuštěnému mělo být dáno důstojnické místo nebo veřejný

⁶⁸ Viz druhy trestů za zločiny

⁶⁹ §32 zákona č. 19/1855 ř. z.

⁷⁰ Vojenští úředníci byli zvláštní, od důstojníků rozdílná kategorie vojenských gážistů zařazených do hodnostních tříd. Později za dob republiky byli zrušeni

⁷¹ Zákon č. 76/1922 Sb.

⁷² §33 zákona č. 19/1855 ř. z.

úřad. V prvním případě musel obdržet schválení od panovníka jakožto vrchního velitele vojska (později od presidenta), v případě veřejné služby schválení představeného ministerstva. S touto sankcí nebyla zpravidla spojena ztráta řádů a čestných odznaků. V případě nepovinné vojenské strany⁷³ propuštěné pro zločin, který byl u důstojníků spojen s trestem kasace (je trest pouze pro důstojníky) musely být následky stejné a přímo řečené v rozsudku soudu, tedy ztráty v §32 jmenované a nemožnost opětovného získání původního místa.

Propuštění pro přečiny nastalo se stejnými účinky jako pro zločiny. Důležitý rozdíl však spočíval v tom, že u přečinů nemohl pachatel ztratit vyznamenání a čestní odznaky.

Degradace⁷⁴ byla nejmírnějších zásahem do práv a povinností odsouzeného. Sesazení poddůstojníků a povinných stran (které se hodností a žoldem řadili před vojínů) na nižší místo bylo udělováno buď na určitý čas anebo bez takového omezení, natrvalo. Dočasná degradace byla zrušena s přijetím Služebního řádu z roku 1873 a od této doby byla možná pouze degradace časově neomezená.

Pro zločiny byla přípustná degradace pouze na hodnost vojína s nejnižším žoldem bez možnosti dosažení vyššího žoldu nebo postupu do vyšší hodnosti a ztráta čestných odznaků.

V trestních případech, v kterých zákon nařizoval degradaci poddůstojníka, se musely osoby, které sice nestály nad vojínem svou hodností ale jen vyšším žoldem, přeložit do nejnižší třídy žoldu vojína⁷⁵.

Degradace jako trest za přečin poddůstojníky sesadila na hodnost vojína a jeho služební místo se znovu obsadilo. Sesazený měl možnost znovu na poddůstojnickou hodnost postoupit po dalším „bezvadném chování“ a tento trest se nespojoval se ztrátou čestných vyznamenání a odznaků, což byl zásadní rozdíl oproti stejné sankci pro zločin.

5. Trest na penězích

Původní text tohoto ustanovení neumožňoval ukládat tuto sankci na penězích lidem od poddůstojníka dolů, kdežto občanům ve vojenských komunitách a jiným osobám, podléhajícím vojenské soudní pravomoci, jen v případech a v míře, kterou v. tr. z. výslovně umožňoval nebo dovoloval (§93).

⁷³ V dobách první republiky se změnilo na vojenské gážísty

⁷⁴ §35 zákona č. 19/1855 ř. z.

⁷⁵ Po zrušení tříd žoldů přestalo platit i toto ustanovení v. tr. z.

Celý paragraf 72 obsahující trest na penězích byl zrušen článkem I, číslo 1 zákona č. 536/1919 Sb.

6. Propadnutí zboží, prodejních věcí nebo náradí

Tento trest je již z názvu jasný a netřeba jej rozvádět. Za zajímavost stojí zmínit, že veškeré peníze (pokuty apod.), zboží a prodejné věci jakož i náradí propadalo vojenskému invalidnímu fondu. Sloužil pak pro financování potřeb válečných invalidů, a pozůstalých po osobách vojenských.

7. Ztráta práv a oprávnění

Ukládala se graduovaným osobám nebo jiným osobám v úřadě, zaměstnání s veřejným ověřením, řemeslníkům nebo živnostníkům z řad měšťanů nebo s vrchnostenským povolením. Tento trest byl buď na určitou dobu nebo na vždy. Pokud hrozil tento trest, tak vyšetřovaný nesměl nakládat se svou živností.

8. Vyhoštění z některého místa, některé země nebo ze všech zemí rakousko-uherských (posléze československých)

Díl III: Přehled zvláštní části

I. Provinění, která trestal pouze velitel sám

Není to přímo náplní této práce, ale je třeba toto téma zde okrajově rozvést. Je to první skupina provinění, která podléhají výlučně kázeňské pravomoci vojenských (četnických) představených a kde je proto vojenskou soudní pravomoc vyloučena. Patří sem:

1. Kázeňské přestupky

Definovány byly jako každé jednání nebo opomenutí vojenské (četnické) osoby, které se přičilo vojenským předpisům anebo jiným všeobecným nebo zvláštním nařízením, která podle zákonů nepřísluší stíhat soudům.

Příklad:

Vojín překročil večerku o 2 hodiny. To se přičí vojenským předpisům a zároveň to soudně trestné není. Proto bude tento vojín potrestán kázeňsky jeho představeným⁷⁶.

Z tohoto jasně vyplývá, že pokud spáchala vojenská (četnická) osoba pouze kázeňský přestupek (např. dozorce desátník ve službě usne, četník na obchůzce neobejde z nedbalosti všechny mu předepsané objekty) bylo vyloučeno, aby na ni někdo podal trestní oznámení vojenskému soudu.

Avšak nalezneme jednu jedinou výjimku a tou je přečin proti kázni třetím stejným proviněním (§292 a 269 písm. h) v. tr. z.). Dopustila se ho vojenská (četnická) osoba, která byla pro stejný kázeňský (disciplinární) poklesek už dvakrát kázeňsky potrestána a dopustila se ho potřetí. Podmínkou tedy bylo, aby se jednalo o tentýž přestupek (např. třetí překročení večerky) a aby kázeňské tresty za obě předchozí provinění stejného druhu měl pachatel už odpykané (nestačilo, pokud byl např. druhý trest jen uložen nebo pokud byl pachatel teprve v trestu za přestupek). U tohoto přečinu mohl příslušný velitel, ale nemusel, pro tento třetí případ podat na provinilce trestní oznámení.

Příklady:

1. Vojína dvakrát potrestali pro opilství a pro překročení večerky. Protože se téhož přestupku dopustil znovu, spáchal vojenský přečin. Velitel proto může, pokud se domnívá, že kázeňské potrestání provinilce by

⁷⁶ Nohava, K., Havelka, J. Rukověť pro poddůstojníky. Díl 1. Pro všechny zbraně. Olomouc : [Nákladem vlastním], 1932.

nebylo na místě, podat na něj trestní oznámení. Může ovšem i sám uložit místo oznámení kázeňský trest, pokud se domnívá, že bude postačující. Pro které z obou řešení se velitel rozhodne, je mu ponecháno úplně na vůli.

2. Vojín byl potrestán v listopadu a pak znovu v prosinci kázeňsky za to, že k prohlídce předvedl svoje koně nedostatečně čisté. První i druhý trest odpykal. Dne 10. ledna přivede znovu nedostatečně vyčištěné koně k prohlídce. Může být odevzdán k potrestání vojenskému soudu, protože se dopustil tohoto přečinu.
3. Stejný děj, jenže vojín nemá dne 10. ledna druhý trest z prosince ještě odpykaný. Trestní oznámení vojenským justičním úřadům nelze podat. Vojín se tedy předvedením nečistých koní dne 10. ledna dopustil pouze kázeňského přestupku⁷⁷.

2. Policejní čili správní přestupky

Šlo o přestupky spáchané jednáním nebo opomenutím proti platným předpisům úřadů policejních, správních, obecních atd. (s výjimkou úřadů důchodových), pokud nebylo v zákoně výslovně stanoveno, že trestní pravomoci těchto úřadů podléhaly i osoby podrobené kázeňské pravomoci. Řečeno zjednodušeně, úřady nesměly po právu trestat vojenské (četnické) osoby, jako ty občanské⁷⁸. Takže ve všech těchto případech se ponechávalo vojenskému (četnickému) představenému na vůli potrestat nebo nepotrestat provinilou vojenskou (četnickou) osobou, protože kázeňský představený nemusel vždy a za všech okolností, i když kázeňský přestupek je zjištěn a prokázán, trestat. Nečinil tak zejména, měl-li za to, že vzhledem na předchozí bezvadné chování a snahu provinilcovu nebylo k jeho nápravě trestu zapotřebí.

Pokud vojenský (četnický) gážista nechtěl, aby se příslušný kázeňský představený o jeho přestupku dozvěděl, mohl případ likvidovat tím, že pokutu vyměřenou mu správním úřadem zaplatil (podobně jako dnes, pokud nechceme jít ke správnímu orgánu, můžeme zaplatit na místě blokovou pokutu a případ se tím uzavře a není možné další otevření).

⁷⁷ Nohava, K., Havelka, J. Rukověť pro poddůstojníky. Díl 1. Pro všechny zbraně. Olomouc : [Nákladem vlastním], 1932.

⁷⁸ podle zákona o kázeňském a kárném právu č. 154/1923 Sb., u četníků pak podle čl. 32 zatímního disciplinárního řádu

Tím, že vojenské (četnické) osoby nepodléhali trestní pravomoci správních nebo policejních úřadů, tj. že tyto úřady je nesměli trestat, není řečeno, že by oprávněné orgány těchto úřadů nesměly v mezích své pravomoci proti vojenským nebo četnickým gážistům zakročovat (např. je zjišťovat). Toto právo orgánům těchto úřadů příslušelo i proti vojenským (četnickým) gážistům.

Příklady:

1. Četník jde v civilním oděvu (mimo službu) po železniční trati. Je při tom přistižen. Dopustil se správního přestupku a bude tudíž případ vyřízen jeho četnickým kázeňským představeným⁷⁹.
2. Rotmistr hulákáním ruší noční klid. Je zastaven strážníkem, který mu vyměří za to pokutu 5 Kčs. Rotmistr není povinen ji zaplatit, ježto se na něj pravomoc policie pro policejní přestupek, jehož se svým chováním dopustil, nevztahuje.
3. Vojín se zúčastní rvačky v hostinci a neuposlechne napomenutí bezpečnostních orgánů. Rvačka a neuposlechnutí napomenutí bezpečnostních orgánů je přestupek, který trestá u občanských osob politický nebo policejní úřad. Protože v této věci není v zákoně výslovně řečeno, že i osoby podrobené vojenské kázeňské pravomoci podléhají politickým (policejním úřadům), bude voják potrestán kázeňsky.
4. Rotmistr v civilním oblečení řídící v Praze auto přejede při zastavení na světelné znamení kovovými knoflíky označenou čáru. Pokutu, kterou na něm vymáhá dopravní strážník, odepře zaplatit právem. Zaplatí-li ji, vyhne se ovšem dalšímu projednání věci jeho vojenskými představenými⁸⁰.

II. Provinění, která patří výlučně vojenským soudům

Druhou skupinou jsou provinění, kde nesměl nikdy zakročovat příslušný představený kázeňsky, protože podle zákona rozhodovat o níže uvedených proviněních příslušelo výlučně soudům. Z toho tedy vyplývá, že pokud představený zjistil nějaké porušení předpisů, které nemohl řešit kázeňsky, musel

⁷⁹ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

⁸⁰ Nohava, K., Havelka, J. Rukověť pro poddůstojníky. Díl 1. Pro všechny zbraně. Olomouc : [Nákladem vlastním], 1932.

vždy podat trestní oznámení prokurátorovi nebo jeho funkcionáři. Do této skupiny patřilo:

1. u vojáků:

- a. všechny trestné činy obecné;
- b. všechny vojenské zločiny;

2. u četníků:

- a. všechny obecné zločiny a některé přečiny (přestupky);
- b. všechny vojenské zločiny.

1. Trestné činy obecné

Trestným činem obecným se rozuměl každý trestný čin, který v trestních zákonech jako takový byl označen s výjimkou všech činů, které jsou uvedeny v II. dílu v. tr. z., tedy jen v II. dílu v. tr. z. nalezneme trestné činy vojenské a co je v ostatních jeho čtyřech dílech a ve všech ostatních trestních zákonech za trestné prohlášeno, byly trestné činy obecné.

Tedy hlavní rozdíl mezi obecným a vojenským trestným činem je v tom, že obecného trestného činu se mohl dopustit každý, tj. voják i nevoják, kdežto deliktu vojenského jen osoba podrobená vojenské trestní pravomoci, tedy jen voják, četník a válečný zajatec.

Zdůrazňuji, že takové trestné jednání, kterého se může dopustit jen voják, je trestným činem vojenským. Tak na příklad: při krádeži, cizoložství, ublížení na těle, zneužití úřední moci, podvodu, násilném smilstvu atd.⁸¹, je vidět na první pohled, že jde o delikty obecné a tudíž kázeňský představený nesměl za tato provinění pachatele potrestat sám, ale musel za všech okolností podat na něj trestní oznámení a přenechat jeho potrestání soudu. To ovšem platilo jen pro osoby vojenské, u nichž nelze kázeňsky vyřídit žádný obecný trestný čin. U četníků naproti tomu šlo některé obecné přečiny (přestupky) vyřídit kázeňsky. Hovořím o těch, na které byl v zákoně ustanoven trest na penězích nebo trest na svobodě, kdy nejvyšší výměr nepřesáhl šest měsíců a nejnižší výměr nečinil více než jeden měsíc. Tedy ani u četníků nebylo umožněno nikdy vyřídit kázeňsky obecný přečin nebo přestupek, kde zákon nařizoval ztrátu hodnosti, což bylo zejména u deliktů zneužívajících (krádež, podvod, zpronevěra).

⁸¹ Lepšík, J., Beneš, J. Vojenské trestní zákony Československé republiky. Praha: MNO, 1931.čj. 28.588 pres./odděl.3

K těmto obecným trestným činům, které patřily pod vojenskou soudní pravomoc i některé trestní činy, kterých se mohla dopustit sice jen osoba vojenská, ale přesto šlo o delikty obecné, protože nebyly uvedeny v II. dílu v. tr. z. Pojďme si proto tyto výjimky vyjmenovat. Patřil sem:

a) Přečin neuposlechnutí povolávacího rozkazu k nastoupení prezenční vojenské služby podle §48 branného zákona

Dopouštěl se jej ten, kdo během tří dnů, ode dne, na který byl povolán, nenastoupil svojí vojenskou prezenční službu. Zpozdil-li se tedy někdo s nástupem své prezenční služby o víc jak tři dny, muselo na něj být podáno trestní oznámení. Zpoždění kratší (např. 2 dny) bylo dále pouhým kázeňským přestupkem, a proto se nepodávalo na viníka trestní oznámení vůbec.

b) Přečin neuposlechnutí povolávacího rozkazu k nastoupení cvičení ve zbrani podle §47 branného zákona.

Dopouštěl se jej ten, kdo během 24 hodin od termínu, na který byl povolán, cvičení ve zbrani nenastoupil. Při tomto přečinu platilo jinak všechno to, co je uvedeno při přečinu podle §48 branného zákona (nenastoupení cvičení v náhradní záloze bylo také přečinem podle §48 Branného zákona).

c) Přečin nepředložení stížnosti podle §10 zákona o kázeňském a kárném právu.

Dopouštěl se jej vojenský představený, který v úmyslu potlačit stížnost podřízeného podanou do kázeňského trestu, stížnost zadržel nebo odstranil. Pro příslušníky četnictva toto však neplatilo. Konkrétní případy by se musely posuzovat podle ustanovení zatímního disciplinárního řádu.

Příklad:

Velitel roty potrestal vojína na překročení večerky 3denní prostou samovazbou. Potrestaný vojín si do tohoto trestu stěžuje, ale velitel roty ho úmyslně nepřevede k prapornímu raportu. Kdyby velitel roty pouze zapomněl na to, že má potrestaného k prapornímu raportu převést, dopouštěl by se jen kázeňského přestupku⁸².

⁸² Nohava, K., Havelka, J. Rukověť pro poddůstojníky. Díl 1. Pro všechny zbraně. Olomouc : [Nákladem vlastním], 1932.

V těchto třech výše uvedených případech, které jsem uvedl jako výjimku, kdy obecný delikt mohl spáchat jen voják, je kázeňské potrestání vyloučeno, právě proto, že se jednalo o delikty obecné.

Nesmím opomenout zmínit ještě další dva trestné činy podle branného zákona, které spáchali nejčastěji vojáci, i když se jich mohla dopustit i občanská osoba. Jednalo se o:

a) Přečin obcházení branné povinnosti podle §45 branného zákona.

Spáchal jej ten, „kdo se dopustí pletich, aby vymkl sebe nebo jiného – ať již úplně nebo z části – vojenské činné služby“⁸³. Tedy prezenční službě, cvičení ve zbrani, náhradní záloze atd.

Příklady:

1. Záložník, který nastoupil cvičení ve zbrani, předstírá, že velmi špatně slyší a chce tímto způsobem docílit svého propuštění.
2. Vojín napíše domů, aby mu poslali nepravdivý telegram, že otec umírá. Telegram předloží u raportu s prosbou, kterou dostane volno⁸⁴.
Obě uvedené osoby dopustili se přečinu obcházení branné povinnosti podle §45 branného zákona.

b) Přečin úmyslného poškození vlastního nebo cizího zdraví podle §46 branného zákona.

Dopustil se ho ten, kdo si poškodil zdraví nebo to nechal udělat někoho jiného, případně další osobu na zdraví poškodil s úmyslem sebe nebo jiného učinit částečně nezpůsobilým k plnění branné povinnosti. Částečně je důležité, protože pokud chtěl způsobit své úplné propuštění z vojenské služby, dopouštěl se tím vojenského trestného činu sebepoškození (viz níže).

Příklad:

Vojín, který se chce vyhnout meziposádkovému cvičení, poraní se úmyslně na noze tak, že musí jako nemocný několik dní ležet na ošetřovně pluku⁸⁵.

⁸³ Nohava, K., Havelka, J. Rukověť pro poddůstojníky. Díl 1. Pro všechny zbraně. Olomouc : [Nákladem vlastním], 1932.

⁸⁴ Nohava, K., Havelka, J. Rukověť pro poddůstojníky. Díl 1. Pro všechny zbraně. Olomouc : [Nákladem vlastním], 1932.

⁸⁵ Nohava, K., Havelka, J. Rukověť pro poddůstojníky. Díl 1. Pro všechny zbraně. Olomouc : [Nákladem vlastním], 1932.

Poslední zde zmíněnou výjimkou je jeden delikt ryze obecný, kdy za určitých okolností mohl být vyřízen kázeňsky. **Hovořím o krádeži**, která mohla být pouhým kázeňským přestupkem, který musel trest kázeňský představený namísto soudu. Toto bylo možné, když voják odcizil věc nepatrné hodnoty k okamžité vlastní potřebě (viz A-I-1 čl. 239). Toto se ale netýkalo četnictva, protože stanovení služebního řádu A-I-1 pro četnictvo neplatilo a čl. 33 zatímního kázeňského řádu hovořil pouze o vojínech bez hodnosti. Paradox je v tom, že u četnictva nebyl žádný četník bez hodnosti, protože četník zařazený na zkoušku do kategorie mužstva byl vlastně gážistou.

Příklady:

1. Vojín vzal kolegovi cigaretu a hned jí vykouřil. Protože cigareta je věc nepatrné hodnoty a vojin jí užil pro okamžitou vlastní potřebu (toto je důležité), nešlo o krádež ve smyslu zákona, ale pouze o kázeňský přestupek. Kdyby vojin vzal celou krabičku cigaret, byla by to sice věc nepatrné hodnoty, ale ne pro okamžité uspokojení potřeby, a v tomto případě by se o krádež už jednalo⁸⁶.
2. Četnický strážmistr, který odcizil jinému četníkovi několik cigaret a vykouřil je, se nedopustil kázeňského přestupku ale přečinu krádeže podle voj. tr. z⁸⁷.

2. Vojenské zločiny

Vojenským zločinem byla ta trestná jednání, která prohlašuje za zločiny II. díl v. tr. z. Protože zde nelze utvořit nějaké jednoduché souhrnné pravidlo, kterým by šlo tyto zločiny definovat, jako např. trestné činy obecné, nezbyvá než jednotlivé vojenské zločiny vyjmenovat a vysvětlit.

a) Zločiny porušení subordinace (§145 až 154 v. tr. z.)

Porušením subordinace se rozumělo porušení povinné poslušnosti a úcty podřízených nebo nižších k představenému nebo vyššímu.

Porušením subordinace bylo zločinem vždy v případě:

- Když podřízený nebo nižší vztáhl úmyslně (vědomě) ruku na představeného nebo vyššího (§147, 148 a 154 v. tr. z)

⁸⁶ Nohava, K., Havelka, J. Rukověť pro poddůstojníky. Díl 1. Pro všechny zbraně. Olomouc : [Nákladem vlastním], 1932.

⁸⁷ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

Příklady:

1. Velitel světnice před odchodem na cvičení nařizuje jednomu vojínu své světnice, který si právě bere pušku na rameno, že ponese na cvičiště kulomet. Vojín, který je s tím nespokojen, odstrčí pažbou pušky velitele světnice od sebe.
2. Vojín byl určen četařem k raportu, kde byl velitelem roty přísně potrestán. Po odpykání trestu si počká na toho četaře, vyčte mu, proč ho k raportu určil a při tom ho šťouchne pěstí do prsou.
3. Dozorčí orgán nařídí vojínovi, aby šel vyčistit záchody. Voják, který dostal rozkaz, s tím není spokojen, vrhne se na dozorčí orgán a zasadí mu několik ran⁸⁸.
4. Nadporučík četnictva dostane se v hostinci do hádky s kapitánem pěchoty. Během hádky od sebe kapitána rukou odstrčí.

Všichni provinilci, v příkladech 1 až 4 uvedení dopustili se zločinu porušení subordinace, který je dokonce v případě ad 1 trestný i v míru smrtí zastřelením, poněvadž vztažení ruky na představeného stalo se na služební rozkaz⁸⁹.

- Když podřízený nebo nižší přistižený při rušení pořádku nebo při výtržnosti se choval k představenému nebo vyššímu neurvale, tedy takovým způsobem, kdy hrozilo, že jeho jednání ze zvrtné v násilnost (§153 v. tr. z.)

Příklady:

1. Dozorčí důstojník zjistí, že vojín huláká po večerce na světnici a vyzve ho ke klidu. Vojín ale chytne v koutě stojící koště a napřáhne je na důstojníka, aniž by ho uhodil. Také on dopustil se zločinu podle §153 v. tr. z.
2. Rotmistr kancelářské služby sedí v hostinci, kde je i několik vojínů. Jeden z vojínů, který už je podnapilý, se v hostinci chová výtržně. Rotmistr mu dá rozkaz, aby se choval slušně a z hostince odešel. Vojín se rozkřikne, zatíná pěstě a vše vypadá tak, že se v nejbližší chvíli na

⁸⁸ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

⁸⁹ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

rotmistra vrhne. Pak se ale uklidní a z hostince odejde. Dopustil se zločinu podle §153 v. tr. z.⁹⁰

- Když podřízený nebo nižší odepře nebo neprovede služební rozkaz (§149, 150, 151 v. tr. z.).

U této varianty je potřeba nejprve vysvětlit, co to byl služební rozkaz⁹¹ a jak byl chápán. Jednalo se o rozkaz, kterým představený nebo vyšší nařizoval výkon vlastní služby se zbraní, výkon související přímo se službou vojenskou nebo četnickou (např. nastoupit službu jako dozorčí orgán, rozkaz četníku odejít do obchůzkové služby), anebo rozkaz k takovým úkonům, ke kterým byla vojenská (četnická) osoba z moci svého služebního určení povolána a povinná (to znamená, že jeden a týž rozkaz nebyl pro dvě vojenské (četnické)) osoby, které jej dostaly, rozkazem služebním, např. rozkaz nakrmit koně, byl rozkazem služebním pro jízdního dělostřelce, ale ne pro muže pěší roty, který neměl zvláštní přidělení; nebo rozkaz opsat denní rozkaz byl služebním rozkazem jen pro písaře v kanceláři a ne pro ostatní muže setniny).

Závěrem mohu říci, že některé rozkazy, tedy ty, které směřovaly k vlastní službě se zbraní nebo výkonu souvisejícímu přímo s vojenskou službou, byly vždy rozkazy služebními (pro každou vojenskou (četnickou) osobu). Jednalo se například o rozkaz nastoupit do stráže, do služby dozorčí, vyčistit si pušku, hlásit se nebo dát se napsat jako určený k raportu, dát si výstroj do pořádku, odebrat se do nemocnice, jít k lékaři za účelem zjištění zdravotního stavu, provést na cvičení určitý cvik atd.

- Jiné rozkazy mohly být služebními rozkazy, jen pokud byly dány pouze té osobě, která byla svým služebním zařazením určena k naplňování obsahu podobných rozkazů (rozkazy jízdnímu vojínovi, jichž obsahem bylo ošetřování koně, rozkaz ošetřovateli chorých, aby obsloužil nemocného, rozkaz vojínu polní pekárny, aby oprášil stěny pece, rozkaz daný velitelem světnice podřízenému četníkovi, aby vyšetřil, zda udání, že jeden hostinský nedodržel závěrečnou hodinu, je pravdivý. Kdyby tyto rozkazy, které jsem právě uvedl jako příklad, byly dány jiným osobám, než které jsem jmenoval, např. rozkaz daný důstojníkem zdravotnictva náhodou se na ošetřovně na návštěvě nalézajícímu dragounovi, aby obsloužil tam ležícího nemocného, nebyl proto tohoto dragouna rozkazem

⁹⁰ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

⁹¹ Fidler, J., Sluka, V. Encyklopedie branné moci republiky Československé 1920 – 1938. 1. vyd. Praha: Libri, 2006.

služebním, ale rozkazem pořádkovým a jeho úmyslným neuposlechnutím by se nedopustil zločinu nebo jen přečinu. Úmyslné neuposlechnutí služebního rozkazu bylo zločinem vždy. Neuposlechnutí z nedbalosti jen, šlo-li o důležitý rozkaz.

Příklady:

1. Dozorčí orgán dostane od účetního rotmistra rozkaz doručit na hospodářskou správu služební lístek, v kterém se žádá o výměnu několika oděvních součástek. Hned potom dostane od velitele rotty jiný rozkaz, aby šel na poštu a zanesl velitelství pluku ty a ty spisy atd. Zatím co vykonává tyto rozkazy, zapomene dozorčí orgán, že má v kapse služební lístek, který dostal od účetního rotmistra a na hospodářskou správu jej nedoručí. Dozorčí orgán neuposlechl sice služebního rozkazu, ale protože to udělal jen z nedbalosti (zapomněl) a šlo o rozkaz zřejmě menší důležitosti, nedopustil se zločinu, ale jenom přečinu porušení subordinace⁹².
2. Četník, který podle rozkazu velitele stanice měl nastoupit ráno do obchůzkové služby, zaspí, protože se zdržel v noci dlouho v hostinci a službu včas nenastoupí. Nejednalo-li se o obchůzku z nějakého důvodu zvláště důležitou (stíhání vraha nebo jiného zvláště nebezpečného zločince), dopustil se četník jen přečinu, poněvadž jednal z nedbalosti a rozkazu k obchůzkové službě, pokud jejím účelem bylo jen obejití určitých objektů a vyřízení běžných věcí, nelze považovat za rozkaz důležitý ve smyslu v. tr. z.⁹³

K této části o služebních rozkazech poznamenávám, že o zločin šlo také, pokud voják (četník) neuposlechl služebního rozkazu ihned a vykonal-li ho až později. Podmínkou však bylo, aby se musel rozkaz provést ihned anebo aby to bylo alespoň zřejmé z okolností, že rozkaz měl být ihned proveden. Také úmyslně nedbalé (špatné) provedení služebního rozkazu bylo zločinem.

Příklady:

1. Voják na cvičišti, který provádí nařízené přískoky, loudavě a nedbale, dostane od velitele družstva rozkaz vše provést znovu pořádně a rychle. Rozkaz vyplní stejně jako předtím, tedy zase loudavě a nedbale.

⁹² Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

⁹³ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

2. Vojín dostane rozkaz na cvičišti od velitele svého družstva, aby cvik, který provedl špatně, udělal ještě jednou. Vojín tak neučiní, zůstane ještě chvíli ležet a pak teprve se vrátí a cvik provede znovu⁹⁴.
3. Četník dostane od velitele stanice rozkaz, aby se vydal ihned stíhat nebezpečného zločince, který uprchl do obvodu stanice. Místo splnění rozkazu prohlásí, že je dost času, že se musí napřed navečeřet.
Všichni tři pachatelé tím, že buď úmyslně ihned neuposlechli, nebo že rozkazy vykonali úmyslně nedbale, dopustili se zločinu⁹⁵.

- Když podřízený nebo nižší odepře nebo neprovede rozkaz vykonat mimořádnou službu (§152 v. tr. z)

Takovýmto rozkazem byl rozkaz, který směřoval ku prospěchu státu nebo vojska a k jehož splnění byl ten, kdo rozkaz dostal, způsobilý, protože se vyučil nějakému řemeslu nebo měl jinou zvláštní dovednost.

Příklady:

1. Rozkaz daný vyučenému dlaždiči, aby vydláždil cestu v kasárnách.
2. Rozkaz malíři pokojů, aby vymaloval kancelář.

Oba, odepřou-li výslovně poslechnout nebo nesplní-li tento rozkaz vůbec, včas nebo úmyslně špatně, dopouštějí se zločinu podle §152 v. tr. z.

Zatím bylo hovořeno jen o zločinu porušení subordonace, ale mimo to II. díl v. tr. z. upravoval i **přečin porušení subordonace (§145, 146 a 156 v. tr. z.)**. Byl jím každý čin podřízené nebo nižší vojenské osoby, kterým jakkoliv porušil poslušnost nebo úctu představenému nebo vyššímu povinnému, pokud ovšem porušení povinné poslušnosti nebo úcty nebylo už zločinem. Kdy se vždy jednalo o zločin, jsem již vysvětlil výše, nyní popíši méně škodlivý poklesek.

Mezi přečiny porušení subordonace patřilo:

- Neuposlechnutí služebního rozkazu menší důležitosti z nedbalosti.
- Každé neuposlechnutí (pod tím ovšem rozumíme, úmyslné nebo z nedbalosti vůbec neprovedené rozkazy, případně rozkazy neprovedené ihned, bylo-li to nařízeno, ale i rozkazy sice provedené, ale nedbale) všech rozkazů

⁹⁴ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

⁹⁵ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

pořádkových (rozkazů, které sice nejsou rozkazy služebními, přece ale jejich obsahem je plnění některé z vojínových povinností).

Příklady:

1. Vojín neuposlechne po budíčku rozkazu velitele světnice, aby vstal z lůžka a učiní tak teprve za nějakou chvíli.
2. Vojín neuposlechne rozkazu vojína, který je ve službě dozorčího roty, aby umyl chodbu, srovnal si lépe své věci na polici apod., protože na tyto rozkazy zapomněl.

Oba pachatelé dopustili se vojenského přečinu, poněvadž první úmyslně druhý z nedbalosti neuposlechli pořadových rozkazů.

3. Desátník neuposlechne dozorčího desátníka v hodnosti svobodníka, aby zhasl světlo na světnici, v době kdy je už po večerce. Desátník nedopustil se vojenského přečinu porušení subordinace, ale jen kázeňského přestupku, poněvadž dozorčí orgán je představený (má právo rozkazovat) jen osobám stejné hodnosti nebo nižší resp. služebně mladším.
4. Vojín dostane od velitele své roty rozkaz, aby mu přinesl cigarety. Odepře poslechnout tohoto rozkazu. Nedopustil se přečinu porušení subordinace, protože tento rozkaz, který od velitele roty dostal, nemá s vojenskou kázní, pořádkem nebo povinností vojenského života ničeho společného. Vojín dopustil se ale kázeňského přestupku, poněvadž služební předpis A-I-1 nepřipouští odepření tohoto rozkazu (viz výše). Rozkaz tohoto druhu není uveden v článku 55 služ. předpisu A-I-1, kde jsou taxativně vypočteny rozkazy, kterých vojenská osoba uposlechnout nemusí.
5. Velitel praporu, který přijede do své kanceláře v občanském oděvu, požádá přítomného poddůstojníka, aby došel do důstojnické jídelny a tam něco vyřídil správci. Poddůstojník, ať již úmyslně nebo z nedbalosti, žádosti velitele praporu nevyhoví. Dopustil se vojenského přečinu, protože představený může rozkazovat i v občanském oděvu a poněvadž i požádání, dá-li jim představený jasně najevo svoji vůli, je pro podřízeného (nižšího) rozkazem⁹⁶.

⁹⁶ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

- Konečně patřily sem všechny případy porušení povinné úcty, ať se toto porušení stalo jakkoliv. Tedy řečí, posunků, písmem, kresbou atd. (došlo-li k porušení úcty vztažením ruky na osobu představeného nebo vyššího, jde vždy o zločin).

Příklady:

1. Vojín, který dostane rozkaz od dozorčího vojína, v hodnosti rovněž vojína, aby se odebral ihned do kanceláře baterie, tak sice učiní, ale při tom řekne dozorčímu vojínovi, aby ho neotravoval.
2. Desátník píše domů o svém výkonném rotmistru baterie, štábním rotmistru, že je to bývalý čeledín a že je to na něm vidět atd.
3. Vojín dělá posunky za zády svobodníka, kterými naznačuje, že svobodník to nemá v hlavě v pořádku.
4. Vojín nezdraví buď vůbec, nebo úmyslně nedbale svého velitele čety.
5. Poručík v aplikační škole má mezi svými věcmi na přístupném místě (v zásuvce otevřeného stolu) karikaturu svého velitele školy, který má hodnost podplukovníka, v ženských šatech, jak se pudruje a tím má být naznačeno, že tento představený je zženštělý⁹⁷.
6. Vrchní četnický strážmistr kritizuje služební akt, koncipovaný velitelem četnického oddělení, před svým kamarádem, rovněž vrchním strážmistrem, a prohlašuje, že akt je nesmyslný, protože velitel oddělení věci nerozumí.
V případech 1 až 6 dopustili se všichni pachatelé přečinu porušení subordinační. Z důvodu, že jde o vojenský přečin, mohl je jejich velitel potrestat kázeňsky nebo je odevzdat k potrestání soudu.
7. Četnický strážmistr služebně mladší úmyslně nezdraví jiného strážmistra, který je rovněž na stanici jako podřízený četník, ale je služebně starší.

Pachatel se nedopustil přečinu porušení subordinační, ale jen disciplinárního přestupku. Zde nešlo o porušení úcty ani k představenému, ani k vyššímu, pouze k služebně staršímu⁹⁸.

⁹⁷ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

⁹⁸ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž: J. Gusek, 1922

S tímto zločinem je příbuzný i **přečin neuposlechnutí všeobecně závazného pořádkového rozkazu (§269 písm. c) v. tr. z.)**. Dopustila se ho vojenská (četnická) osoba, která dostala od svého představeného rozkaz, jehož předmětem bylo udržování kázně a pořádku a který byl závazný nejen pro ni, ale všeobecně pro celou větší skupinu osob a tohoto rozkazu neuposlechla, ale ne způsobem neurvalým nebo vzpurným. Podmínkou tohoto přečinu tedy bylo, aby vydaný rozkaz byl všeobecně závazný pro celý okruh vojenských (četnických) osob (nejen pro samotného pachatele, protože pak by šlo o porušení subordinace) a aby byl vydán představeným. Tedy neuposlechnutí určitého ustanovení služebního předpisu např. A-I-1 nebylo tímto přečinem, ale je kázeňským přestupkem.

Příklady:

1. Velitel světnice vydá rozkaz, že nikdo nesmí vstoupit do určitého vymezeného prostoru, který se nalézá na střelnici. Rozkaz byl před odchodem na střelnici přečten 2/14. polní rotě. Velitel střelnice přistihne v zakázaném prostoru tři poddůstojníky této rotě. Všichni se dopustili tohoto přečinu.
2. Posádkový velitel zakáže návštěvu určitého hostince. Vojíní pěšího pluku, který je v posádce, se dozvědí o tomto zákazu při čtení denního rozkazu. Na to je posádkový dozorčí důstojník v tomto hostinci přistihne. Všichni se dopustili tohoto přečinu, protože zákaz byl vydán představeným a byl závazný pro celou skupinu osob, tj. pro všechny vojenské osoby té posádky, v níž byl vydán.
3. Velitel rotě zakáže u praporu vojínům X, Y, Z, že nesmějí navštěvovat určitý hostinec z určitých důvodů. Pak všechny tři vojíny v tomto hostinci přistihne. Vojíní X, Y a Z se nedopustili tohoto přečinu, protože zákaz velitele rotě nebyl závazný všeobecně pro celou skupinu vojenských osob, ale jen pro ně tři. Všichni se dopustili přečinu porušení subordinace – neuposlechli pořádkového rozkazu, který jim byl dán jejich představeným⁹⁹.
4. „Rozkazem zemského četnického velitelství v Brně jest zakázáno vyslýchatí zadržené osoby v místnostech četnické stanice. Je-li přece nutný výslech na stanici, nařizuje se přibrati člena obecního

⁹⁹ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

představenstva. Rozkazem tímto jsou vázáni všichni četníci zařazení v obvodu velitelství, které rozkaz vydalo. Neuposlechnutí zakládá přečinu podle §269, c) v. tr. z.¹⁰⁰

b) Zločin vzpoury (§159 až 171 v. tr. z.)

Na jednu stranu se zdá tento zločin zcela jasný, ale to je jen laický pohled a jeho výklad nebyl zas až tak jednoduchý. Z tohoto důvod považuji za svoji povinnost, abych pojem tohoto trestného činu vysvětlil trochu více, zejména na konkrétních případech.

Vzpourey se dopustily:

- Tři nebo více vojenských (četnických) osob, které se jakkoliv společně vzepřely služebnímu pořádku, představeným nebo jejich rozkazům;

Příklady:

1. Tři poddůstojníci, potrestáni velitelem roty kázeňsky u raportu, stěžují si na uložený trest. Velitel roty je poučí, že se musí dostavit se svou stížností k praporečnému raportu. Potrestaní prohlásí, že si půjdou stěžovat ne k praporečnému raportu, ale přímo k veliteli pluku a dostaví se společně k plukovnímu raportu. Tito tři muži společně se dopustili zločinu vzpoury, protože se vzepřeli služebnímu pořádku.

Výkonný rotmistr roty přijde na světlici a určí tam přítomné tři vojáky na škrábání brambor. Všichni tři muži provedení rozkazu společně odepřou s tím, že škrábali brambory včera.

Poněvadž pachatelé v obou případech jsou tři, společně odepřeli poslušnost rozkazu představeného, dopustili se všichni zločinu vzpoury.

2. Rovněž dopustili by se vzpoury vzepřením se služebnímu pořádku čtyři vojáky, kteří by se dostavili k veliteli roty a tam se snažili vynutit si neurvalým způsobem nebo vyhrožováním, aby budíček místo v 6 hod. ráno byl trouben až v 7 hodin¹⁰¹.

¹⁰⁰ Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

¹⁰¹ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

3. Tři četníci četnické stanice ve V., kteří dostali rozkaz dostavit se v neděli na soustředění do K., odmítnou tam odjet a poukazují na to, že už několik neděl po sobě neměli volno¹⁰².

- Zase tři nebo více vojínů (četníků), když se k takovému vzepření domlouvali.

Příklady:

1. Mužstvo jedné světnice se domluví na tom, že půjde na velitele roty a bude se třeba i výhrůzkami domáhat vyššího žoldu. Již tímto domlouváním se všichni, kteří se jej zúčastnili, dopustili vzpoury.

2. Výkonný rotmistr přijde na ubikaci a určí tam přítomné tři muže, že za hodinu půjdou odklízet sních. Tito tři muži se domluví, že až za hodinu pro ně přijdou, aby na sních šli, že neuposlechnou. Dopustili se rovněž vzpoury již touto domluvou, i kdyby pak včas a bez odporu na sních nastoupili¹⁰³.

- Jednotlivec, který v přítomnosti alespoň dvou vojenských (četnických) osob pronesl takové výroky nebo jednal tak, že těmito svými výroky nebo jednáním vyzýval druhé, aby se služebnímu pořádku, představeným nebo jejich rozkazům vzepřeli.

Jak jsem už uvedl, vzpoury se mohl dopustit i jednotlivec, který mluvil nebo jednal tak, že vyzýval druhé, aby se služebnímu pořádku, představeným nebo jejich rozkazům, vzepřeli. Zde bylo nutnou podmínkou, aby při tom byli nejméně dvě vojenské (četnické) osoby. Řečeno jinak, nestačilo tedy, aby pachatel svoje pobuřující výroky říkal kamarádovi mezi čtyřma očima anebo ve společnosti osob nevojenských, ve které ještě mimo něj je jen jeden voják.

O zločinu se tedy dalo hovořit už při pronesení pobuřujícího výroku nebo provedením pobuřujícího jednání a nebylo zapotřebí, aby následkem řeči nebo jednání pachatele nějak společné vzepření se služebnímu pořádku, představeným nebo jejich rozkazům skutečně nastalo.

Z tohoto tedy plyne, že zločinu vzpoury by se dopustil voják, který by na rozkaz velitele světnice vydrhnout podlahu, daného jemu a dalším dvěma přítomným vojínům, řekl: „Nic nedělejte, už jste se dnes nadřeli dost, já to udělám sám.“ Vzpoura byla spáchána již těmito slovy a zločin vzpoury bude přičten

¹⁰² Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

¹⁰³ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

pachateli, i když oni dva zbývající vojíni jeho výzvy si nevšímalí a dali se ihned do práce tak, jak velitel světnice jim nařídil.

Za vzpouru se braly také výroky, kterými jednotlivec povzbuzoval k zášti proti jednomu nebo více představeným. Sem spadaly takové řeči jako: „Že velitel setniny je nelidsky přísný, že sekýruje, že se o mužstvo nestará a že ukládá to nebo ono jen proto, aby vojáky připravil o zasloužený odpočinek atd.“ Že byly vzpourou i takové výroky jako: „Kdybych měl jít na frontu, nevystřelím ani ránu; první kulku na stráží dostane náš velitel, odváží-li se mne jít kontrolovat; dokud nedostaneme jíst, neděláme;“ nemůže mít po tom, co jsem již uvedl, nikdo pochybnosti. Každý podobný výrok je pobuřující a mohl v myslích těch, kteří pachatele poslouchali, vzbudit ke službě nebo představeným odporující náladu.

K tomu je třeba podotknout, že zločinu vzpoury se nedopustily tři nebo více vojenských osob, jestliže se společně vzepřeli takovým opatřením nebo rozkazům svých představených, které s vojenskou službou v nejširším slova smyslu nebo s povinnostmi vojenského života neměly nic společného.

Příklady:

1. Představený na zábavě, pořádané na uvítání vojáků ve vsi jim nařídí, aby tančili s přítomnými dívkami. I kdyby vojáci hromadně odepřeli splnění tohoto jeho rozkazu nebo kdyby někdo z nich ostatní k odepření poslušnosti vyzýval, nebyla by to vzpoura. V tomto případě rozkaz k tanci nelze považovat za rozkaz, týkající se vojenské služby nebo rozkaz k dodržení nějaké povinnosti, která plyne z vojenského života.¹⁰⁴
2. Podobně by se nedopustili zločinu vzpoury četničtí gážisté, kteří by společně odepřeli plnit rozkaz velitele stanice, aby místo v hostinci, v němž se dosud stravovali a který je v každém směru slušný a nezávadný, stravovali se v hostinci, který koupila žena velitele stanice¹⁰⁵.

Vzpoura byla zločinem vždycky, až na jednu jedinou výjimku, kdy byla **vojenským přečinem**, a to v případě kdy voják naslouchal buřičskému vyzývání, ale sám se nedopustil odporu nebo neposlušnosti a také jiné k tomu nepřiměl.

¹⁰⁴ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹⁰⁵ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

Příklad:

Celá světnice se dohodne, že nenastoupí k apelovému cvičení, které je nařízeno po vydání denního rozkazu. Dva prostí vojíní, kteří s ostatními souhlasili, ale nebyli ani návodci ani vůdci mužstva světnice, pak na výzvu dozorčího orgánu bez dalšího nastoupí ke cvičení. Tedy tito dva vojíní dopustili se přečinu, ostatní všichni zločinu vzpoury. Zde pouze zmíním k onomu **přečinu vzpoury (§166 v. tr. z.)**, že v míru se bude prakticky vyskytovat velmi zřídka¹⁰⁶.

c) Zločin nadržování vzpouře (§165 v. tr. z.)

Tohoto zločinu se mohl dopustit jen poddůstojník nebo vojenský (četnický) gážiista a to tím, že vzpouru nepřekazil nebo neoznámil. Z tohoto je zřejmé, že každá osoba vojenská, která měla hodnost nejméně poddůstojnickou, byla povinna každý vzpurný projev pachatele hlásit za všech okolností svým představeným. Jen pouhým opomenutím této povinnosti dopustil se zločinu.

Příklady:

1. Velitel světnice ví o tom, že mužstvo mezi sebou se domlouvá, že nebude v neděli dopoledne čistit pušky, jak jim velitel roty nařídil. Neučiní o tom hlášení svým představeným. Dopustil se rovněž zločinu, při čemž nutno předpokládat, že měl hodnost alespoň svobodníka, protože kdyby byl velitel světnice prostý voják, zločin nadržování vzpouře by mu nemohl být kladen za vinu.
2. Při nástupu roty vystoupí 5 vojínů a prohlásí, že na cvičiště neodejdou. Četař, který nástup řídí, místo aby všech 5 dal odvést ihned do vězení a tím jejich vzpouru potlačil, v obavě, aby z tohoto případu nebylo představenými usuzováno, že nemá dostatečného vlivu na podřízené, slibuje pachatelům vše možné a tím je pohne, aby znovu nastoupili do řad. Veliteli roty, který potom přijde, ničeho nehlásí. Dopustil se zločinu¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Lepšík, J., Beneš, J. Vojenské trestní zákony Československé republiky. Praha: MNO, 1931.čj. 28.588 pres./odděl.3

¹⁰⁷ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

d) Zločiny proti vojenské stráži (§172 až 177 v. tr. z.)

Dopustil se ho každý, kdo zprotivil se stráži vztažením ruky nebo nebezpečným vyhrožováním. I zde podobně jako při subordinaci stačilo k onomu vztažení ruky pouze každé úmyslné šťouchnutí, odstrčení apod. Nebezpečným vyhrožováním zákon rozuměl takové vyhrožování ublížením na zdraví nebo na majetku, které by mohlo vzbudit v osobě nebo osobách, kterým je vyhrožováno, strach a nepokoj. Aby se tyto osoby skutečně bály nebo byly nepokojné, zákon nevyžadoval.

Příklady:

1. Strážný nechce pustit vojáka z brány kasáren do města. Vojín mu vyhrožuje, že ho bodákem rozpáře. Protože podobná pohrůžka může způsobit, že v člověku ne příliš statečným vzbudí strach, resp. ho uvede v nepokoj, dopustil se vyhrožující vojín zločinu.
2. Poddůstojník, který byl zatčen a uchopen dvěma strážnými, aby byl předveden k výslechu na velitelství pluku, k němuž se nechtěl dostavit, brání se odvedení tím, že po strážných kope nohama. Dopustil se zločinu¹⁰⁸.

U tohoto trestného činu je nutné podotknout, že vojenským strážím byly postaveny na roveň hlídky, obhlídky, eskorty a službu konající četníci.

Příklad:

Zločinu proti stráži dopustil by se tedy důstojník, který ač vyzván četnickým strážmistrem, aby nevcházel do dveří tímto četníkem střežených, by četníka odstrčil pěstí od zmíněných dveří.

Přečinem proti stráži (§172, 174, 180 a 181 v. tr. z.) je neuposlechnutí strážce nebo neslušné chování k ní, nepřekročilo-li hranice zločinu (viz výše)

Příklady:

1. Poručík chce projít bránou, u níž stojí strážný a kde je průchod zakázán. Strážný na tuto okolnost poručíka upozorní. Ten sice do brány nevejde, ale řekne strážnému, aby mu vlezl na záda.
2. Strážný střeží na dvoře kasáren procházející se vojíny, kteří si odpykávají trest jednoduché nebo zostřené samovazby. Náhle jeden z nich se dá na útěk a neuposlechne rozkazu strážného, aby zůstal stát.

¹⁰⁸ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

3. Vojín, který je v samovazbě, dělá hluk, např. tím, že tluče rukou do pryčny. Strážný stojící na chodbě u samovazeb ho napomene, aby byl zticha. Uvězněný vojín dělá rámus dál.
 4. Četař jde po cvičišti, které je střeženo strážným. Na zavolání: „Stůj, kdo tam?“ četař neodpoví a jde dál, přestože zavolání strážce slyšel.
 5. Vojín, který přijde náhodou na strážnici, nadává tam přítomným příslušníkům stráže, s nimiž se dostal pro nějakou věc do sporu.¹⁰⁹
 6. Četník, který je ve službě, vyzve štábního kapitána, který se baví se skupinou svých známých na chodníku a znesnadňuje tak chůzi po něm, aby nestál uprostřed chodníku. Důstojník mu odpoví, že mu nemá co poroučet¹¹⁰.
- Všichni pachatelé v těchto případech uvedení se dopustili přečinu proti vojenské stráži.

e) Zločin zběhnutí (§183 až 229 v. tr. z.)

Tento zločin je podle mne všem zcela jasný. Z významu slova vyplývá jeho zákonná definice, a proto mi přijde zbytečné ho tu rozvádět nějak moc do hloubky.

Zběhnutí se tedy dopouštěl ten, kdo měl v úmyslu navždy se vyhnout své vojenské povinnosti a právě tento úmysl je pro deserti charakteristický. Dále ten, kdo buď z vojenské služby uteče nebo jí ve stejném úmyslu v jakékoliv formě (ať již presenční službu, cvičení ve zbrani, mobilizaci atd.) nenastoupí.

Mimo to sem ještě patřil:

- **Zločin účastenství na zběhnutí (§206 v. tr. z.).** Dopouštěla se jej vojenská (četnická) osoba, která jinou takovou osobu podrobenou vojenské trestní pravomoci ke zběhnutí navedla nebo jí při spáchání zběhnutí pomáhala (radou, poučením, opatřením prostředků, odklizením překážek apod.) nebo ještě před zběhnutím se se zběhem dohodla, že mu po útěku pomůže.
- **Zločin osnování spiknutí k zběhnutí (§216 v. tr. z.).** Mohl jej spáchat voják (četník), který přemluvil ke zběhnutí dvě nebo více vojenských (četnických) osob. Trestný čin se stal dokonaným, jakmile se osnovatel o zběhnutí s nejméně 2 osobami dohodl a byl proto trestný i když k zběhnutí ani nedošlo.

¹⁰⁹ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹¹⁰ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

Od tohoto zločinu je potřeba rozlišit **přečin svémocného vzdání se (§212 a 213 v. tr. z.)**. Lišil se od zločinu zběhnutí úmyslem, který při deseraci směřoval k tomu, vyhnout se navždy svým vojenským povinnostem.

Při samovolném vzdání pachatel tento úmyslu neměl, pouze se chtěl od svých vojenských povinností vzdát na nějakou dobu, např. týden, měsíc. Svémocného vzdání se dopustil už i ten, kdo zůstal nedovoleně vzdán od svého útvaru déle než přes noc.

Příklady:

1. Vojín, který dostal na pohřeb svého otce třídní dovolenou, se z ní nevrátil a zůstal doma až do zatčení četnictvem, což se stalo za 14 dní. Protože se před tím na světlici před kamarády vyjádřil, že si dovolenou prodlouží, po dobu svého pobytu doma neodložil stejnokroj a neskrýval se, může se důvodně usuzovat, že neměl desertního úmyslu. Je proto možné jeho kázeňské potrestání, považuje-li ho velitel roty, resp. pluku za dostatečné.
2. Vojín odejde po vydání denního rozkazu do města a vrátí se, aniž by měl dovolenku přes večerku, 10 minut před budíčkem. Dopustil se pouze kázeňského přestupku překročení večerky. Přečin svémocného vzdání se by spáchal, kdyby se vrátil o 15 minut později, tedy po budíčku, protože v tomto případě by byl od svého oddílu vzdán déle než přes noc.¹¹¹

f) Zločin porušení povinností ve strážní službě (§230 až 240 v. tr. z.)

V tomto případě šlo o zločin, kterého se mohl dopustit pouze speciálně určený pachatel neboli ne každý voják (četník) mohl vždy naplnit jeho skutkovou podstatu. Pachatelem mohl být:

A. Strážný, tj. voják, jenž konal strážní službu na stanovišti a při tom:

1. Učinil se úplně neschopným svoji službu zastávat;

Příklady:

Strážný usnul, vzdálil se z vytyčené mu obchůzkové dráhy nebo stanoviště tak daleko, že nemohl jím střežené objekty přehlédnout nebo že se opil tak, že nemohl svoji službu zastávat. Ve všech těchto případech dopustil se

¹¹¹ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

zločinu, protože spící strážný, strážný vzdálený z místa, kde má být, a konečně opilý strážný nemůže splnit úkol, který mu byl uložen, a tudíž učinil se úplně (a na tomto slově je důraz) neschopným zastávat svoji službu.¹¹²

2. Nepoužil prostředků, které má po ruce, k obraně;

Příklad:

Typickým příkladem by mohlo být, že strážný, kterého stavěl cizí člověk, by mu dovolil, aniž by se dozvěděl od něho zvolání (heslo), přiblížit se k sobě. K útoku, který by cizí osoba potom na něho podnikla, choval by se pasivně, tj. nepoužil by bodáku nebo střelby proti útočníkovi.¹¹³

3. Nebyl-li dostatečně pozorný ke všemu, z čeho hrozí nebezpečí nebo škoda.

Příklad:

- Strážný vidí, že v objektu jím střeženém vypukl požár. Nevšimá si toho a nehlásí to vůbec nebo pozdě. Zde, podobně jako v dalším příkladě, který uvádím, strážný dopustí se zločinu, poněvadž není dostatečně pozorný ke všemu, z čeho hrozí škoda.
- Strážný muničního skladu zapálí si cigaretu. Dopouští se rovněž zločinu z již uvedeného důvodu. Neplatí to ovšem o strážném, který střeží plot kasáren a při tom si zakouří. Ten se dopustil pouze přečinu porušení povinnosti ve strážní službě, nikoliv zločinu, poněvadž v tomto případě z jeho provinění ani škoda ani nebezpečí nehrozí.¹¹⁴

Četník nebyl při výkonu své služby normálně „strážným“, a proto se na něj ustanovení, uvedená v tomto bodě A., téměř nikdy vtahovat nemohla. Zákonným ustanovením o strážném by četník podléhal jen v tom případě, že by z četníků byla sestavena stráž, jejíž představení by zaváděli četníka, příslušníka této stráže, na určité stanoviště na určitou dobu k výkonu obdobné služby jakou vykonává vojenský strážný (sbory S.O.S).

B. Příslušník strážního mužstva, tj. příslušník stráže určený ke službě strážného, který právě tuto službu nekonal.

¹¹² Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹¹³ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹¹⁴ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

Příslušník stráže dopouštěl se zločinu, jestliže se učinil úplně neschopným nastoupit do zbraně, vystřídat strážného nebo vůbec konat službu, k níž byl povinen. Prakticky přijdou zde v úvahu hlavně dva případy, a to že se příslušník strážního mužstva vzdálil na delší dobu ze strážnice nebo že se úplně opil a že v době této jeho nezpůsobilosti připadl mu úkol, aby konal nějakou službu. Výslovně podotýkám, že nešlo o zločin, jestliže spal příslušník strážního mužstva, který v určité době spát nesměl, poněvadž stačilo jeho probuzení, aby mohl nastoupit do zbraně nebo vystřídat strážného. Nebyla tedy jeho spánkem dána úplná neschopnost k jeho povinnostem.

Ustanovení o příslušnících stráže uvedená v bodě B., se zase vztahovala na četníky jen výjimečně v případě, který je uveden na konci bodu A.

C. Příslušník eskorty, tj. ozbrojená vojenská (četnická) osoba, která doprovázela zatčeného nebo uvězněného. Eskortě jsou na roveň postaveni příslušníci stráže, kteří střeží vězněného nebo vyšetřovance.

Příslušník eskorty dopustil se zločinu:

- Jestliže úmyslně umožnil útěk osobě eskortované;

Příklad:

Četaři je předán vojín s rozkazem, aby byl dopraven do vojenské věznice. Představený četaři neoznámil, proč je eskortovaný stíhán. Četař nechá eskortovaného cestou utéci, poněvadž je jeho důvěrným přítelem. Dopustil se zločinu porušení povinnosti ve strážní službě, přestože uprchlík je stíhán toliko pro přečin, ježto četař jednal jako příslušník eskorty úmyslně.¹¹⁵

- Jestliže nechal eskortovaného uprchnout sice jen z nedbalosti, ale bylo mu při tom známo, že eskortovaný je nebezpečný zločinec, tj. osoba pro zločin v trestu se nacházející, pro zločin vyšetřovaná nebo osoba, na níž byl vydán zatýkací rozkaz¹¹⁶.

Příklady:

1. Svobodník eskortuje k nástupu trestu do vojenské věznice vojína, o němž mu představení při předání neřekli, že je to nebezpečný zločinec. Svobodník cestou místo na vězně dívá se za děvčetem, při čemž mu eskortovaný, který je odsouzen k těžkému trestu pro zločin,

¹¹⁵ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹¹⁶ Fidler, J., Sluka, V. Encyklopedie branné moci republiky Československé 1920 – 1938. 1. vyd. Praha: Libri, 2006.

uprchne. Svobodník nedopustil se zločinu, nýbrž jen přečinu porušení povinnosti ve službě strážní, poněvadž útěk eskortovaného sice zavínil svojí nedbalostí, ale nevěděl, že je to zločinec.

2. Četník eskortuje k výslechu vězně, o němž je mu známo, že je to nebezpečný zločinec. Cestou zastaví se eskortující se svým kamarádem a baví se s ním. Eskortovaný mu za hovoru v nestřeženém okamžiku uteče. Eskortující dopustil se zločinu, poněvadž ačkoliv věděl, že doprovází zločince nebezpečného, nechal ho z nedbalosti utéci.
3. Desátník doprovází jako eskorta vojína, o němž ví, že je to zločinec. Eskortovaný dá se najednou na útěk. Desátník pronásleduje ho, pokud mu síly stačí a vystřelí několikrát po uprchlíkovi, kterému se ale přes to útěk zdaří. Desátník nedopustil se žádného trestného činu, poněvadž ani úmyslně ani svou nedbalostí útěk eskortovaného neumožnil a učinil vše, co bylo v jeho silách, aby jeho útěk znemožnil.¹¹⁷

D. Četníci ve službě (hlídky a obhlídky).

Hlídky byly vysílány za účely bezpečnostními. Proto jejich výkon byl svěřen četnictvu, výjimečně se vysílaly hlídky vojenské (viz např. A-I-2, čl. 166). Obhlídky kontrolovaly stráže a strážné, tedy můžeme říct, že šlo o kontrolu strážných.

Porušení povinností velitelem nebo jiným členem hlídky či obhlídky nebo četníkem konajícím službu bylo zločinem jen, jestliže nebylo úmyslně zabráněno zločinu, bylo-li spolupůsobeno při zločinu nebo přečinu nebo nebylo-li úmyslně odklizeno nebezpečí.

Jestliže tedy službu konající četník (velitel nebo příslušník hlídky nebo obhlídky) nezabránil zločinu z nedbalosti, nezabránil přečinu ať již úmyslně nebo z nedbalosti, neodklidil z nedbalosti nebezpečí nebo konečně nezabránil nepořádkům, úmyslně či z nedbalosti, dopouštěl se pouze přečinu porušení povinností ve službě strážní.

Příklady:

1. Velitel četnické hlídky se dozví, že v jisté místnosti se koná oslava pachatele atentátu na určitého našeho politika. Sám se této oslavy

¹¹⁷ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

zúčastní a projevuje souhlas s názorem ostatních přítomných. Dopustil se zase jednak zločinu porušení povinností ve službě strážní, kdy spolupůsobil při spáchání přečinu, jednak přečinu spoluviny na přečinu schvalování trestných činů podle §16 zákona na ochranu republiky.

2. Četník na obchůzce vidí, jak několik lidí napadlo občana a bijí ho holemi. Napadenému bylo tím způsobeno těžké poškození na těle (dnes je tomuto podobný trestný čin těžkého ublížení na těle). Četník, i když to ví, nepřispěje mu na pomoc, protože zraněný je jeho osobním nepřítelem. Dopustil se jednak zločinu porušení povinností ve službě strážní, úmyslně nezabránil zločinu, jednak ještě zločinu nadržování podle §518 písm. a) v. tr. z. (§211 a 212 tr. z.)
3. Četnická hlídka našla pod mostem „pekelný stroj“ (rozumějme bombu nebo jiná výbušná zařízení) nebo v lese skladiště zbraní. Z obavy před možným úrazem nebo před pomstou zločinců ponechá věci na svých místech. Všichni její příslušníci dopustili se zločinu porušení povinností ve službě strážní, protože úmyslně neodstranili nebezpečí.
4. Službu konající četníci se dozví, že stávkující dělníci v určité obci demonstrují a hrozí pleněním majetku svých zaměstnavatelů. Neodeberou se úmyslně do této obce a ponechají věcem volný průběh. Dopustili se zločinu z téhož důvodu jako členové hlídky v příkladě 3.¹¹⁸

E. Velitel stráže

Porušení povinností velitelem stráže nebo jeho zástupcem se stalo zločinem jen tehdy, když z porušení jeho povinností buď vznikla značná škoda, nebo alespoň značná škoda hrozila. Na velitele četnické hlídky se ustanovení v tomto bodě E. uvedená zase normálně nevztahovala, podobně jako tomu bylo u četníků v bodě A. a B.. Jeho provinění se zase posuzovalo podle bodu D., případně C.

Příklady:

1. Velitel stráže muničního skladiště neustanoví si svého zástupce a usne. Jediný strážný, který stojí na stanovišti u skladiště, když nebyl po 2 hodinách vystřídán (jak být měl) opustí svoje stanoviště, odebere se od skladiště na poměrně vzdálenou strážnici, kde žádá o své vystřídání.

¹¹⁸ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

Velitel dopustil se zločinu, protože z jeho provinění hrozila značná škoda. Skladiště totiž mohlo být v době, kdy bylo nestřeženo, přepadeno, vyloupeno nebo vyhozeno do povětří. Že se také strážný, který odešel na strážnici, dopustil zločinu, je samozřejmé z toho, co bylo řečeno již na počátku této kapitoly pod bodem a) (strážný);

2. Stejný případ, kdy spí velitel a všichni na strážnici přítomní. Strážný se však od skladiště nevzdálí, na místo toho koná službu strážní více než 3 hodiny, až do doby, kdy ho teprve probuzený se velitel stráže vystřídá. Velitel stráže nedopustil se zločinu, protože značná škoda nehrozila, jelikož střežený objekt byl chráněn strážným, který konal svědomitě svoji službu. Předpokládá se ovšem, že strážnice není bez spojení (např. silným zvonkem) se stanovištěm strážného nebo alespoň, že strážnice není tak daleko, aby výstřely strážného na strážnici spící muže neprobudily. Kdyby nebyl tento předpoklad dán, dopustil by se velitel zase zločinu, protože by tu značná škoda hrozila. Strážný, konající službu v případě nebezpečí by se nedovolal pomoci a skladiště by mohl stihnout stejný osud jako v případě 1.¹¹⁹

Podobně jako u jiných zločinů, i u tohoto se mohlo jednat pouze o **přečin porušení povinností ve strážní službě (§241 a 242 v. tr. z.)**. Stalo se tak vždy při každém provinění, byť i sebemenším, proti strážním povinnostem, pokud bylo spácháno vojenskou osobou, která patřila ke strážní (ať již jako strážný, velitel nebo příslušník stráže, eskorta, hlídka nebo obhlídka, službu konající četník nebo doprovod státního majetku). Pokud toto porušení nebylo tak závažné, že šlo už o vojenský zločin. Nikdy se nemohlo jednat o kázeňský přestupek.

O vojenské osobě se může hovořit od té chvíle, kdy při rozdělení strážní byla vydána hesla. U četníků pak od té chvíle kdy službu nastoupil.

Příklady:

1. Strážný na stanovišti se baví, jí, nebo si zakouří.
2. Příslušník stráže, přestože si nevyžádal od velitele stráže dovolu spát, lehne si na pryčnu a usne.
3. Desátník eskortující zatčeného zběha ho pustí ve vlaku na záchod a sám zůstane sedět v oddělení vozu. Zběh se ale po chvíli k desátníkovi vrátí.

¹¹⁹ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

Kdyby mu uprchnul a on věděl, že je to zběh čili zločinec, dopustil by se zločinu.

4. Četník v občůzkové službě zajde do hostince a tam se baví.
Všichni pachatelé v případech 1 až 5 uvedení dopustili se přečinu porušení povinnosti ve strážní službě.
5. Velitel stráže nařídí nebo trpí, aby se strážní střídali sami, baví se před branou kasáren se svým přítelem a nestará se o službu, neoznámí příslušníkům stráže podrobně jejich povinnosti.¹²⁰
6. Četník, uvedený v příkladě 5, se v hostinci úplně opije, takže nemůže svoji službu zastávat. Nevnikla-li z jeho jednání žádná další škoda (ten fakt sám, že nemůže službu vykonávat, není škodou ve smyslu §262 v. tr. z.) a nedopustí-li se v opilosti činu, který by byl zločinem, kdyby jej spáchal ve stavu střízlivém, spáchal zas jen přečin porušení povinností ve strážní službě.
7. Četnická hlídka v opilosti (tedy z nedbalosti) nezabránila zločinu (přečinu), který pozorovala. Její příslušníci dopustili se přečinu porušení povinností ve strážní službě jednak tím, že se opili, jednak i tím, že z nedbalosti onomu pozorovanému zločinu (přečinu) z nedbalosti nezabránili.
8. Četník ve službě vidí, že je bit jeho osobní nepřítel, kterému je tím způsobeno lehké tělesné poškození. Četník úmyslně nezakročí proti těm, kteří poškozeného bijí. Dopustil se přečinu porušení povinností ve službě strážní, protože úmyslně nezasáhl.
9. Četnická hlídka na občůzce se dozví o demonstraci v obci. Proti demonstrantům nezakročí, tedy nezabrání nepořádkům. Ať už příslušníci hlídky jednali úmyslně (např. protože s demonstrujícími v duchu souhlasili) nebo z nedbalosti (např. lenosti nebo se domnívají, že se stejně nic nestane), dopustili se přečinu porušení povinností ve strážní službě.¹²¹

¹²⁰ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹²¹ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

g) Zločin zbabělosti (§243 až 260 v. tr. z.)

Byl to zločin, který se vyskytoval v míru jen velmi zřídka, protože zbabělosti se mohla dopustit vojenská (četnická) osoba pouze před nepřítelem. Nepřítelem rozumí se zde i nepřítel vnitřní (ale jen povstalci, nikoliv demonstranti). Prakticky tudíž mohlo přicházet v úvahu spáchání tohoto zločinu v míru jen při zakročení vojska (četnictva) při vnitřních nepokojích (například povstání na Slovensku a vznik republiky RAD¹²²).

Že zbabělosti dopouštěl se ten, kdo v obavě o osobní bezpečnost nekladl nepříteli takový odpor, jakého by byl schopen nebo z téhož důvodu se snažil uniknout osobnímu nebezpečí, je každému vojákovi i laikovi samozřejmým. Zbabělostí ale byl považován mimo to také každý projev malomyslnosti před nepřítelem, který může způsobit nestatečnost druhých vojáků. Jednalo se o jeden z nejtěžších zločinů!

Chci při této příležitosti upozornit, že viděl-li velitel v boji nějaký zbabělý čin podřízeného (např. útěk z boje, odhození zbraně, vzdání se do zajetí) byl povinen v případě, že zbabělcův čin by mohl znamenat nebezpečí pro službu nebo pro ducha oddílu (a to bude skoro pravidlem), provinilce sám na místě zastřelit nebo dát zastřelit. Neučinil-li tak sám, dopouštěl se těžkého zločinu zbabělosti. Toto se mnohokrát stalo i v případě našich vojáků na frontách první světové války, kdy byly při pokusu přeběhnout na druhou stranu zastřeleni svým velícím důstojníkem, na místě, bez soudu.

h) Zločin násilného nepřijetí vězení (§262 až 263 v. tr. z.)

Dopustila se ho vojenská (četnická) osoba, která se násilím zprotivila vykonání trestu. Násilím se zde rozumí, podobně jako při zločinu proti vojenské strážci, jakékoliv vztažení ruky i nebezpečné vyhrožování.

Přečinu nepřijetí vězení (§269 písm. a) v. tr. z.) se dopustil ten, kdo nepřijal, aniž by se dopustil násilí, řádně mu uložený kázeňský trest vězení. Zde spatřuji klíčové odlišení od zločinu v onom použití násilí. Důstojníci se mohli dopustit tohoto přečinu pouze, pokud nedodrželi jim soudem uložený trest domácího vězení (nikoliv při nedodržení kázeňského trestu domácího vězení; zde by se dopouštěl pouze kázeňského přestupku). Vojenským a četnickým gážistům

¹²² Slovenská republika RAD byla dočasný komunistický stát, naprosto závislý na Maďarské republice RAD, která existovala od 16. června do 7. července 1919.

mimo hodnostní třídu nemohl soud uložit podle zákona domácí vězení jako soudní trest. Kázeňský trest kasárního vězení u mužstva nebyl vnímán jako vězení ve smyslu toho zákonného ustanovení a v případě, že vojenská osoba z řad mužstva nedodržela tento trest, dopustila se zase jen kázeňského přestupku. Vězením tedy rozumíme u mužstva pouze vězení po službě, prostou a zostřenou samovazbu.

Příklady:

1. Kasární vězeň svobodník na vytroubení kasárních vězňů nenastoupil. Zjistilo se, že odešel do města. Dopustil se kázeňského přestupku, protože kasární vězení není „vězení“ ve smyslu tohoto ustanovené o přečinu.
2. Vojín, který byl potrestán sedmidenní zostřenou samovazbou, v nestřeženém okamžiku z cely uprchne. Dopustil se tohoto přečinu.
3. Vojín potrestaný vězením po službě, se nedostaví jednoho dne v průběhu trestu v určený čas k veliteli stráže, aby trest jako v předchozích dnech nastoupil. Spáchal tento přečin.
4. Nadporučík byl potrestán soudem osmidenním domácím vězením, které odpykává. Posádkový dozorčí důstojník, který ho měl kontrolovat, zjistil, že není doma, ale ve městě. Dopustil se tohoto přečinu.¹²³
5. Četnický strážmistr, který byl potrestán disciplinárně domácím vězením, nebyl kontrolujícím ho okresním četnickým velitelem nalezen doma. Dopustil se jen disciplinárního přestupku.¹²⁴

i) Zločin opilosti (§268 v. tr. z.)

Tohoto zločinu se mohla dopustit vojenská (četnická) osoba, která se opila ve službě (kromě služby strážní) nebo v době, když byla do služby určena. Dalšími podmínkami byly, že potom pro opilost nemohl službu nastoupit nebo vykonávat a

- buď se dopustil zločinu, za který pro úplnou opilost nesměl být trestán, anebo
- způsobil škodu.

¹²³ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹²⁴ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

Stačilo splnit alespoň jednu z podmínek. Obě být splněny nemusely, aby byla opilost zločinem. Pokud nenastal ani jedna z výše uvedených okolností, stala se opilost ve službě přečinem (viz dále).

U četníků pod tuto skutkovou podstatu nepatřila opilost ve službě občůzkové, protože se jednalo o službu strážní. Proto se tedy u nich vyskytovalo spáchání tohoto zločinu hlavně ve službě pohotovostní.

Příklady:

1. Dozorčí desátník v noci, když držel službu, se úplně opil. Po něm nastupující dozorčí vojín zjistí, že bylo vyloupeno rotní skladiště. Dozorčí desátník dopustil se zločinu, protože se opil ve službě, kterou nemohl vykonávat a způsobil tím škodu, že pachatelé vloupání jeho neschopnosti ke službě využili.
2. Svobodník byl v denním rozkaze určen jako dozorčí desátník baterie a má tuto službu při rozdělování strážní nastoupit. Opije se tak, že je neschopen nastoupit k rozdělování a vztáhne ruku na výkonného rotmistra baterie, který mu proto dělá výtky. Přestože zločin porušení subordinace mu nemůže být pro úplnou opilost přičítán, dopustil se svobodník opilosti a to tím, že se opil v době, kdy byl již velen do služby, tu nemohl nastoupit a v opilosti dopustil se činu, který by byl zločinem, kdyby onen svobodník nebyl úplně opilý.
3. Četnický strážmistr v pohotovostní službě na stanici se během této služby opije a veliteli stanice, který ho za to kárá, nadává. Jinak se nestane nic zvláštního. Strážmistr se nedopustil zločinu, protože je zde sice neschopnost ke službě, ale chybí některý z obou předpokladů: spáchání zločinu nebo způsobení škody.
4. Posádkový dozorčí důstojník pro opilost nemůže vůbec nastoupit do služby. Nastoupí za něj jiný důstojník. Posádkový dozorčí důstojník se nedopustil zločinu a to ze stejného důvodu, jako četnický strážmistr v bodě 3.¹²⁵

Pokud opilost vojenské (četnické) osoby nedosáhla kvalifikace zločinu, šlo o **přečin opilosti ve službě (§269 písm. g) v. tr. z.)**. Podmínkou u tohoto přečinu bylo, že pachatel se musel opít přímo ve službě (ovšem jiné než strážní) a

¹²⁵ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

nestačilo tedy jako u zločinu opilosti ve službě, opil-li se v době, kdy byl do služby jen velen a ještě ji nenastoupil. Z tohoto tedy plyne, že přečinu opilosti ve službě se nemohl dopustit četník ve službě obchůzkové, protože v tomto případě šlo o službu strážní (v opilosti četníků v obchůzkové službě viz přečin porušení povinností ve službě strážní). Jinou než strážní službou mohla být u četnictva např. služba dozorčí, pohotovostní, u telefonu apod.

Příklady:

1. Posádkový dozorčí důstojník sedí dopoledne v hostinci a přijde k rozdělování stráží opilý. Dopustil se pouze kázeňského přestupku, protože se opil mimo službu, tedy před jejím započítím.
2. Rotmistr, který řídí cvičení roty dopoledne na cvičišti, pije při tom lihovinu, kterou si s sebou přinesl, a opije se. Dopustil se přečinu opilosti ve službě.
3. Kasární dozorčí důstojník při kontrole dozorčích orgánů zjistí, že jeden z nich je opilý. Vyšetří, že tento voják byl v době převzetí služby, tj. při rozdělování stráží, střízlivý. Opil se tudíž ve službě a dopustil se přečinu. Kdyby se opil před rozdělením stráží a službu již opilý nastoupil, dopustil by se pouze kázeňského přestupku.¹²⁶

j) Zločin ohrožení bezpečnosti vojska (§272 až 276 v. tr. z.)

Tohoto zločinu dopustila se vojenská (četnická) osoba, která oznámí nepovolané osobě vojenská opatření, spisy, plány a vůbec skutečnosti, které se označovaly nebo uchovávaly jako tajné (ne pouze jako důvěrné). Tímto jednáním se pachatel zároveň dopustil i zločinu nebo přečinu (podle okolností) vojenské zrady podle §6 zákona na ochranu republiky

Příklad:

Mobilizační referent pluku vykládá v hostinci svým známým, že pluk, u kterého slouží, v případě mobilizace staví ještě ty a ty nové útvary. Dopustil se zločinu ohrožení bezpečnosti vojska. Také zločinu vojenské zrady, je-li si vědom toho, že těmito svými řečmi ohrožuje obranu republiky. Neuvědomil-li si to a jednal-li pouze z hrubé nedbalosti,

¹²⁶ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

dopustil se svým jednáním zároveň vedle zločinu ohrožení bezpečnosti vojska i přečinu vojenské zrady podle zákona na ochranu republiky.¹²⁷

Přečinu ohrožení bezpečnosti vojska (§272 a 275 v. tr. z.) se mohla dopustit:

- Vojenská osoba, která prozradila nepovolané osobě hesla (zvolání a ohlas);
- nezachovávala povinnou opatrnost při vydávání hesel, tajných rozkazů nebo oznámila-li z tajného rozkazu více než směla té které osobě prozradit;
- nedbalostí zavinila ztrátu spisů, jednajících o tajných vojenských opatřeních, nebo ztrátu tajných vojenských spisů;
- neučinila okamžitě oznámení o ztrátě těchto spisů, plánů nebo hesel.

Prozrazením skutečností, o kterých jsem zde právě hovořil, se mohl pachatel dopustit zároveň zločinu nebo přečinu vojenské zrady podle §6 zákona na ochranu republiky, podobně jako v případě zločinu ohrožení bezpečnosti vojska.

Příklady:

1. Posádkový dozorčí důstojník, který sedí v hostinci, prozradí s ním sedícím občanským osobám hesla toho dne. Bude stíhán buď pro zločin (učiní-li tak s vědomím, že tím ohrožuje obranu republiky) vojenské zrady a zároveň ještě pro přečin ohrožení bezpečnosti vojska.¹²⁸
2. Velitel četnické stanice, který dostal rozkaz, aby dal určitý tajný rozkaz o ostraze hranic na vědomí pouze četníkům k té službě určeným, je svolá, rozkaz jim oznámí, ale pak jej nechá ležet volně na svém stole, takže si ho mohou přečíst i jiní četničtí gážisté, kteří v jeho nepřítomnosti do kanceláře přijdou.¹²⁹
3. Mobilizační referent pluku pracuje na mobilizačním spise, odskočí si na toaletu, aniž by spisy uzamkl. Když se za několik okamžiků vrátí, jedna z mobilizačních příloh schází.

¹²⁷ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹²⁸ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹²⁹ Upraveno autorem spolu s použitím knihy: Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922

4. Velitel roty, který má spálit podle rozkazu divize určité mobilizační spisy, tak učiní, ale spálí místo jednoho z nich omylem jiný mobilizační spis, který spálen být neměl.
5. Důstojníci, o nichž jednájí příklady 3 a 4 z obavy před výtkami nebo trestem neučiní ihned hlášení, na místo toho sami nejprve po delší dobu chybící spisy hledají.¹³⁰

Pachatelé uvedení v příkladech 2, 3, 4 a 5 se všichni dopustili přečinu ohrožení bezpečnosti vojska a podle okolností budou stíháni ještě, s výjimkou příkladu 4, též pro zločin nebo přečin vojenské zrady.

k) Zločin poškození nebo ohrožení věcí, potřebných k boji (§286 písm. e), 287 v. tr. z.)

Dopouštěl se ho ten, kdo ve skladišti nábojů nebo výbušnin, v laboratořích nebo při práci s náboji nebo v blízkosti podobných objektů, resp. při převozu nábojů nebo výbušnin kouřil nebo u sebe nosil věci lehce zápalné nebo takových věcí používal.

Příklady:

1. Správce muničního skladiště při kontrole zásob v něm uložených si svítí na své písemnosti, které sebou přinesl, svíčkou nebo sirkou.
2. Posádkový dozorčí důstojník přehlíží strážného na stanovišti v těsné blízkosti muničního skladiště a při tom kouří.

Pachatelé v příkladu 1. a 2. uvedení dopustili se zločinu podle §286 písm. e) v. tr. z.¹³¹

Přečinu poškození nebo ohrožení věcí potřebných k boji (§286 písm. a), f) a §287 a 288 v. tr. z.) se dopouštěl ten:

- Kdo byl povinen opatřit pro vojsko potraviny nebo válečné potřeby, nebo je dopravit na určité místo nebo starat se, aby oděvy, náboje, zbraně, vozy, koně atd. byly uchovány v dobrém stavu a tyto svoje povinnosti zanedbal.

Příklady:

1. Šéflékař pluku zjistí před odchodem na závěrečná cvičení, že má nedostatek obvazového materiálu a že jeho chirurgické nástroje jsou pro

¹³⁰ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹³¹ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

tupost k zákrokům špatně použitelné. Přesto ale odejde na cvičení, aniž by se staral o odstranění těchto nedostatků.

2. Velitel proviantního skladu ví, že určité zboží, které má mít stále ve větším množství na skladě, mu dochází. Přesto se ale nestará o to, aby si opatřil jeho novou zásobu nebo jí sice objedná, ale nestará se o to, aby byla dodána včas.
3. Správce augmentačního skladiště pozoruje, že blůzy složené v jednom místě skladiště plesnivějí následkem vlhka, které v tom místě prolíná zdí. O věc se nestará a blůzy nechá dále propadat pozvolné zkáze.¹³²

Všichni sub 1 až 3 uvedení se dopustili přečinu podle §286 písm. a)

- Kdo prodal, prohrál, daroval, zastavil nebo svévolně zkazil součásti vojenské výstroje nebo výzbroje, kterou dostal k služební potřebě nebo stejným způsobem nakládal se služebním koněm. Ke spáchání tohoto přečinu tedy nestačilo, že vojín (např. zběh) v práci oděv roztrhal nebo že i jen z hrubé nedbalosti některé součástky vojenské výstroje ztratil. Vyžadovalo se bezpodmínečně, aby vojenský erár přišel o ústroj nebo služebního koně jednou z těch činností pachatele, které jsou nahoře taxativně vymezeny. Tedy darováním, svévolným zkažením atd. Spáchání tohoto přečinu v praxi přicházelo v úvahu nejčastěji u zběhů, kteří se často zbavovali svého vojenského vybavení tím, že jej vyměnili za civilní oděv nebo že ho zahodili někde v lese, aby nebyli tak snadno při dopadení odhaleni jako zběhové. Odhozením výstroje někde na opuštěném místě se zběh dopustil tohoto přečinu, protože jemu vydané věci se zničit.

Příklady:

1. Zběh, prchající do Německa, zanechá svou výstroj, kterou z kasáren odnesl, v bytě své matky v Liberci. Nedopustil se tohoto přečinu.
2. Vojín prohrál v kartách všechny své peníze. Chce hrát dál, a proto nabídne jako sázku svůj opasek a řemen do kalhot. Obě věci prohraje. Spáchal tento přečin.
3. Důstojníkovi se nelíbí jeho kůň, který mu byl jako služební přidělen. Konec zastřelí. Spáchal tento přečin (ovšem nepřesahuje-li cena koně 500 Kč).¹³³

¹³² Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹³³ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

Měla-li prodaná, prohraná, darovaná nebo svévolně zkažená výstroj či kůň větší cenu než 500 Kč, tak pak už šlo o vojenský zločin.¹³⁴

Dalším přečinem spojeným s bezpečností vojska byl **přečin poškozování branných sil (§277 písm. b), c), e); §279 až 281 v. tr. z.)**. Dopouštěl se ho:

- Představený, který se řádně nestaral o stav svého mužstva, tedy o jeho ošacení, stravování, zdravotní stav apod.
- Kdo po nařízení poplachu buď se vůbec nedostavil na určené místo, nebo tam přišel pozdě nebo ve stavu ke službě nezpůsobilém.
- Kdo odnímal vojenské osoby jejich vlastnímu určení a používal je k soukromým službám.

Příklady:

1. Výkonný rotmistr nepošle dva vojíny s rotou na cvičiště, místo toho jim nařídí, aby šli do jeho soukromého bytu a uklidili tam.
2. Velitel pluku si dá v plukovní truhlářské dílně zhotovit od vojínů tam přidělených v době zaměstnání skříň pro svůj byt ze dřeva, které do dílny poslal. Kdyby nařídil použít ke zhotovení skříně dřeva erárního, dopustil by se podle okolností buď obecného zločinu zneužití úřední moci nebo krádeže či zpronevěry.
3. Výkonný rotmistr ví z vlastní zkušenosti i z hlášení poddůstojníků, že mužstvo v táboře nouzově ubytované velice trpí chladem a hmyzem. Nestará se však o to, sám nic nepodnikne a nehlásí to veliteli roty, aby ten se mohl postarat o nápravu.
4. Mužstvo roty ví, že po vytroubení poplachu má za tolik a tolik minut nastoupit tam a tam. Jeden vojín, když uslyší troubení na poplach, se skryje na záchodě, další dva balí své věci tak pomalu, že přijdou na určené místo 15 minut po nástupu roty.
5. Velitel roty nařídí krejčímu ze správkárny své roty, aby odpoledne místo práce ve správkárně mu žehlil jeho obleky. Nevyžaduje se, aby vojín určený k podobné soukromé práci tím zameškal určitý služební úkon, čili velitel roty se dopustil tohoto přečinu, i když krejčí, kterého

¹³⁴ Lepšík, J., Beneš, J. Vojenské trestní zákony Československé republiky. Praha: MNO, 1931.čj. 28.588 pres./odděl.3

použil ke své soukromé službě, neměl náhodou ve správkárně žádnou práci pro rotu.¹³⁵

Všichni v případech 1 až 5 uvedení pachatelé se dopustili přečinu poškozování branných sil.

I) Zločin překročení služební moci (§289 až 291 v. tr. z.)

Tento zločin mohl spáchat jen představený na podřízeném.

Trestná činnost se dělila na tři části:

- Dopouštěl se tohoto zločinu představený, který ve vzájemném služebním poměru tělesně týral svého podřízeného nebo mu potupně nadával. Pokud nebyl mezi týrajícím představeným a týranou vojenskou (četnickou) osobou vzájemný služební poměr, nešlo dokonce ani o vojenský přečin, ale o pouhý kázeňský přestupek (resp. o přestupek urážky na cti nebo obecný přečin lehkého poškození na těle).

Příklady:

1. Četař se ujme v hostinci, kde vojíni dělají výtržnost, rozkazování na vlastní odpovědnost a nařídí, aby vojíni hostinec opustili. Jeden z výtržníků má proti jeho rozkazu námitky. Četař ho zbije a vyhodí z hostince. Dopustil se jen kázeňského přestupku.
2. Instruktor, četař, který řídí na cvičišti výcvik čety, vidí, že jeden voják z jeho čety provádí nařízený cvik ledabyly. Nadává mu do volů, blbců atd. Dopustil se zločinu, protože na cvičišti mezi osobou řídící cvičení a cvičeným je vzájemný služební poměr.
3. Velitel četnického oddělení při přehlídce stanice se rozčílí na velitele stanice, který mu tam odmlouvá a uhodí ho pěstí do obličeje. Dopustil se zločinu, protože za přehlídky byli on i týraný ve vzájemném služebním poměru.
4. Velitel roty vstoupí po budíčku na světlici své roty a nalezne tam jednoho vojáka, který ještě spí, přestože ostatní už vstali. Skope ho za to. Dopustil se pouze kázeňského přestupku, protože není mezi ním a týraným mužem vzájemného služebního poměru, ale pouze jen poměr představeného k podřízenému.

¹³⁵ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

5. Tentýž četař nadává stejným způsobem při obědě témuž muži za to, že rozlil po stole polévku. Četař dopustil se jen kázeňského přestupku.
 6. Velitel četnické stanice zjišťuje na ulici jméno četnického závodčího, který ho neadbale pozdravil. Při tom mu nadává a nakonec ho uhodí rukou do obličeje. Dopustil se pouze kázeňského přestupku, poněvadž ani zde není vzájemného služebního poměru.
 7. Vojín, který měl zlomenou nohu, si nařiká, že ho bolí a že nemůže proto konat delší pochody. S těmito obtížemi chodí často k lékařské prohlídce. Lékař ho nikdy nemocným neuzná. Po takovéto lékařské prohlídce cestou na cvičiště zůstane vzadu za rotou. Velitel roty to vidí, jde k němu a nadává mu „lenochu, simulante“. Nedopustil se zločinu, protože nejde o spílání nebo nadávky potupné.¹³⁶
- Dále se tohoto zločinu dopouštěl představený, který nechal podřízeného bez náležitého důvodu ve vazbě nebo mu vyměřil kázeňský trest, aniž by věc řádně vyšetřil, anebo konečně překročil svoji kázeňskou (disciplinární) pravomoc.

Příklady:

1. Velitel baterie potrestá mu podřízeného vojína za nějaké provinění 21 dny zostřené samovazby, nebo mu jako kázeňský trest uloží 3 dny tzv. „špangle“¹³⁷. Protože nemá právo uložit ani první ani druhý trest, dopustil se zločinu.
2. Vojín, který je unavený po těžkém cvičení, si lehne po návratu do kasáren na lůžko a odpoví neslušně svému veliteli světnice na jeho rozkaz, aby vstal. Ten nařídí dát ho v zájmu kázně do vazby. Velitel pluku to schválí, učiní na vojína trestní oznámení funkcionáři vojenského prokurátora a nechá tohoto vojína, který je jinak řádný a ukázněný, týden v prozatímní vazbě. Dopustil se zločinu, protože vazba, uvalená pouze z důvodu, že vojenská osoba byla postižena při spáchání trestného činu, nesmí trvat déle než 48 hodin.
3. Vojín, který je neukázněný a byl už dvakrát kázeňsky trestán pro neposlušnost, neuposlechne rozkaz dozorčího desátníka, aby myl

¹³⁶ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹³⁷ Císař Karel I. krátce po svém nástupu v roce 1917 zakázal dva fyzické tresty, které se do té doby běžně používaly. Trest „uvázání“, kdy byly vojákovi svázaný ruce za zády a nohy u kotníků a byl na dvě hodiny připoután ke sloupu a vytažen tak, že se země dotýkal pouze špičkami prstů na nohou. O něco méně krutější byl trest „špangle“, kdy byla vojákovi přivázána řetězem pravá ruka v zápěstí k levému kotníku nohy. Někdy je v literatuře špangle označována také jako vložení do želez, což jsem jako trest a jeho zrušení již rozvedl výše.

chodbu. Dozorčí desátník dá ihned vsadit vojína do vězení. Velitel pluku vazbu schválí a nařídí podat na provinilého vojína trestní oznámení pro přečin porušení subordince. Nechá ho ve vězení, např. 10 dní, tedy až od té doby, kdy dojde od funkcionáře vojenského prokurátora dopis, že vede proti provinilci řízení na svobodě. Věznění pachatele bylo po právu, protože v tomto případě bylo nebezpečí opakování trestného činu a zde, jakož i v případě nebezpečí útěku a působení na svědky, uvalená prozatímní vazba velitelem útvaru může trvat déle než 48 hodin. Prostě tak dlouho, než vojenský prokurátor (funkcionář vojenského prokurátora) rozhodne, že má být provinilec puštěn na svobodu nebo dopraven do vojenské věznice. Zdůrazňuji znovu, že velitel útvaru, pokud má důvod domnívat se o provinilci, že uteče (např. ze strachu před těžkým trestem, který ho čeká) nebo že čin svůj bude opakovat nebo že bude působit na svědky svého trestného činu, má právo ho ponechat v zatímní vazbě až do rozhodnutí soudního úřadu, i kdyby musel na toto rozhodnutí čekat delší dobu.

4. Vojín je určen k raportu, protože vstal pozdě po budíčku. Při raportu se hájí tím, že vstal včas a že nový velitel světnice, který ještě dobře mužstvo nezná, si spletl jeho jméno se jménem jiného vojína, který skutečně ležel ještě po budíčku na lůžku. Dovolává se na důkaz pravdivosti svého tvrzení velitele světnice a obou vojínů, kteří spí vedle něho. Velitel setniny, aniž by velitele světnice a ona dva vojíny o pravdivosti tvrzení provinilce slyšel, potrestá ho 14 dny kasárního vězení. Dopustil se zločinu.¹³⁸

- Konečně pokud se tohoto zločinu dopustil i představený, který bez zjištěného úmyslu prováděl podřízenému mužstvu nedovolené srážky z jeho náležitostí (peněžních nebo naturálních) nebo je nevyplácel včas. Podmínkou aby se tato činnost představeného stala zločinem, bylo:

- Že tyto srážky znamenaly značnou újmu pro podřízeného vzhledem na jeho poměry a
- Že z nich vznikne zřejmá škoda pro službu.

Protože obě tyto podmínky najednou skoro nikdy nebývaly splněny, toto jednání představeného jako zločin se prakticky vyskytovalo jen velmi zřídka.

¹³⁸ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

Pokud nebyly obě podmínky sub a) a b) splněny, šlo pouze o vojenský přečin představeného.

V případě, kdy by ale představený prováděl srážky podřízeným v úmyslu obohatit sebe nebo jiného (v úmyslu zništném), spáchal by tím podle okolností buď zločin zneužití moci úřední nebo zločin, případně přečin zpronevěry.

Přečin překročení služební moci (289 písm. c) a 291 v. tr. z.) mohl spáchat, podobně jako u zločinu, jen představený na podřízeném, a to tím, že bez zništného úmyslu by činil nedovolené srážky z náležitostí peněžních nebo naturálních nebo by je včas nevyplácel. Další podmínkou bylo, že tyto srážky neznamenal pro postiženého značnou újmu a ani by tímto jeho jednáním nedošlo ke zřejmé škodě pro službu.

Příklad:

Velitel roty se rozhodl, že zřídí pro mužstvo roty knihovnu a strhává na ni každému ze svých podřízených žold o 50h. Za takto vybrané peníze skutečně rotní knihovnu zařídí. Dopustil se tohoto přečinu.¹³⁹

Se služební mocí je také spojen **přečin překročení práva na stížnost (§269 písm. b) v. tr. z.)**, i když zde se většinou jednalo o pachatele podřízeného, respektive nižšího. Podle služebního předpisu A-I-1 mohli stížnosti několika vojenských (četnických) osob ve společné věci přednést jen dva jejich zástupci a to hodností nejvyšší nebo služebně nejstarší, což platilo i pro stížnosti písemné. Při neuposlechnutí tohoto ustanovení se jednalo o zvláštním vojenským přečinem a dopustily se ho ty vojenské osoby, které se dostavily ke stížnosti osobně ve větším počtu, nebo větší počet podepsal stížnost písemnou, anebo na ni sbíral podpisy.

m) Zločin sebepoškození (§293 až 298 v. tr. z.)

Tohoto zločinu se dopouštěl ten, kdo se zmrzačil nebo si úmyslně přivodil nemoc, aby se stal nezpůsobilým k vojenské službě a tak dosáhl svého propuštění z vojska.

¹³⁹ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

Příklady:

1. Vojín si usekne čtyři prsty pravé ruky s úmyslem zbavit se vojenské služby. Dopustil se zločinu.
2. Vojín ve stejném úmyslu používá různých drog, aby jimi vyvolal tu nebo onu nemoc. Dopustil se rovněž zločinu sebepoškození.
3. Směřuje-li úmysl vojína, který používá různých drog za účelem vyvolání nemoci jen k tomu, aby se vyhnul z části (na čas) vojenské službě (např. těžkému meziposádkovému cvičení), nedopouští se zločinu, ale pouze přečinu úmyslného poškození vlastního nebo cizího zdraví podle §46 branného zákona (viz výše obecné trestné činy). Kázeňské potrestání je ovšem vyloučeno, protože se jedná o trestný čin obecný.¹⁴⁰

n) Přečin nezachování opatření, učiněných ve služebním zájmu (§284 písm. a), b), c) a §285 v. tr. z.)

Dopustil se ho:

- Představený, který řádně nedohlížel na podřízené, zda a jak vykonávají vyšší služební rozkazy.

Příklad:

Velitel pluku nařídí všem rotmistrům, aby učinili určitá opatření. Povinností velitelů rot je přirozeně kontrolovat, zda tento rozkaz velitele pluku byl dokonale splněn. U jednotlivých rot někteří rotmistři nařízená opatření vůbec nevykonají. U některých učiní tak povrchně. Velitelé se u svých výkonných rotmistrů vůbec nepřesvědčí o tom, zda a jak nařízení velitele pluku bylo vyhověno.

- Představený, který zjistil, že vyšší služební rozkazy nebyly vykonávány, a nezjednal tomu nápravu.

Příklad:

Stejný jako u bodu a) s tím rozdílem, že velitelé rot se sice přesvědčí, zda a jak nařízení velitele pluku jejich rotmistři vykonali, zjistí však jeho nevykonání nebo povrchní splnění a dál se o věc nestarají a své výkonné rotmistry nepřimějí k řádnému vyplnění rozkazu.¹⁴¹

¹⁴⁰ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹⁴¹ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

- Kdo došlé naléhavé rozkazy podle své povinnosti nedodal nebo nedopravil na určené místo.

Příklad:

Poručíkovi, veliteli pěší čety o závěrečných cvičeních, je doručen desátníkem, který je přidělen ke styčnému důstojníkovi dělostřelectva, dopis styčného důstojníka s tím, že má být odevzdán ihned veliteli pluku. Poručík, který právě obědvá, se o dopis nestará a odešle ho až za dvě hodiny.¹⁴²

- Kdo okamžitě neoznámil představenému, který vydal rozkaz, že pro změnu poměrů bylo třeba změnit provedení rozkazu, nebo že ho vůbec nebylo možno vykonat.

Příklad:

Velitel hotovosti dostane rozkaz, aby se všemi muži své hotovosti zakročil v jistém hostinci a přivedl tam odtud vojíny. Velitel hotovosti, když chce rozkaz provést, zjistí, že mužstvo není v kasárnách a že nedovoleně odešlo do města. Vypraví se do hostince s jinými muži, které ozbrojí, takže vypadají jako hotovost.¹⁴³

Všichni provinilci uvedení v příkladu u bodu a) až d), dopustili se tohoto přečinu.

Přečiny nezachování opatření, určených ve služebním zájmu, uvedené v bodě a) až d), se mohli stát zločiny, pokud z nich vznikla značná škoda. Prakticky tento zločin v míru přicházel v úvahu jen velmi zřídka.

¹⁴² Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

¹⁴³ Rukověť pro aspiranty a důstojníky v záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.

Díl IV: Vojenská justice v letech 1918 - 1938

Úkolem vojenských justičních úřadů byl výkon spravedlnosti ve vojsku a četnictvu. Můžeme je rozdělit na:

- 1. Vojenské soudy,**
- 2. Vojenské úřady prokurátorské,**
- 3. Vojenské věznice a trestnice.**

Tuto kapitolu uvádím v souvislosti s členěním trestných činů, protože těmto zmíněným orgánům podléhaly:

a) Všechny trestné činy

Veškeré vojenské a četnické osoby, které konaly činnou službu (tedy vojenské osoby v prezenční službě, děsloužící poddůstojníci, gážisté, vojenské osoby, které právě konaly cvičení v náhradní záloze, cvičení ve zbrani, nebo které nastoupily za mobilizace a četníci včetně kancelářských zřízenců) dále vojenští zběhové, ale jen ti, kteří uprchli z činné služby (netýkalo se to těch, kteří se dopustili zběhnutí nenastoupením služby např. cvičením ve zbrani; a důstojníci v. v., kteří sloužili za remuneraci). Tedy v míru vojenským soudům vůbec nepodléhaly osoby občanské, vojenské osoby, které byly na trvalé dovolené a gážisté ve výslužbě (u těchto posledních dvou viz odstavec b).

b) Jen pro některé trestní činy

I vojenské osoby, které jinak patřily pravomoci občanských soudů: odvedenci a vojíni v záloze, jakož i na trvalé dovolené pro přečiny neuposlechnutí povolávacích rozkazů k nastoupení činné vojenské služby (ať již šlo o nastoupení prezenční služby, v náhradní záloze, cvičení ve zbrani atd.) a důstojníci mimo činnou službu (ve výslužbě, v záloze apod.), jestliže se ve stejnokroji (který je jim při slavnostních příležitostech povoloval nosit) dopustily trestných činů směřujících proti poměru podřízenosti (subordinace).

1. Vojenské soudy se dělí na soudy:

- a) Brigádní,**
- b) divizní a**
- c) Nejvyšší vojenský soud v Praze.**

Brigádnímu soudu příslušelo rozhodovat o přečinech a přestupcích (měl tedy obdobnou pravomoc jako soud okresní), na které zákon neukládal trest na svobodě delší než 6 měsíců (trestní sazba přes 6 měsíců u přečinů a přestupků se vyskytovala jen velice zřídka). Soudil u něj vždy jeden justiční důstojník jako samosoudce.

Trestem u mužstva zde bylo jednoduché nebo tuhé vězení, který soudce obyčejně ještě zostřoval samovazbou, tvrdým lůžkem a u tuhého vězení také postem (viz kapitola o sankcích). Ten, kdo byl odsouzen brigádním soudem, dostával (neměl-li ovšem půst) tytéž dávky potravin jako vojín u setniny a chodil oblečen ve zvláštním šedém trestaneckém oděvu (výjimka u důstojníků a poddůstojníků, kteří rozsudkem nebyli zbaveni hodnosti).

Divisním soudům pak příslušelo rozhodovat o všech zločinech a výjimečně též o těch přečinech, o nichž nemohl rozhodovat soud brigádní, protože trestní sazba u nich přesahovala 6 měsíců. Dále byl divisní soud odvolací instancí proti rozsudkům brigádních soudů. Měl tedy obdobnou pravomoc jako v občanském životě krajský soud. Soudil buď jako soud válečný v senátě, složeném ze dvou justičních důstojníků a dvou soudců (laiků, kteří byli obyčejně vybíráni ze stejné stavovské skupiny jako žalovaný a měli s ním stejnou hodnost) nebo samosoudci v případě, kdy žalobou nebyl navržen trest vyšší než 6 měsíců žaláře.

Trestem, který divizní soud ukládal, byl trest smrti a žalář nebo těžký žalář.

Potravinové dávky žalářních trestanců byly podstatně menší než u mužstva roty (místo 1400 gramů masa na týden pouze 540 gramů, večere vůbec nedostávali, pouze těžce pracující trestanci měli k večeři polévku atd.)¹⁴⁴. Oblečení byli v trestaneckých oděvech. Mimo to trestanci měli ještě další omezení, jako např. že směli psát jen jeden dopis v intervalu 1 až 3 měsíců apod. Odsouzení (ať už vězňové nebo trestanci) nesměli kouřit.

Nejvyšší vojenský soud v Praze, který měl obdobnou funkci jako nejvyšší soud v Brně, byl odvolací instancí proti rozsudkům divizních soudů. Mimo to svými zásadními rozhodnutími dával pokyny, jak mají vojenské soudy určitá ustanovení trestních zákonů vykládat (viz prameny práva).

Mimo již popsané funkce měly všechny vojenské soudy ještě řadu jiných úkolů. Tak např. rozhodovaly o podmíněném propuštění z trestu při trestech

¹⁴⁴ MNO., J-III, Služební předpisy branné moci. MNO, Praha 1930

vyšších jak 1 rok, o zahlazení odsouzení, spolupůsobilý při projednávání žádostí o milost atd.

Justiční důstojníci, kteří byli přiděleni vojenským soudům (ne úřadům prokurátorským), měli právo před těmito soudy hájit. Z toho vyplývá, že každý vojenský i četnický gážista, proti němuž se vedlo trestní řízení, mohl požádat justičního důstojníka, který nebyl v jeho věci služebně činný, aby převzal jeho obhajobu. Zejména tak směl učinit obviněný gážista, pokud byl stíhán pro delikty ryze vojenské, protože advokáti obor vojenského trestního práva příliš neovládali (na universitách se nepřednášelo a mnozí z nich ani na vojně nebyli, a proto i jim kolikrát bylo cizí vnitřní uspořádání poměrů v armádě).

2. Úřady prokurátorské

Byly to orgány veřejné žaloby, měli podobnou úlohu jako v občanském soudnictví úřady státního zastupitelství.

Dělily se na:

- a) **Úřady funkcionářů vojenského prokurátora;**
- b) **Úřady vojenského prokurátora a**
- c) **Úřad generálního vojenského prokurátora v Praze.**

Funkcionář vojenského prokurátora byl žalobcem u brigádního soudu. Zde představoval stranu žaloby pro vojenské přečiny, které k němu podal.

Vojenský prokurátor měl stejnou úlohu u divizního soudu.

Generální vojenský prokurátor byl žalobce u nejvyššího vojenského soudu.

Mimo sepsání a zastupování žaloby měli vojenští prokurátoři ještě řadu jiných úkolů, zejména byli právními poradci zemských vojenských velitelů, velitelů divizí, vyšetřovali sebevraždy a úrazy vojenských osob, použití zbraní ve službě, vedli řízení proti neznámým pachatelům atd.

3. Další orgány

Vedle vojenských soudů a prokurátorů patřilo do vojenské justice **také justiční oddělení na ministerstvu národní obrany** (oddělení I/5), které vedle jiných úkolů mělo hlavně na starosti personální věci sboru justičních důstojníků a administrativu, která s výkonem spravedlnosti ve vojsku souvisela.

Sbor vojenských justičních důstojníků se výlučně doplňoval jen z důstojníků zbraní, kteří měli předepsané vysokoškolské právnické vzdělání (nejméně 3 státní zkoušky). Justiční důstojníci četnictva se doplňovali z justičních

důstojníků vojska. Byli zařazeni jako justiční referenti velitelů, mimo to jim byly přikázány zvláštní funkce v kárném řízení před disciplinárními výbory a komisemi.

4. Vojenské věznice

Nacházely se v sídlech vojenských justičních úřadů. Odpykávali si v nich tresty všichni vězňové a trestanci, u nichž délka trestu, který po hlavním líčení museli ještě odpykat, nepřesahoval 12 měsíců.

Vojenská trestnice v dobách „první republiky“ byla jen jedna, a to na tzv. malé pevnosti v Terezíně. Zde si odpykávali své tresty nejtěžší vojenští odsouzení. Kdo nebyl odsouzen nejméně na 1 rok žaláře, zde nemohl být uvězněn.

Díl V: Závěr a cizojazyčné resumé

Závěr

Ve své práci jsem se snažil čtenáři přiblížit vojenské trestní právo hmotné, které platilo na našem území necelých 100 let. V této době zde proběhly válečné konflikty, mimo jiné i dva největší v dějinách lidstva, kterými bezesporu byly první a druhá světová válka. Kodex, kterému jsem se zde věnoval, přežil i mnohé změny režimů. Nejprve přeměnu monarchie na konstituční monarchii a tzv. uherské vyrovnání v roce 1867. Poté rozpad velkého rakouského soustátí na jednotlivé země, mezi kterými byla i Československá republika se svým demokratickým zřízením. Následně přišla smutná doba pro náš národ, tedy nejprve období tak zvané druhé republiky, kdy už se schylovalo k destrukci celého československého státu a následně rok 1939, odtržení Slovenska a následná okupace Čech, Moravy a Slezska vojsky Hitlerovského Německa. Po celou tuto dlouhou dobu zůstával vojenský trestní zákon platný, dokonce docházelo k paradoxům, kdy podle stejného práva byli jedni prvně odsuzováni jako zrádci a po změně režimu oslavováni jako hrdinové. Na druhou stranu ti, kteří byli loajální prvnímu státnímu zřízení, byli nově podle starého kodexu označeni za zrádce nebo kolaboranty. Příkladem mohou být naši legionáři. Rakouské císařství je bralo za vlastizrádce a v případě dopadení takových mužů hrozil trest oběšením, jak jsem uvedl v práci. Po roce 1918 se situace zcela obrátila. Jak poznamenal německý generál Heinz Guderian, když se účastnil manévřů armády ČSR, „tato armáda je postavena na mužích, kteří už jednou zradili“¹⁴⁵. Loajální rakousko-uhersí důstojníci byli bráni jako druhořadí a ti legionářští byli naopak protěžováni. Zákon také posloužil v roce 1948 novému komunistickému státu, aby popravil nebo alespoň perzekvoval naše hrdiny, kteří bojovali na frontách druhé světové války. Jako příklad zde mohu uvést příslušníky RAF a nebo pana generále Heliadora Píky. Divizní generál Heliodor Píka byl odsouzen za to, že (cituji z rozsudku) „koncem roku 1940 v Istanbulu, od roku 1941 do konce roku 1945 v Moskvě, na jaře 1946 v Londýně a konečně v období 1945 - 1948 v Praze, vyzradil exponentům britské Imteligence Service¹⁴⁶ skutečnosti, opatření a předměty, jež měly zůstat utajeny pro obranu republiky.“ Rozsudek ve vykonstruovaném procesu zněl: „Obžalovaný generál Heliodor Píka, narozený 3.

¹⁴⁵ GUDERIAN, Heinz. Guderian - Vzpomínky generála. Praha: Jota, 2009. ISBN978-80-7217-648-9.

¹⁴⁶ Britská tajná služba

července 1897 ve Štítině, je vinen z žalovaných skutků a odsuzuje se podle § 6, odst. 2/II, podle zákona 50/23 za použití § 45 a 96 vojenského trestního zákona kromě kasace a ztráty čestných odznaků a vyznamenání k trestu smrti provazem"¹⁴⁷. Žádosti o milost prezident Gottwald nevyhověl a tak jsme si 21. června 1949 na dvoře plzeňské věznice na Borech popravili jednoho ze svých hrdinů. Dokonce za zajímavost stojí zmínit, že na jeho počest byl ve Francii vyhlášen jednodenní smutek.

Toto všechno, co jsem uvedl, mě vedlo k hlubšímu studiu vojenského trestního práva, abych alespoň trochu pochopil a dalším zprostředkoval, podle čeho tehdejší orgány postupovaly, jaká měly oprávnění a co vše jim zákon umožňoval. V této práci jsem čtenáři přiblížil vojenské trestné činy, které byly v různých dobách, různými režimy různě vykládány a je na každém, aby si svůj obraz vytvořil sám.

Bohužel prostor daný pro diplomovou práci mi trochu svazoval ruce. Bylo by dále potřebné vypracovat podobnou studii i pro další části vojenského trestního práva, zejména pak pro vojenské právo procesní. Bohužel to ponechám dalšímu člověku zaujatému touto tématikou.

Cizojazyčné resumé (Das militärische Strafrecht in Österreich und in der Tschechischen Republik)

Mit Entwicklung der modernen und ständigen Armeen, vor allem nach dem Dreißigjährigen Krieg, stieg das Bedürfnis eine feste Ordnung zu bilden, die Rechte und Pflichten für die Angehörigen der bewaffneten Kräfte festzusetzen und damit die Disziplin und Professionalität der Armee zu erreichen. Aus dem Zivilstrafrecht, das vielleicht so alt wie die Menschheit ist, entwickelte sich darum ein spezielles Fach - Militärstrafrecht. In der österreichischen Monarchie wurde das Militärrecht, also auch das Strafrecht zuerst mit den so genannten Militärartikeln oder Statuten reguliert, die früher als Artikeln bezeichnet wurden.

Seit dem Jahre 1830 begannen die Arbeiten auf dem neuen Militärstrafgesetzbuch, das mit dem Strafgesetzbuch aus dem Jahre 1803 angeregt wurde. Im Jahre 1837 anordnete Ferdinand I. der Gütige die Militärvorschriften zu überprüfen und in diesen neu vorbereiteten Militärkodex

¹⁴⁷ Heliodor Píka: životopis. [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/heliodor-pika.php>

einzuarbeiten. Diese Arbeiten wurden aber mehrmals unterbrochen und man begann daran erst nach dem Antritt des neuen Monarchen Frantisek Josef I. im Jahre 1850 zu arbeiten. Die Hauptbemühung der Gestalter war eine Gedanke des allgemeinen Gesetzbuches, das klar und einheitlich die Delikte und Sanktionen für ihre Störungen bestimmt. Bis dieser Zeit wurde alles von Gerichtsentscheidung oder von Kriegsnotwendigkeit abhängig. Also am 15. Januar 1855 trat durch Kaiserpatent das Militärstrafgesetz der Reichsgesetzbuches Nr. 19 in Kraft. Das Anführungspatent bestand aus zwölf Artikeln, die die allgemeinen Angelegenheiten regulierten. Das Militärstrafgesetz gliederte sich in Militärverbrechen und Militärdelikte, die gegen die Pflichte des Militärszustandes oder Militärdienstes verübt wurden (§ 142-303), Verbrechen gegen Kriegsmacht des Staates (§ 304-331) und andere allgemeine Verbrechen und Delikte (§ 332-799).

Das Militärgesetz wurde in fünfteilige Vorschrift geteilt, die weiter in einzelne Köpfe und Paragrafhe gegliedert wurde (das Gesetz hatte insgesamt 799 Paragrafen). Der erste Absatz widmete sich den allgemeinen Bestimmungen, er hatte 6 Köpfe und 141 Paragrafen. Der zweite Absatz widmete sich den Militärsverbrechen, den Delikten und deren Bestrafungen. Er enthielt 11 Köpfe, jeder Kopf entsprach den einzelnen Straftaten. Im dritten Absatz regulierte das Gesetz Verbrechen gegen die militärische Staatsmacht und deren Bestrafungen. Es wurde in 4 Köpfe mit 28 Paragrafen geteilt. Der vierte und fünfte Absatz regulierten andere Verbrechen und allgemeine Delikte, ähnlich wie das Zivilgesetzbuch.

Das Militärstrafgesetz war also die einzige Vorschrift für Bestrafungen der in dem beschriebenen Straftaten und schaffte die Gültigkeit von allen vorangehenden Vorschriften ab, die die angegebenen Straftaten betrafen, ausschließlich Waffenpatent aus dem Jahre 1852. Es ging also um ein Komplexgesetz mit einer systematischen Anordnung, dass die einzige Quelle des Militärstrafrechts bis zum Jahre 1950 war. Nachdem wurden die spezifischen Militärstrafaten in ein neues einheitliches Gesetzbuch eingliedert.

Diese Arbeit befasst sich vor allem mit dem Militärstrafgesetzbuch. Sie wurde in einige Teile gegliedert. Der eine behandelt allgemeine Bestimmungen, die im Militärstrafrecht im Allgemeinen gültig sind (nicht nur im Militärstrafgesetz). Der andere ist ein Sonderteil, der den spezifischen Straftaten gewidmet wurde. Außerdem wurden im ersten Teil sowohl die historische

Entwicklung des Militärrechtes auf dem historischem Gebiet des tschechischen Landes, als auch andere gültige Quellen angedeutet.

Díl VI: Přílohy a seznam použité literatury

Přílohy

Mapa Rakouska (Předlitavsko, Zalitavsko)

148

Rakousko-Uhersko

Rakouské císařství (Předlitavsko):

1. Čechy, 2. Bukovina, 3. Korutany, 4. Kraňsko, 5. Dalmácie, 6. Halič, 7. Přímoří, 8. Dolní Rakousy, 9. Morava, 10. Salcbursko, 11. Slezsko, 12. Štýrsko, 13. Tyrolsko, 14. Horní Rakousy, 15. Vorarlbersko;

Uherské království (Zalitavsko):

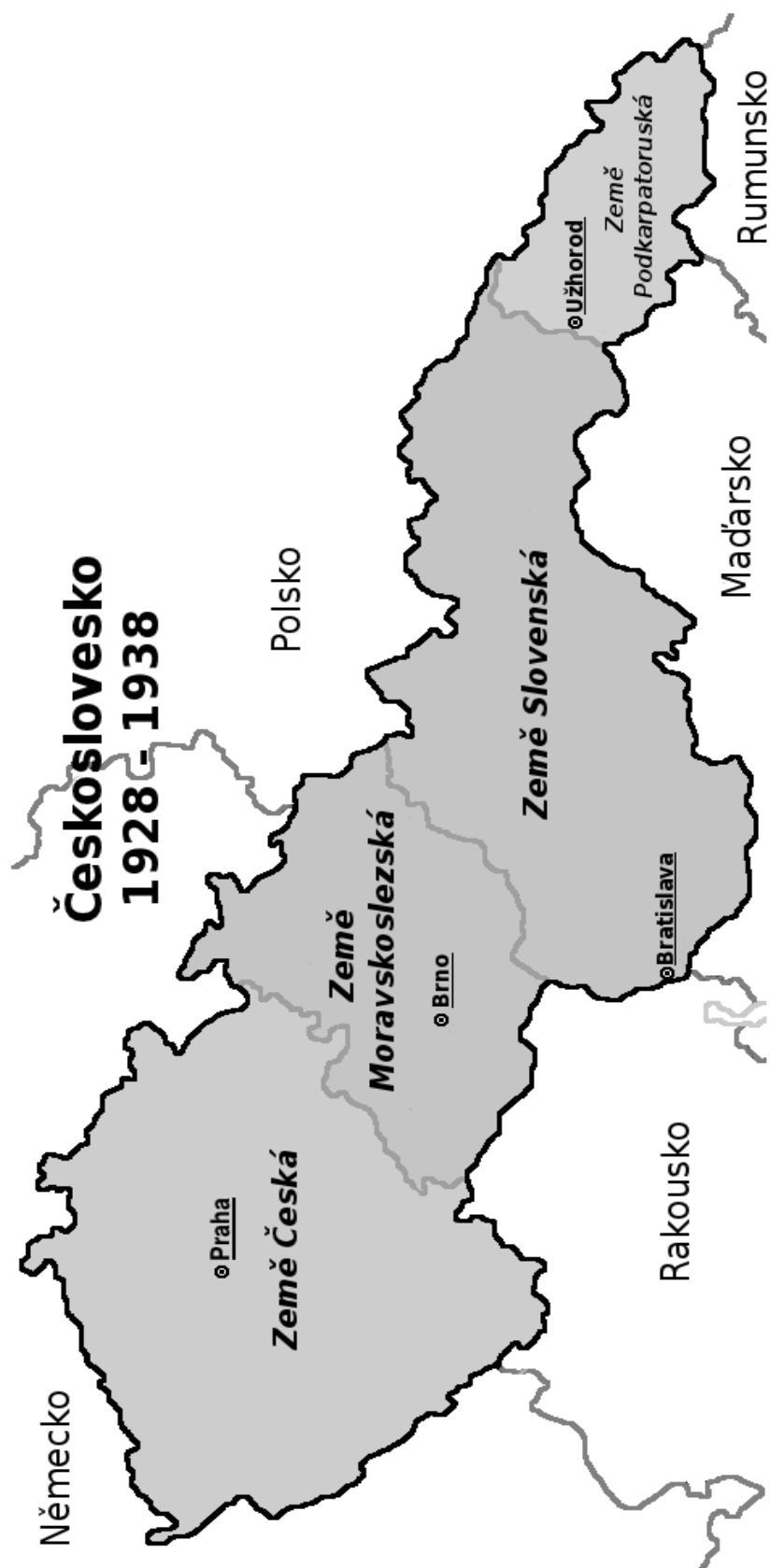
16. Uhersko 17. Chorvatsko-Slavonsko;

Rakousko-uherské kondominium:

18. Bosna a Hercegovina

¹⁴⁸ http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Austria-Hungary_map_cs.svg

Mapa Československa

149

¹⁴⁹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Czechoslovakia_IV_cs.png

Rozsudek nad divizním generálem Píkou

Lhůta k podm. propuštění

Osobní spisy trestance:

Píka Přísně A-10
Heliodor

Narozen(a) v Štítina, okres Opava 3.7.1897

Svatý(a), ženat, vdána, vdovec(a), náboženství bez vyznání zaměstnání divizní generál v.v.

Příslušný(a) Štítina, okres Opava

Odsouzen(a) státním soudem v Praze
rozsudkem ze dne 28. 1. 1949 Cr 138/49
pro zločin podle §§ 6.2/II. z. zák. č. 50/23 Sb. za použití § 45 v. tr. z

1. Doba trestu **trest smrti provazem**

Vpočítatelná vazba zajišťovací a vyšetřovací od 194 h do 194 h Počátek trestu 194
přepočítáno na _____ měsíce, _____ dny, _____ hodiny.

2. Zostření trestu

3. Po odpykaném trestu Ztráta občanských práv občanských na 10 roků

4. Ukončení trestu dne

5. Vystoupil(a) dne 21. 6. 1949 v 6 to l. exekutive jist. strážnic.

Poslední bydliště Praha XIX., Kahleřova ul. č. 11

Bydliště po propuštění

Třídní postup	
II. tř.	
III. tř.	

9333

Různé 45. — Osobní spisy trestance: — 118-15.000-5/47. Tiskárna Pražská

150

Hodnostní označení rakousko-uherské branné moci, 1914–1918

Generalita (Generale), 1–5: šarlatově červené výložky, zlatě vyšívaný podklad, stříbrné šesticípé hvězdičky a stříbrný vavřínový věnec.

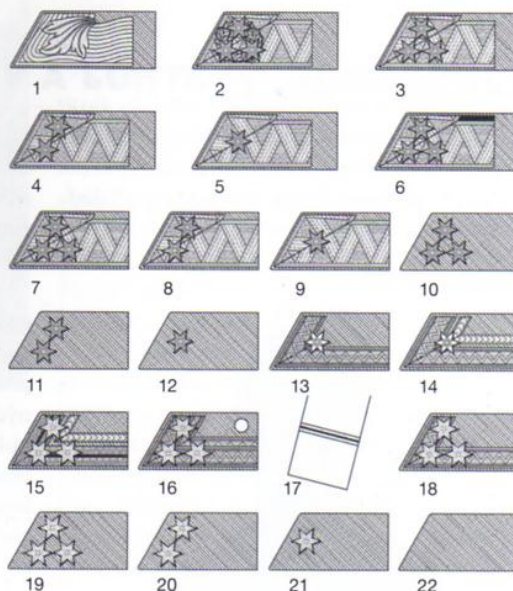
Vyšší důstojníci (Stabs-Offiziere), 6–9: výložky v plukovní barvě nebo v barvě zbraně, zlatý nebo stříbrný vyšívaný podklad, stříbrné nebo zlaté šesticípé hvězdičky.

Nižší důstojníci (Ober-Offiziere), 10–12: výložky v plukovní barvě nebo v barvě zbraně, zlaté nebo stříbrné šesticípé hvězdičky.

Poddůstojníci (Unter-Offiziere), 13–19: výložky v plukovní barvě nebo v barvě zbraně, zlaté nebo žluté vyšívané lemovky, stříbrné nebo bílé šesticípé hvězdičky.

Mužstvo (Gemeine), 20–22: výložky v plukovní barvě nebo v barvě zbraně, bílé šesticípé hvězdičky.

- 1) polní maršál (*Feldmarschall*)
- 2) generálplukovník (*Generaloberst*)
- 3) generál pěchoty (*General der Infanterie*)
- 4) polní podmaršál (*Feldmarschalleutnant*)
- 5) generálmajor (*Generalmajor*)
- 6) plukovník generálního štábu (*Oberst*)
- 7) plukovník (*Oberst*)
- 8) podplukovník (*Oberstleutnant*)
- 9) major (*Major*)
- 10) kapitán (*Hauptmann*)
- 11) nadporučík (*Oberleutnant*)
- 12) poručík (*Leutnant*)
- 13) praporčík (*Fähnrich*)
- 14) důstojnický zástupce (*Offiziersstellvertreter*)
- 15) štábní šikovatel (*Stabs-Feldwebel*)
- 16) aspirant (*Kadettaspirant*)
- 17) jednoroční dobrovolník (*Einjährig Freiwilliger*)
- 18) šikovatel (*Feldwebel*)
- 19) četař (*Zugsführer*)
- 20) desátník (*Korporal*)
- 21) svobodník (*Gefreiter*)
- 22) pěšák (*Infanterist*)

Alternativní hodnosti:

- ad 3) u jezdeckva generál jezdeckva (*General der Kavallerie*), u dělostřelectva polní zbrojmistr (*Feldzeugmeister*)
- ad 10) u jezdeckva rytmistr (*Rittmeister*)
- ad 15) u jezdeckva štábní strážmistr (*Stabs-Wachmeister*), u dělostřelectva štábní střelmistr (*Stabs-Feuerwerker*)
- ad 18) u jezdeckva strážmistr (*Wachmeister*), u dělostřelectva střelmistr (*Feuerwerker*)
- ad 22) myslivec (*Jäger*), dragoun (*Dragoner*), husar (*Husar*), hulán (*Ulan*), dělostřelec (*Kanonier*)

HODNOSTNÍ OZNAČENÍ PŘÍSLUŠNÍKŮ ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDY

Pole nárameníků se barevně rozlišovala podle příslušných zbraní.

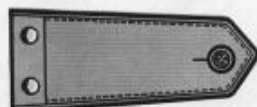
MUŽSTVO

vojín

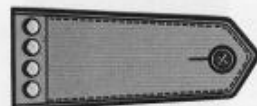
svobodník

desátník

četař

rotný

desátník dělesloužící

vojín, žák školy pro důst. v záloze

desátník absolvent

četař aspirant

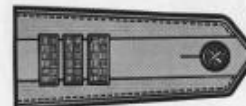
ROTMISTŘI(1930-1937)

rotmistr

štábní rotmistr

praporčík

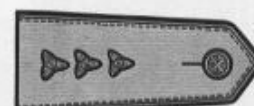
DŮSTOJNÍCI

podporučík

poručík

nadporučík

kapitán (1920-1930)

kapitán

štábní kapitán

major

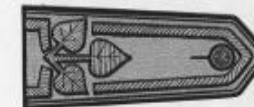
podplukovník

plukovník (1920-1930)

plukovník

generál

Seznam použité literatury

Knižní literatura

1. Rukověť Pro Aspiranty a Důstojníky V Záloze. 3. opravené vydání. Díl 1. Pro všechny zbraně a služby. Praha: Vojenský ústav vědecký, 1937.
2. Speychal, Robert. Stráž Obrany Státu. Vyd. 1. Praha: MV & H, 2002.
3. Fidler, J., Sluka, V. Encyklopedie branné moci republiky Československé 1920 – 1938. 1. vyd. Praha: Libri, 2006.
4. Straka, K. Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932 – 1939. Praha : Ministerstvo obrany České republiky, 2007
5. Kolektiv autorů. Armáda a národ. Vydala Národní rada Československá. Praha : L. Mazáč, 1938.
6. Kolektiv autorů. Vojenské dějiny Československa. Díl 3., 1918-1939. Praha : Naše vojsko, 1987.
7. Lepšík, J., Beneš, J. Vojenské trestní zákony Československé republiky. Praha: MNO, 1931.čj. 28.588 pres./odděl.3
8. Nohava, K., Havelka, J. Rukověť pro poddůstojníky. Díl 1. Pro všechny zbraně. Olomouc : [Nákladem vlastním], 1932.
9. Malý, K. a kol., Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. vyd. Praha : LINDE PRAHA, 2003, ISBN 80-7201-433-1
10. Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha : Leges, 2010
11. Fučík, J., Piava 1918. Praha : Havran, 2001
12. Povodra, J., Pinkas, O. Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Kroměříž : J. Gusek, 1922
13. Fučík, J., Generál Podhájský. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2009
14. Springer, Ladislav. Průvodce vojenským trestním a kázeňským právem. Plzeň : [Nákladem vlastním], 1936.
15. Klimeš, Lumír. *Slovník cizích slov*. 2. upr. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 816 s.

Právní předpisy

16. Zákon č. 19/1855 ř. z. vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech
17. Zákon č. 131/1912 ř. z. a zákl. čl. XXXIII/1912 o vojenském trestním řádu
18. Zákon č. 9/1918 Sb. z. a n., jímž se pozměňuje vojenský trestní zákon a řád

19. Zákon č. 89/1918 Sb. z. a n., jímž se prozatímně mění některá ustanovení vojenského trestního řádu
20. Zákon č. 299/1920 Sb. z. a n., o četnictvu
21. Zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky

Služební předpisy

22. MNO., A-I-1, Vojenský služební řád. MNO, Praha 1926
23. MNO., Organizační předpis pro justiční službu Org XVII/1923. MNO., Praha 1923
24. MNO., J-III, Služební předpisy branné moci. MNO, Praha 1930

Internet

25. <http://zivotopis.osobnosti.cz/heliodor-pika.php>
26. <http://zivotopis.osobnosti.cz/radola-gajda.php>
27. <http://www.fronta.cz>
28. <http://archivy-dejiny-historie.abchistory.cz/>
29. <http://www.palba.cz>
30. <http://www.cpspardubice.cz/>
31. <http://www.wikipedia.cz>